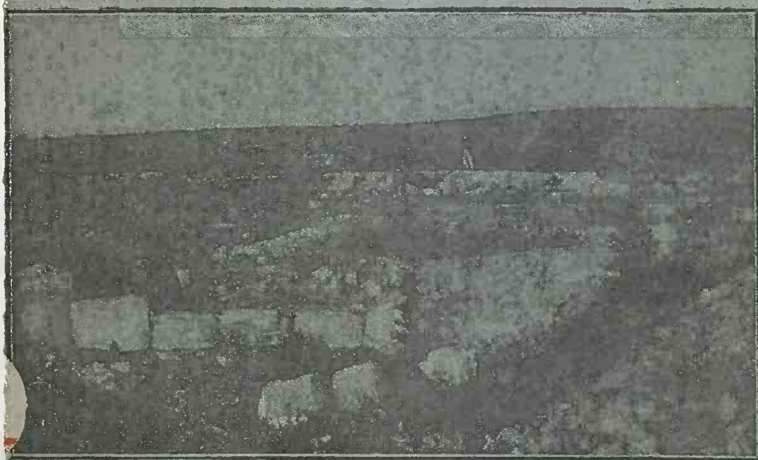
vol. II

... Stroescu.

DOBROGEA NOUĂ

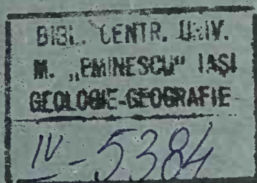
PE CĂILE STRĂBUNILOR

VOLUMUL II

Ruinile bisericii din vechiul oraş roman Abritus.

Editura Tipografia „Comerciala" Iv. D. Smocof & Comp.
Bazargic.
—1925—

Domnului I. Simionescu, Profesor universitar, ca omagiu pentru munca depusă în popularizarea istoriei și științelor.
25 Noemvrie 1925
V Stroescu

DOBROGEA NOUĂ

PE CĂILE STRĂBUNILOR

DE

V. STROESCU

CU O PREFAȚĂ DE D-l PROFESOR C. MOISIL,
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI.

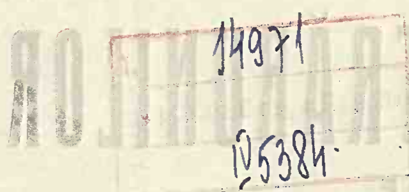
VOL. II.

NUMIRILE ȚINUTULUI. TURTUCAIA. ABRITUS. CAVARNA. COMUNA TECHE CU 9 SATE. COMUNA SPASOVO CU 17 SATE. COMUNA PRESELENȚI CU 5 SATE. COMUNA DIUVANIUVASI CU 5 SATE.

Fotografii de **V. Stroescu.**
Zincografii **I. Brand.**

Editura Tipografia „Comerciala“ Iv. D. Smocof & Comp.
Bazargic.
— 1925 —

Alteței Sale Regale

Principelui Carol

MOȘTENITORUL TRONULUI. PROTEGUITORUL CULTURII,

închin această carte, ca omagiu de admirațiune, respect și profund devotament.

Prefaţa la vol. I.

O descriere a Dobrogei Noui—a Cadrilaterului—pentru realipirea căreia s'a depus atâtea sforţări şi pentru a cărei păstrare s'a vărsat apoi atâta sânge, nu poate fi decât binevenită astăzi, când în toate straturile poporului nostru se manifestă o dorinţă arzătoare de a ne cunoaşte cât mai bine ţara, de a ne înţelege cât mai mult unii pe alţii.

Dacă numele de *„Cadrilater"* dat părţii de sud a Dobrogei este un termen militar, în schimb numele de *„Dobrogea Nouă"* este o simplă expresie administrativă, care arată numai, că această parte a fost alipită mai în urmă la Patria-mumă. Dar de fapt Dobrogea „Noua" şi cea „Veche" formează o singură regiune din punct de vedere geografic şi în multe epoce ale istoriei au format şi din punct de vedere administrativ un singur tot.

In tot cursul antichităţii, ţinutul dintre Dunăre şi Marea Neagră până la Silistra şi până la Varna erà o singură ţară: Sciţia mică (*Scythia minor*), iar în evul mediu până la cucerirea turcească, a fost o singură „eparhie„ a imperiului bizantin.

Dacă după aceea s'a divizat în diferite unităţi administrative, dacă popoare străine au fost colonizate printre locuitorii băştinaşi de origină traco romană şi dacă la 1878 partea de jos a fost despărţită de cea de sus care s'a alipit la statul românesc, acesta nu însemnează că unitatea milenară a provinciei a fost di-

*) Cu partea omisă la ediţia I-a.

strusă, nici că predominaţia etnică şi culturală a Românilor dobrogeni a fost prea mult ştirbită. Au fost de ajuns cei câţiva ani de vieaţă comună ce au urmat anexiunii din 1913, pentru ca spiritul culturii româneşti să străbată adânc şi în Dobrogea „Nouă" şi să o contopească iaraş cu provincia de care fusese ruptă timp de trei decenii şi jumatate.

Deaceea descrierea Dobrogei Noui prezintă o importanţă cu totul deosebită; ea ne va arătă şi cât de mult a fost înstrăinătă această regiune şi până la ce grad s'a putut infiltră aci cultura românească.

Volumul de faţă redactat cu atâta conştienciozitate şi cu atâta entusiasm de un harnic şi distins membru al corpului didactic românesc, constitue numai prima parte a descrierii Dobrogei „Noui". D l Vasile Stroescu a crezut că funcţiunea de revizor şcolar nu trebuie să se mărginească numai la controlul pedagogic al dascălimii şi la îngrijirea de bunul mers al învăţamântului, ci poate atinge şi un scop mai înalt: studiarea vieţii, limbii, credinţelor, obiceiurilor şi trecutului diferitelor populaţii ce trăesc împreună în această regiune puţin cunoscută ţării noastre. Cetitorul va gasi aceste cestiuni expuse cu multă pricepere şi cu o bogată informaţie în această prima parte a lucrării şi pe lânga ele descrierea amănunţită a oraşelor. Alte volume vor cuprinde descrierea satelor şi cătunelor, cu vieaţa lor caracteristică şi cu indicaţia locurilor unde s'au descoperit monumente istorice.

Sunt încredinţat, că acestă primă descriere complectă şi amănunţită a Dobrogei *„Noui"* va fi bine primită de publicul nostru cult şi va contrrbui la cunoaşterea exactă a situaţiei din acest ţinut.

14 Oct. 1924.
Bucureşti

Const. Moisil,
Profesor, Directorul General
al Arhivelor Statului.

MARTURISIRE.

Incă din 1913, colindând satele pentru controlul cultural, am simţit o plăcere, să adun de aci o legendă, de acolo numirea unui deal sau vale, o fotografie a şcoalei, bisericii, primăriei, date statistice. Ceeace m'a interesat mai mult, au fost denumirile satelor cu legendele lor atât de frumoase.

Când vremurile grele din 1916—1918 s'au abătut asupra acestui ţinut, am plecat cu acest modest material într'un colţ al Moldovei ospitaliere.

Reintors pe aceste meleaguri, notiţele păstrate cu sfinţenie mi-erau mai dragi şi am căutat să le complectez, iar în 1922 le-am arătat d-lui Profesor Universitar S. Mehedinţi, care m'a îndemnat să continuu spre a servi la formarea dicţionarului geografic al județului Caliacra.

Un dicționar geografic e o lucrare migăloasă, menită de a fi cercetată de puţini cetitori.

Datorită *câtorva prieteni sinceri, cărora le voiu fi recunoscător totdeauna,* am dat altă formă cunoştinţelor geografice, presărându-le cu mici descrieri şi versuri din poeţii noştri, aşà că pot fi cetite mai cu plăcere, contribuind la râspândirea datelor despre acest ţinut, strâns legat istoriceşte de pamântul la care s'a întrupat.

In fiecare zi şi mai ales seara, căutam să lucrez ceva pentru împlinirea acestei însarcinări.

„Şi adormiam... atât de fericit,
„Ca un copil naiv ce-şi spune,
„Vrăjit de somn, abià şoptit,
„Aceeaş veche rugăciune".

(*St Iosif*).

In 1923, materialul erà colecţionat, doar ultima stilizare pentru imprimare şi încă câteva notiţe ce trebuiau luate dela Academia Română.

Căutat—am să dau notiţele mele în rezumat, formând o bază de cercetări mai amanunţite în viitor.

Ele vor fauri legatura muncii modeste depusă 12 ani în acest pământ străbun între mine învăţătorime şi populaţiune.

In Septem. 1924, atras în mreje, am fost impălanjenit, făcând o asociaţie de tipărit şi plasat a volumului I-u din lucrarea mea „Pe căile străbunilor" în Dobrogea Nouă, admiţând să-i trec şi numele, pe coperta; cu toate că *pretinsul coautor n'a scris nici o jumătate de pagină.*

Atât la achitarea cheltuelilor, cât şi la plasare, dovedindu-se nesinceritate, asociaţia s'a desfiinţat chiar din a 2-a lună dela apariţia volumul (Ianuarie 1925) prin arbitraj comercial.

Buna primire şi preţiosul concurs, ce-am avut din partea presei, autorităţilor şi particularilor la primul volum, mă îndreptăţesc să le *aduc viile mele mulţumiri,* rămânând foarte obligat să dau la lumină volumul II-lea, coprinzând trei oraşe şi aproape 40 sate, sperând ca treptat—treptat să public şi restul materialului ce-l posed.

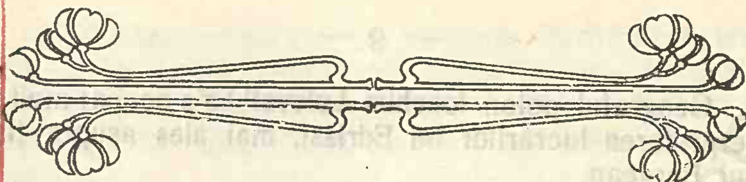
Dupà părerea d-lui Profesor C. Moisil şi a aprobării d-lui Profesor Mehedinţi, la urmă voiu face un indice alfabetic, ca lucrarea să poată servi de dicţionar geografic, având toate cunoştinţele necesare.

Bazat pe deosebita solicitudine ce mi s'a arătat, supun aprecierilor binevoitoare şi volumul de faţă.

14 Martie 1925

Bazargic.

V. Stroescu.

Numirile ținutului.

In timpurile cele mai îndepărtate acest ținut a fost *numit Scythia minor* și *Scythia pontica.* [1])

Odată cu întinderea stăpânirii romane și mai ales în timpul împăratului *Dioclițian*, organizatorul imperiului făcea parte din diocesa Traciei, fiind despărțită printr'o linie dela Durostorum (Silistra) la Dionysopolis (Balcic) în *Scythia minor* la nord și *Moesia interioară* la sud.[1]

La geografii arabi, începând din secolul al IX-lea, găsim numirea de **„Bergean"**, **„Borgean"** sau **„Borşan"**. Apare întâiu **„Rasm vel Horismos quadrantis habitabilis anonymi (Abu Djafer Mohamed ben Musa)** **Khovaresmi**; la astronomul **Abu Rihan**, care numește această parte Borșan; la **Ibu Said** în 1274, la **Abulfeda** în 1331, la **Bacuin** în 1397. Abulfeda scrie că această țară a fost cucerită de Germani (Romanii din imperiul de răsărit). Bakuin arată că Borgeanienii seamănă cu Francii și poartă lupte cu Slavii, vecinii lor. [2])

Mohamed Edrissi,[3])geograful arab dela curtea regelui Roger I al Siciliei, vorbește pe larg de acest ținut, care se întindea dela **Danu** (Dunarea) la **Marea Nitasch** (Marea Neagră) având orașe înfloritoare, deci acest ținut nu era pustiu, cu toate năvălirile barbare. Se renășteà mereu din ruine și cenușă ca paserea maestră, phoenix.

La oraş negustorimea erà mai mult grecească, iar la sate erau Vlahii.

---

1) Strabon Vol. III. pag 65.
2) Analele Dobrogei, 1920. pag. 37. C. Brătescu
3) P. A. Jaubert: Geographie d' Edrissi pag. 380—390.

Geograful polon **Ioachim Lelevel**[*] s'a ocupat mult cu interpretarea lucrărilor lui Edrissi, mai ales asupra ținutului Bergean.

In **tabula catalana** din 1375, găsim numirile „Berd jan, Berzan, Borzan", numiri de origină arabă. trecute în uz la navigația medievală.

Scriitoarea bizantină **Anna Comnena**, la finele veacului XI-lea, arată că regiunea din dreapta Dunării se numeşte **Paristrion**. Domnul profesor **Iorga** îl consideră ca un termen administrativ sau militar.

La unii scritorii printre cari şi **Constantin Porphyrogenitul** (secolul X-lea) reapare numele de **Mysia**, citând 14 oraşe între cari Dionysopolis, Acra, Zelpa sau Zeldapa.

In cronica franceză a lui **Geoffroy Ville Harduin** (conicarul împeriului latin de răsărit 1204-1262), găsim vorbindu-se de **Vlahia Asanizilor**, situată între Dunăre şi munții Balcani până la Mare, locuită de Vlahi și Cumani. Inpăratul Ioniță e citat de14 ori ca rege al Vlahilor şi e întitulat „**Domn** al **Zagorei** și al **Mysiei** înțelegându-se al Vlahiei Asanizilor.

Prizonierii luați din sudul Balcanilor erau duși în Vlahia.

Tot în această cronică găsim numirea de **Vlahia Albă** (Blankis Blakie). **Ducange**, în notele de adnotare la cronică, admite **blanche Blaquie** sau **Valachie**.

Cronicarul **Henri de Valencienne** pomeneşte de acest ținut că se numește Vlahia și locuitorii sunt Vlahi și Cumani. In cronica anonimă scrisă în vechiul dialect valenciene (pag. 28) se citează Vlahia lui Asan și că Ioniță a ridicat toată populație valahă capabilă de a purtà arme și cu 10000 Cumani și Greci a plecat contra Latinilor din Constantinopol.

„ Și crâncen trece Ioniță prin rândurile dese,
„ Iar după el Cumanii iuți pe duşmanì greu mi-i țese.
„ Făr de nădejde se mai bat: Chesarul Balduin
„ Și toți vitejii ce după dânsul vin
„ Ca Henric, Bonifat și Dandolo, căci harnicii Cumani
„ Ii frâng cu Vlahii cei din Pind și cei de prin Balcani.

(*I. Nenițescu*)

*) Arhiva Dobrogei 1919, Vlahia lui Asan, Vlahia Albă de C. Brătescu
I. Lelevel. Geographie du moyen age, vol. III. IV. pag, 124—127
Ana Comnena Lib. VI. cap. 4 pág. 480.

Ansbertus, cronicarul lui Frederic Barbă Roşă. arată că la 1188 ţinutul răsăritean, dintre Dunare, Balcani şi Mare, erà deosebit şi stăpânit de Români şi Bulgari sub conducerea lui *Calo Petru* Românul şi fratele său *Crassian*.

La cronicarul *Nicetas Choniatus* găsim numirile de Mysia şi Zagora. (Ioniţă domn al Zagorei şi Mysiei).

Calugarul *Wilhelm de Rubruquis* pe la 1253, făcând o călătorie în părţile Tătarilor arată că această parte se chiemá Vlahia lui Assan.

Aceste numiri dovedesc existenţa unui grup puternic de Români, având conducături de acelaş sânge, cari au jucat roluri înportante pomenite de isorici.

Hans Schiltberger,[3] călător cunoscut, care a scris memoriile sale după 1386, citează ca al treilea oraş principal din această regiune, *Kalacrea* Domnul Mircea se întitulà pe la 1390: „*Mircius Dei gratia woevoda Transalpinus Făgăraş şi Omlaş dux, Severini comes, Terrarum Dobroticii* Despotus“.

Cronicarul **G. Şincai**, vorbind de Domnitorul Mircea, arată că'şi întinsese cuceririle până la mare, ş'a născut răsboiul pentru **Dobrotichiu** şi Drâstor (bine înţeles după textul lui Chalcocondylis).

„Si merg să stea de vorbă cu Mircea cel Bătrân,
„Al României falnic şi neinvins stăpân;
„Cu Mircea, Domnitorul Dobrogiei mănoase,
„Silistrei celei tare, al Dunării spumoase
„De-a lungul pân'la mare şi-al malului cellalţ
„Şi-al văilor de dincol' şi de Balcanul nalt.
„Cu el vor să închee prin bună învoire,
Intre sultani şi ţară o veşnică înfrăţire“.

(I. Neniţescu).

Comander I. Buchan Telfer ne comunică după călătorul Schiltberger că Mircea, urmând fratelui său mai mare Iv. Dan V. V. a adăugă la domeniile sale, după

3) Hans Schiltbergers Reisebuch nach der Nürberger Handschrift Herausgegeben Tubingen 1886.

scurta domnie a lui **Ivancu** sau Iuancku şi Dobrogea. **În** mărea sa planşă dela finele cărţii pune numele de **Dobrogea** şi oraşul Kallacerka.

Izvoarele lui **Leonclavios** arată că **Ivancu** domni peste Varna şi regiunea vecină Dobritze.

Lui Ivanciu, Turcii îi ziceau **Dobritzogol**. Aşă dar denumirea „**Dobrogea**" se dă din secolul al XIV-lea.

Acest nume vine dela **Dobrotici**, ori **Dobrovcei**, care prin „turcizare a primit finala **gea**".

La D. Cantemir în „**Histoire de l' agrandissment de l'empire othoman**" găsim „**Dobruge**".

Tot aşă explică şi D-r Jiricek şi Kanitz.

Căutând în dicţionarul turcesc „**Samibeiu-Frâşcheri**" găsim cuvântul „**Dub-rogea**" loc întins, stepă fară păduri, în opoziţie cu „**Deliormanul**" păduri nebune-nesfârşite.

Ionescu dela Brad e partizanul acestei interpretări. **Ubicini** explică „Dobrogea" ca «ţară **bună**" dela slavul „dobro" bun. Dobrogea e pământ fertil şi de complec tă fericire. Pentru Rutenii veniţi din stepă, Dobrogea erá un raiu şi ţinutul din deltă, lângă Cara-orman se numeşte **Paradisul Cazacilor**.

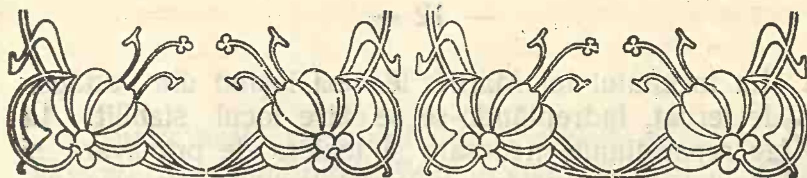
Datorită cetăţilor Rusciuc, Silistra, Şumla, Varna, înscrise în istoria armelor prin luptele vajnice ce s'au dat în decursul secolelor, s'a născut denumirea militară de „Cadrilater".

Această „ţară bună" după explicarea lui Ubicini a fost un bulevard al popoarelor, căci.

„Măreaţă e întinsa mare . . .
„Comori nenumărate are!
„Dragi snnt spumatele ei valuri,
„Când bat cu furie în maluri,
„De' şi frâng albitele lor coame!
„E plină Dobrogea de poame,
„De dealuri şi de văi mănoase,
«Şi de câmpii cu flori frumoase.

(*După I. Neniţescu*).

Contribuţiuni istorice şi numele de Dobrogea—Andronescu Virgil 1908
Dobrogea în pragul veacului XX lea de capitan M. Ionescu.
Kneajestvo Bălgaria D-r Iirecek
La Bulgarie Danubienne Kanitz 480
Ionescu dela Brad. Excursion agricole dans la Dobrudgea. Revue de geographie 1879.

Turtucaia.

De aproape două ceasuri plecasem cu trenul dela Bucureşti.

Deoparte lanurile bogate păreau ca undele mării, de alta Argeşul, bătrânul *Mariscus*, îşi duceà apele argentii cu amintirile scumpe ale străbunilor până la Dunăre (Istrus).

In dreapta se zăreşte valea Spanţov, urmele slabe ale cetăţii vechi *„Daphne“*, capul de pod din secolul al VI-lea, metropola primilor creştini, a prinţesei *Gauthia* [1,3]) şi reşedinţă episcopală.

Coborîm la Olteniţa—port. Cu vaporaşul trecem Dunărea, ce pare un văl subţire de argint, preserat din razele soarelui.

După părerea unui scriitor, [2]) vasul vopsit în alb făceà impresia unei lebede, ce înnotă în contra apei.

„In veci a sufletului şoapte
„Le-oiu îndrepta în zi şi noapte,
„Spre tine Dunăre măreaţă
„Ce răsăritului dai vieaţă.

(*I. Neniţescu*).

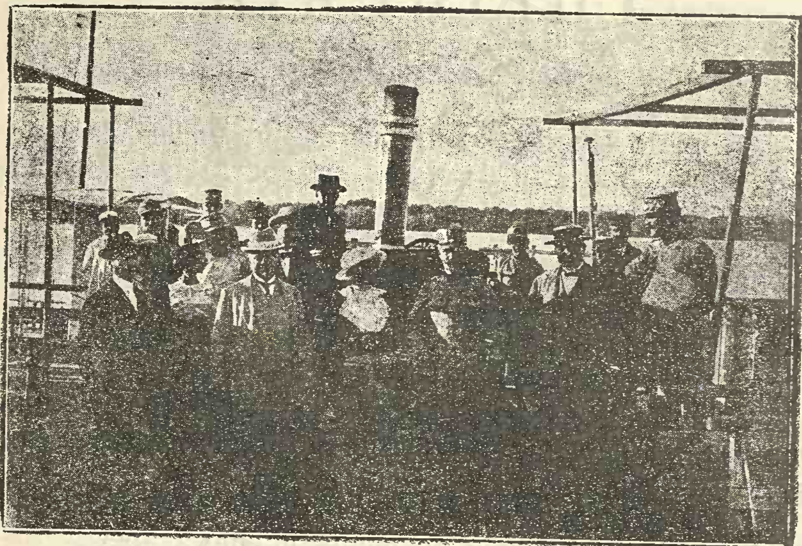
Malul din dreapta e ridicat, ca o colină cu pomi, viţa de vie, ogoare; iar la Dunăre, aproape de mal, ochiul întâlneşte ceva ne mai văzut la noi: un fel de şlepuri, transformate în mori, a căror roţi mari de lemn se mişcă prin puterea apei.

---

1) Pe căile srăbune de V. Stroescu. vol. I pag. 56
I. Irimescu Cândeşti—„Viitorul“ din 1913
Istoria bisericii Române de G. M. Ionescu peg. 356,

La începutul lui Martie, le vezi ieşind din adăpostul de iernat, îndreptându-se se către locul stabilit. Li se fac reparaţiunile necesare şi toaleta de primăvară şi măcinişul începe, arătând belşugul locului. Oraşul e aşezat în amfiteatru, având o frumoasă privelişte.

Aci în vechime era a doua cetate *„Transmarisca“* (Peste Mariscus) şi care cu cea dela Daphne formau capul de pod, străjer neadormit contra năvălirilor ce începuse încă din secolul al III-lea.

D-l General N. Petala cu doamna şi subcomisiunea pentru organizarea învăţământului.

Până în acest veac nu o găsim pome nită de scriitori. *Procopius* (sec. VI-lea) în *„De Aedificius“* * arată că cetatea a fost zidită de Constantin cel Mare (306-337) făcând capul de pod Transmarisca—Daphne, că barbarii au distrus-o şi că Justiniam a rezidit-o din temelie.

Geografii au enunţat-o ca pe o strajă puternică, aşa *„Itinerarum Antonini“*, *„Tabula Peutingeriană“* geografii *Ptalomeu*, *Ravenat*.

Itinerarum Antonini—223.
Ptolomeu. vol III
Ravenat (IV. 7)

Kanitz arată că a fost întemeiată ca fortareaţă de împăratul Constantin cel Mare, aproape de castelul Daphne, însărcinată de a veghia la siguranţa trecerii.

Istoricul *Mannert* a derivat cel dintâiu numele Trans Mariscus (Peste Argeş).

Fortăreaţă importantă, erá apărată de o garnizoană de infanterie uşoară şi 2 cohorte a legiunii XI Claudia, a cărei lagăr principal era la Drâstor.

Kalınca [5] care s'a ocupat cu monumentele vechi în Bulgaria, descrie inscripţiunea de pe o cărămidă găsită la Silistra, astăzi în muzeul din Sofia.

LEG. XI. Cl. F. TRM.

(Legiunea XI Claudia, Felicia Trans Marisca).

Inscripţiunile. Leii de piatră Turtucaia.

In vara anului 1924, s'a găsit de fiul institutorului Brebu, în temelia cetăţii de pe malul Dunării o cărămidă cu aceeaş inscripţiune. Păcat că a fost scoasă în bucaţi şi s'au pierdut din ele. Am privit jumătatea cu finalul inscripţiunii.

G. Popa Lizeanu. Cetăţi şi oraşe grecoromane pag. 60
Kaniţz—La Bulgarie Danubienne pag. 540
* Kalinca—Din Antike Denkmaler în Bulgarien

Vizitând în această primăvara orășelul Turtucaia, am văzut trei pietre vechi, cari spuneau multe lucruri dela străbuni:

Una e din piatră mai tare, înaltă de 68 cm. lată de de 50 cm. și grosă de 43 cm., cu cinci rânduri săpate: în primul rând sacrum, al 2-lea coh.I. Trac etc. pe laturea din dreapta săpat un ogar sărind la o căprioară; a douapiatră e de o compoziție mai slabă și de culoare mai albicioasă, cu 6 rânduri săpate, din cari în al 5 lea D i a n a e și ai 6-le V. S. L. M. (votum solvit liberus merito).

Ambele pietre s'au găsit la d-l. I. Hasan Ceaușoglu în curte la o adâncime de 3 m. de o parte și de alta înaintea unui pavaj de piatră, din care s'a desgropat ca 200 m. p.

Biserica „Sf Nicolae" din Turtucaia.

După părerea d-lui profesor Moisil, căruia i-am arătat notițile, aceste pietre au fost ridicate cohortei I

*) C. Porphyrogenitul „De Cerimoiniss Aulae Byzantinae II. 54

**) Geographie d'Edrisi par P. Jaubert pag. 382—386.

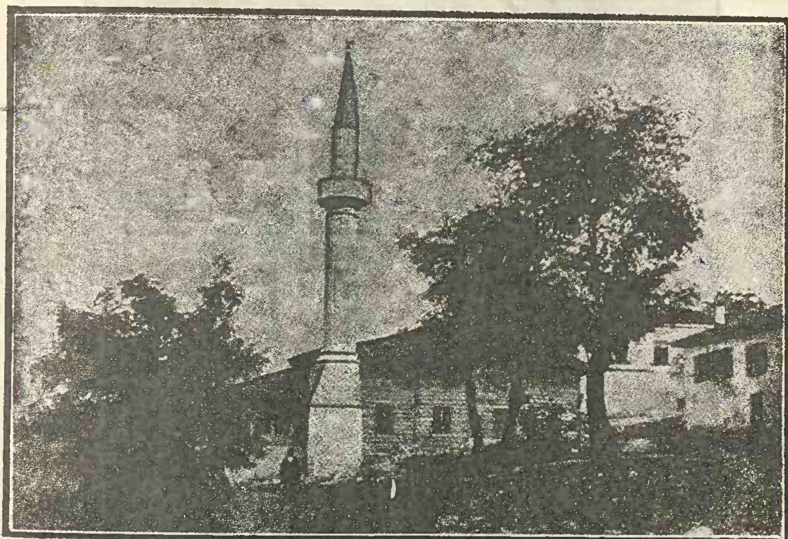
tracică la un templu al zeiței Diana, dovadă căpriora și ogarul. Cercetările specialiștilor ne vor dovedi trecutul.

La Hasan Mutiș Cara Ahmed s'a găsit aproape la suprafață un bloc de piatră, sculptați doi lei, unul în dreapta și altul în stânga, stând pe labe uniți prin coade. Blocul are o lungime 95 cm. înălțime 65 cm. și grosimea 50 cm. și pare a fi partea de jos a unei statui.

Cronicarii bizantini, printre cari și C. Porphyrogenitul arată că a fost reședință episcopală.

In evul mediu geograful arab *Mohamed Edrissi* în cartea sa pomenește de orașelul de pe Dunare *Rekran, Zakatra, Trakan, Recnova.*

Ioachim Lelevel îndentifică Recran cu orașelul de mai târziu Trakan, Tutrakan, cum îi zic Bulgarii și Turcii.

Said pașa geami din Turtucaia.

(Dela Elmas Recnova, Zacatra, aproape de un munte, distanță de o jumătate zi, dela Recran la Destrinos (Silistra) aceeaș departare.

---

*) Tabula itineraria Edrisiană-Atlas Lelevel Analele Dobrogei" 1920 № 1 pag. 39.

**) I. Lelevel Geographie du moyen age Vol. III IV pag. 124-127

***) Kanitz-La Bulgarie Danubienne pag. 541

E singurul izvor pentru explicarea denumirei de Tutracan.

După vestita bătalie de a Cosova, cetatea rămâne în stăpânirea Turcilor.

Mihaiu Viteazul, domnul muntean, trece în două rânduri Dunărea* şi dă foc cetăţilor din dreapta, printre cari avù aceeaş soartă forfăreaţa de odinioară a lui Iustinian.

La 1773 se dă o luptă mare. Armata turcă e sub comanda lui *Feizulah paşa*, iar cea rusească e condusă de vestitul general *Suvarof*. Ruşii reuşesc să treacă fluviul, bat şi gonesc pe protivnic, fortăreaţă însă n'a fost distrusă.

Sultan Abdul Hamid geami-Turtucaia.

Anul 1810 e cel mai dureros. Erà sfarşitul răsboiului de la 1806—1812 între Ruşi şi Turci, a cărui

*) 1594 şi 1595.

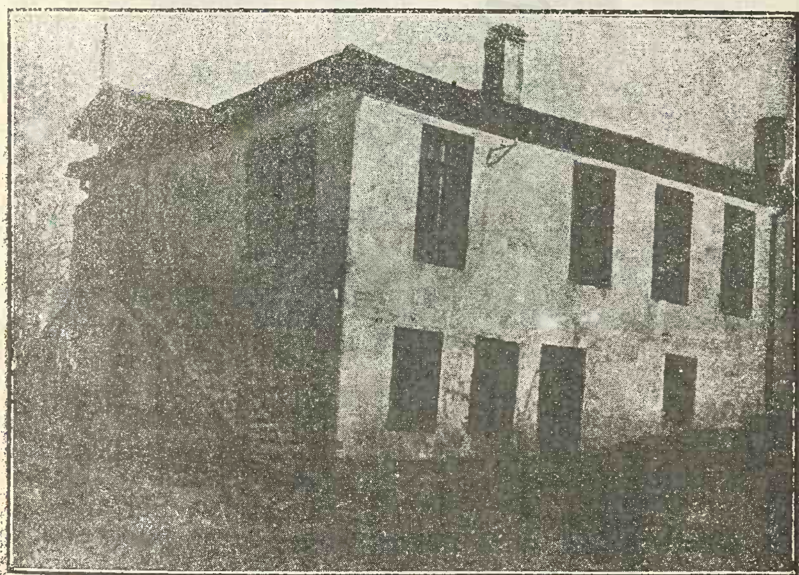
urmări a fost rana ce a sângerat un veac şi mai bine (perderea Basarabiei).

Vestitele întărituri sunt luate de generalul rus Camenski şi ca răsbunare a lăsat numai ruine din forturile, ce rezistase atâta vreme.

Au plâns străbunii pe urmele lor!

In timpul răsboiului de independenţă a Greciei, Ruşii luând parte coreligionarilor trimit armate la Dunăre, dar Turcii se întăresc şi opresc trecerea inamicului pe la acest cap de pod.

In răsboiul Crimeei, armata turcă sub comanda lui *Omer paşa*, la 1854, trece Dunărea, aproape de Turtucaia şi dă Ruşilor cea mai celebră bătălie dela Olteniţa. Trupele turceşti arătară în această zi vechiul

Primăria. —Turtucaia

spirit militar, care cucerise jumătate din Europa, că încă nu e mort la Osmanlii.

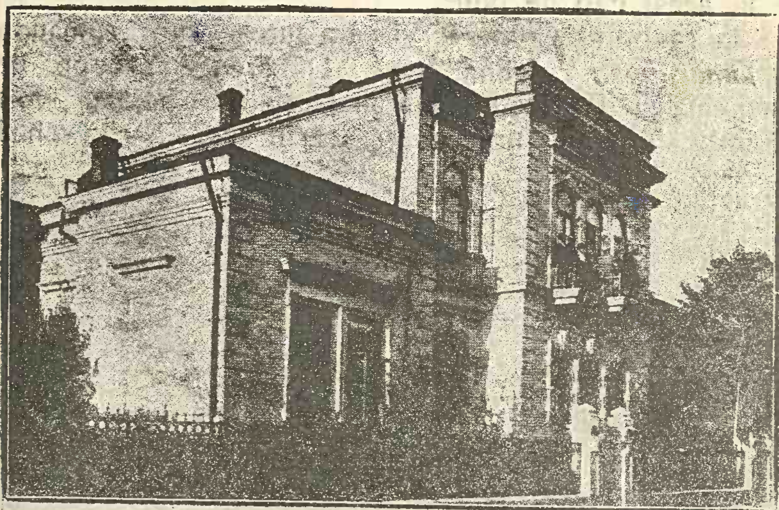
Fortificaţiile dela Turtucaea se refac şi întăresc spre a corespunde renumelui militar din cele mai vechi timpuri.

In răsboiul ruso-turc dela 1877, Ruşii se mărginesc a bombarda dela Olteniţa fortăreaţa Turtucaia şi monitoarele turceşti. In această luptă de artilerie fu rănit generalul rus *Ernroth*, în urma ministru de răsboiu în Bulgaria.

Hasan paşa nu părăsi Turtucaia, decât în urma ordinului Sultanului

In 1913 armatele române ocupă fortăreaţa fără a pricinui pierderi.

Iar regimentul 40 „Calugăreni" cu bravul său co-

Gimnaziul „Regele Carol I" şi şcoala pr. No. 1 Turtucaia.

mandant d-l General N. Petala, pe atunci colonel, luă în primire noua garnizoană.

Un suflu binefăcător de prefacere şi o muncă încordată depusă de toţi factorii pentru a da o nouă vieaţă pământului întrupat.

Timpul de linişte fu de scurtă durată, căci în Iulie 1914 începe răsboiul lumii şi'n hora morţii trebuie să intrăm şi noi pentru apărarea drepturilor sfinte.

Păduri tăiate, şosele făcute, întăriturile vechii fortăreţe armate cu tunuri, pregătiri mari pentru ziua ce va sosi, însă străbunii din morminte se uitau cu jale

căci capul de pod nu mai erà cu prevederea ca Transmarisca—Daphne.*

In jurul oraşului, pe o raza de 7-8 km. având ca diametru Dunărea, se aflau trei rânduri de şanțuri apărate prin linii de sârmă ghimpată; pe o lungime de aproape 30 km. erau 15 forturi mici de apărare.

Lucrările de apărare erau numai pasagere cu şanțuria dânci mascate pe flancuri de frunziş, de sămănaturi, centrele de rezistență (forturile) erau reţele de sârmă, abatise, gropi de lup. In redute erau adăposturi blindate cu grinzi de lemn şi fier.

Şcoala Secundară de fete—Turtucaia.

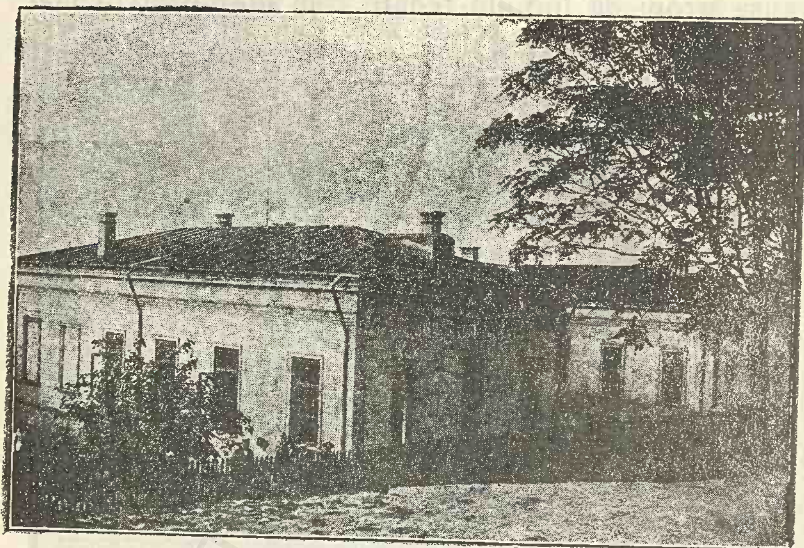
Inăuntrul centurei se găsia o a doua linie de apărare, la 3 km. de oraş, formată numai din şanţuri şi sârmă ghimpată.

Erau destinate 21 tunuri grele, fixe, scoase din forturile din jurul Bucureştilor printre cari 3 obuziere de 210m. m., 48 tunuri fixe de calibrele 75, 87, 105, 120, unul de 210 m. m. şi 36 turele cu tunuri de 52 m. m. printrea acestea numai 4 tunuri de 150 m, m. erau

moderne; artileria mobila coprindea baterii de 75 m. m. 105 şi 120 m. m.

Totalul tunurilor, de toate calibrele, în funcţiune se ridicà la 124. *)

Cursul Dunarii a fost barat prin mine şi lanţuri de sârma şi protejat de câteva baterii de tunuri, aşezate în ostroave, astfel că circulaţia vaselor duşmane erá împiedicata.

Şcoala primara de băieţi No. 2 Turtucaia,

Garnizoana cetăţii erá formată din divizia 7, compusă din regimentele 36. „V. Lupu". 40 „Călugăreni" 76 şi 79 şi 4 batalioane de miliţieni, în total 20000 oameni, o linie destul de subţire pentru un front de 30 km.

Sectorul I, Staroselo era apărat de reg. 36 şi 40; sectorul Daidar de reg. 79; sectorul Antimovo de reg. 76; pe Dunare erau 4 monitoare şi 8 vedete.

Trupele făceau parte din armata III cu cartierul general în Bucureşti.

Inamicul erà superior şi calitativ şi cantitativ.

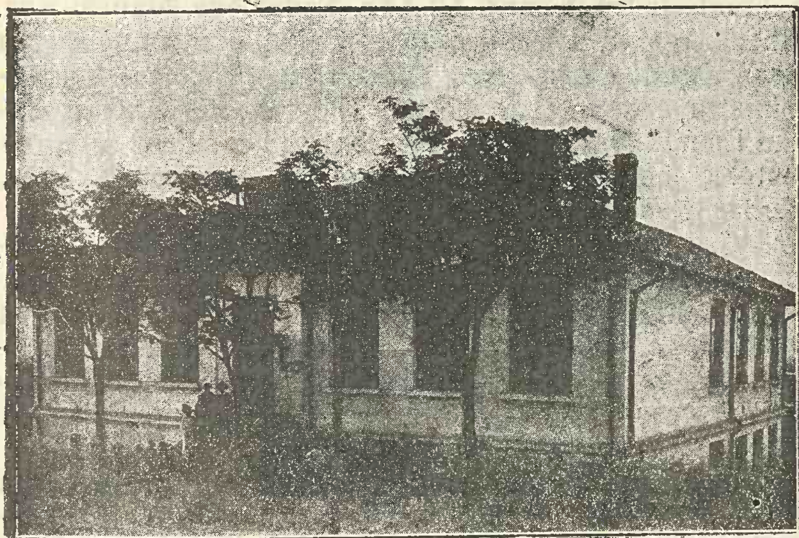
Atacul începe în noaptea de 18—19 August 1916 şi e descris cu multă competinţa de d. l. profesor C. Chiriţescu (op. cit).

*) C. Chiriţescu Istoricul răsboiului pentru întregirea României 1916-1919 Vol. I. pag. 168.

S'au luptat soldaţii, vrednici de străbunul nume şi răniţi de moarte făceau ultima rugăciune:

„ *Mă arde groaznic rana—rău gâlgâe al meu sânge*
„ *Din ea—şi simt vieaţa-mi că repede se stinge!*
„ *Dar fraţii mei nainte păşit-au cu avânt,*
„ *Din ei căzut-au atâţia la pământ...*
„ *Aş vrea să fiu cu dânşii... M'a părăsit puterea..*
„ *De sânge şi sudoare tot trupul meu e ud...*
„ *Nici pot să-i văd, căci moartea mi-a întunecat vederea;*
„ *Nici să-i aud, căci auzul m'a părăsit, victorie strigând.*"

(*I Neniţescu*)

Şcoală primară de fete No. 2 Turtucaia

Şi par'că sortit a fost ca'n ziua de 23 August, renumitele tabii să urle de durere şi de groază, iar bătrâna Dunăre să-şi înroşească valurile albastre cântate atât de mult şi să înghită mii de suflete nevinovate.

O zi de mare durere, o zi de doliu naţional!

Cu toată stăruinţa mea nu am putut găsi volumul în care Profesorul *Celebi Mehmed Zali derviş,* zis

Evlia Celebi, a descris calatoria sa în 1647 (1063 egira) în acest oraş, probabil aş fi găsit lucruri interesante.

Kanitz, care a vizitat acest oraşel, arată că erau 462 case turceşti, 15 case circaziene şi 715 creştine. Românii formau majoritatea şi se ocupau cu pescuitul. Exportul erá destul de însemnat şi constá din cereale, piei, lemne etc.

In almanahul „Tuna" (Dunarea) editat în anul egirei 1288 (acum 69 ani) găsim oarecari date asupra Turtucaei.

Subprefectul se chiemá Omer Tair Efendi, cadiul Hagi Mehmed Eshad Efendi. In consiliul de administraţie: subprefectul şi membri Ali Aga, Sadic Aga, Ioanciu Aga, Gheţu Aga; în consiliu dejuriu: Cadiul şi membri Hogea Asan Efendi, Ferhad Aga, Todorică Aga Nicolaiu Aga; administraţia finanţelor: Ahmed Sedhi Efendi, Axmed Eshad Efendi, Nazif Efendi etc. consiliul comunal: subprefectul şi membri Hagi Mahmud Ef. căpitanul Mustafa, Şerban Bunică etc.

Casa orfanilor aveà 375370 piaştri, iar asistenţa socială 489-886 piastri.

In oraş erau: 4 geamii, 2 techele, un seminar cu internat, 7 şcoli primare, 1 judecătorie, 1 palat administrativ, vama, 1117 case, 849 prăvălii, 3 mare magazii, un ceas de oraş, foişor, o biserică, un templu, 41 cârciumi. 3 cazinouri şi restaurante.

Inca din timpul Turcilor, oraşul era înpărţit în mahalale: *Teche mahle*, (mahalaua mănăstirii) *Iuci cornalâ mahle* (mahalaua dela fântâna cu trei ciuciuri); *Şiramet* (mahalaua lui Ahmed cel Râu) *Cantar geami mahlesi*; *Cearşi mahle* (mahalaua din piaţă).

Mahalaua Şiramet e în partea cea mai ridicată a orăşelului, pe platou (128 m.) în spre tabii. Asupra însemnării denumirii „Şiramet" „Şeramet" puţine am aflat. Cercetând dicţionarele turceşti putem deduce „loc vesel" caci de pe platou se deschide ochiului o frumoasă priveleşte în valea Dunării preserată cu oaze de salcii, ce'ţi, rescolesc simţirile; înclin însă asupra desfacerii cuvântului în „Şer şi Amet" prescurtat de

la Ahmed, adică Ahmed cel Rău — Desigur, stăpânul platoului trebuie să fi fost un om rău.

Pe malul Dunarei e aranjat Bulevardul Regele Carol, în centru e strada Regele Ferdinand, apoi Calea Silistrei, str. I Cămărășescu.

Act Constitutiv

Astăzi 4 Octombrie 1920 ora 10 a. m. s'a inaugurat în localul Școalei primare mixte No 1 din Turtucaia, Gimnaziul de băeți înființat deocamdată numai cu două clase. — Acest Gimnaziu este subvenționat de către Banca Populară „Regele Carol I" din localitate, având ca președinte pe D-l D. Niculescu Duțu, fost institutor și director al Școalei No 1 din Turtucaia.

Corpul profesoral compus din: I. Petrovici Director, D-ra Drăghiceanu, D-ra E. Ioan, D-na Zoe Petrovici, Pr. Ilie Nicolau, D-ra Irina Pfeiffer, D-ra Lehrer, D-l Gh. Theodorescu, D-l I. Nicolescu și D-l Aurel Stoicescu.

La această măreață festivitate au asistat Autoritățile locale civile și militare, membrii corpului didactic primar și secundar precum și un grup de cetățeni ai orașului. —

Printr'o fericită întâmplare a asistat și Domnul I. I. C. Brătianu și următoarele persoane:

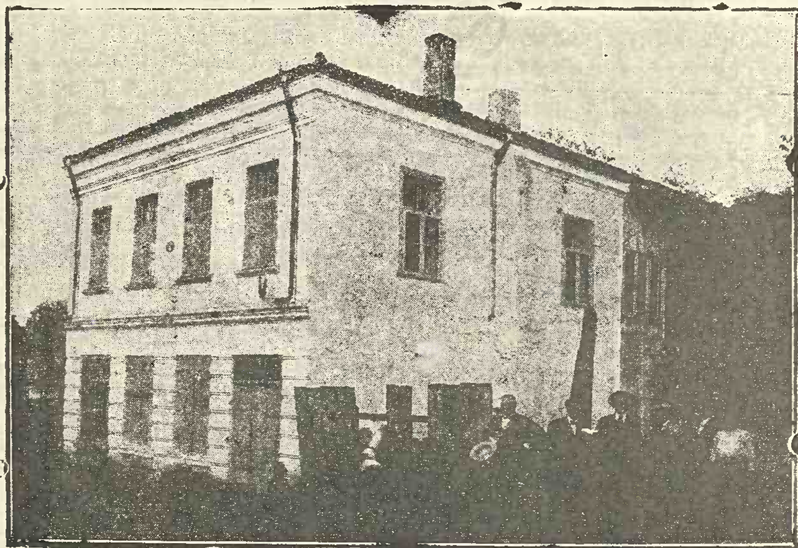
Domnul C. Gh. Disescu, profesor universitar, fost Ministru al Instrucțiunei, D-l I. Th. Florescu advocat fost vice-președinte al Adunărei Deputaților, D-l N. P. Comnen fost deputat, D-l Ioan Florian fost deputat, D-l Inspector al Băncilor Populare Alex. Constantinescu, etc.

Străzile sunt prevăzute cu borduri şi foarte puţine pietruite, ceeace face ca după ploae, să stea noroiul mult timp, strâmte, întortochiate, încât abiá le mai dai de capăt.

Casele sunt mici, aproape pătrate, cu geamlâc în faţă şi cu acoperişuri joase de ţigla.

Primăria e instalată în local propriu, mic pentru un asemenea punct însemnat.

Administraţia plăşii, oficiul poştal, judecătoria etc. în case închiriate.

Şcoală primară mixtă No. 1 Turtucaia.

Se mai află secţia serviciul tecnic, spital, regiune agronomică, agent de pescarie, vamă, căpitănia portului, secţia de grăniceri, serviciu poliţienesc şi o brigadă de siguranţă. Pentru iluminatul oraşului sunt 10 lămpi petromax, 50 felinare cu benzină, sistem Ferero, 30 felinare cu gaz.

Populaţiunea se compune din 1048 suflete, din cari 5106 bărbaţi şi 5379 femei; 4182 căsăroriţi, 5456 necăsătoriţi, 5 văduvi prin divors, 306 văduvi prin deces, 39 concubinaj; 7680 ortodoxi, 2702 mahomedani, 102 alte credinţe.

Ortodoxii sunt majoritatea Români.

Locuitorii au 102 case de zid, 237 de nuele, cu o cameră; 979 de zid, 516 de nuele cu 3 camere, 11 bordeie. Mai au 538 coșare, 724 porumbare 255 magazii. Pentru munca câmpului au 102 pluguri de fier, 270 rarițe tot de fier, 3 vânturătoare.

Prefacerea grâului și porumbului în făină se face la 5 mori cu motor și la 9 mori de apă, pe Dunăre.

Brutării sunt 9; fabrici de apă gazoasă 2, darace 3, fabrică de cărămidă 1, de făină. 1.

Pentru transport sunt 15 trăsuri, 200 căruțe, un automobil și 1 autotractor.

Ingrijesc 5 tauri, 263 boi, 473 vaci, 23 junci, 47 mânzați, 81 mânzate, 126 viței, 67 vițele, 308 bivoli, 97 bivolițe, 8 turmaci, 6 turmace, 3 malaci, 30 armăsari, 313 cai, 101 iepe, 17 noateni, 6 noatene, 12 mânji, 4 catâri. 80 măgari, 29 măgărițe, 57 berbeci, 4034 oi, 135 capre.

Pamânt arabil 3060.60 ha, vii 140 ha, gradini 22 ha

Pentru preamărirea lui Dumnezeu e biserica „*Sf. Nicolae*" zidită de Români în 1863. In ea s'a slujit în românește până la 1900 și dela 1913 până astăzi. Treisprezece ani aproape s'a cetit numai în slavonește, având patronul „Sf. Ciril și Metodiu".

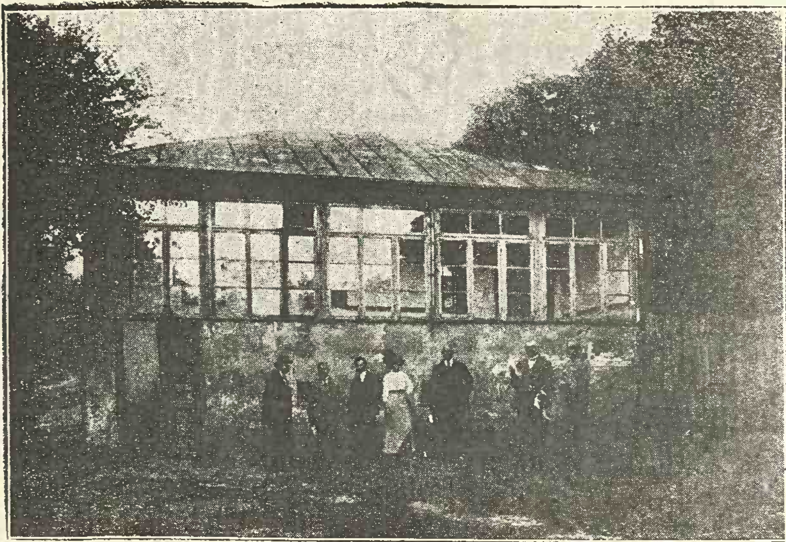
Din cărțile bisericești, ce s'au găsit pe la Românii din Turtucaia s'au scos câteva nume de preoți și dascăli: Pe la 1774 s'a hirotonisit ca preot Rusu Șaru, a murit în 1830; Dascălu Mihaiu din Oltenia, hirotonisit preot în 1780, mort în 1835; Dascălul Gheorghe din Oltenia, 1790-1802; Dascălul Gavrilă Brănescu din Câmpina, între 1850-1856; Dascălu Petre Florea din Turtucaia 1856-1860; Dascălu Stefan Nicolae 1868-1864, Dascălu Vasile Borănescu din Buzău 1864-1868; Nicolae Lacătuș 1868-1870; dela 1870-1871 școala românească din Turtucaia făceá o circumscripție cu cea dela Silistra, având institutor superior pe C. Petrescu;în 1871-1872 e Ion Crețulescu; dela 1872-74 e V. Borănescu; dela 1874

Istoricul școalelor române de M. Cordescu pag. 215.

1875 Petre Bozianu; dela 1875-1883 D. Petrescu. Dela 1881-1882 funcţionează şi o şcoală de fete cu Ana Petrescu. In 1883-84 preda Leon Bariţiu din Sibiu.

Dela 1884 până'n prezent funcţioneaza institutorul G. Ionescu. Mai cităm pe institutorul D. Nicolescu, care'n războiul balcanic luând parte vitejeşte în mai multe lupte a fost rănit şi internat în spitalul militar din Rusciuc, de unde într'o noapte s'a strecurat şi s'a salvat trecând Dunărea înnot.

Corpul didactic în 1908-1913 s'a complectat cu drele Vasilica Ceapan, Eugenia Costagoga, Elisabeta Lăzărescu, Fania Ionescu etc.

Şcoală primară mixtă—Turtucaia.

Atât în timpul Turcilor, cât şi'n perioda 1878-1913 dăscălimea română şi-a împlinit marea misiune ce o aveà ţinând aprinsă lumina în calea vieţii.

Şcoala românească în Turtucaia dăinueşte mai bine de un secol. Stând de vorbă cu d-l Cristescu, ajutor de primar şi cântăreţ îmi povestià cum învăţau carte la vechea biserică.

In 1904 s'a înfiinţat pe lângă şcoală şi un atelier pentru construirea lotcilor şi uneltelor de pescuire,

* Directoare: Vasilica Ceapan.

ştiindu-se că Turtucăienii sunt meşteri buni de lotci şi abili pescari.

Localul şcoalei No. 1 s'a construit în 1897şi a costat 50000 lei E într'o poziţie frumoasă şi e o podoabă a românismului.

Funcţionează *) astăzi un număr de elevi: cl. I-a 48, II-a 52, III-a 38, IV-a 33=171.

Tot în acest local e instalat şi gimnaziul 2) complect „Regele Carol I" înfiinţat în 1920 şi întreţinut 2 ani de Banca populară „Regele carol."

In anul 1924-925 urmează: cl. I 25, II-a 25, III-a 13, IV-a 10=83 elevi.

Corpul didáctic se compune din 8 profesori şi maeştri.

D-l C. Disescu Ministrul Instrucţiunii vizitând şcoală pr. No. 1.

Şcoala secundară gradul I-iu 3) e instalată în local propriu, cu etaj, făcând o frumoasă impresie.

---

*) Director Mitachescu.
2 Director I. Petrovici.
3 Directoare Natalia Maior Mladin.

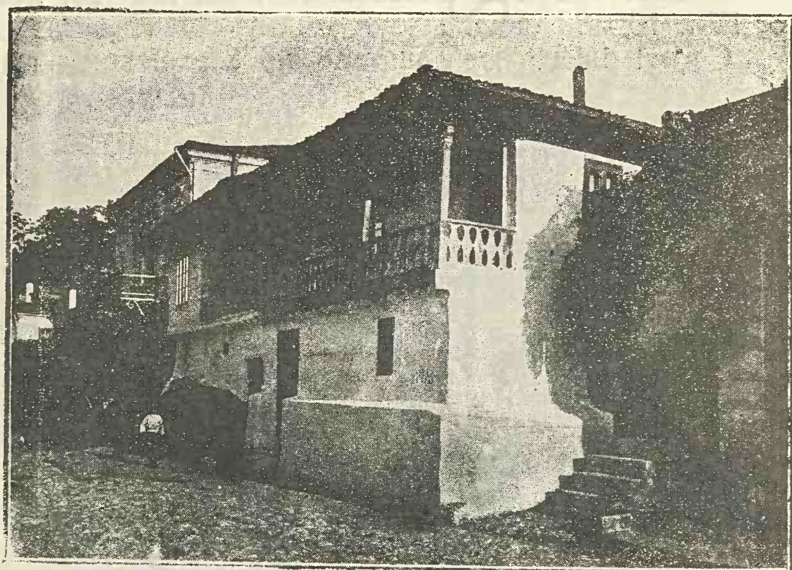
Corpul didactic se compune 10 profesoare, din care 2 maestre de lucru.

Re lângă școală e un atelier de rufărie și croitorie.

Eleve înscise: Cl. I. 35, II.-a 19, III.-a 27, IV 19=100 și la atelier 24.

Grație stăruinței d-nei directoare e un cămin, tot în acest local, pentru 40 eleve.

Școala de băieți № 2 [1] e instalată în local propiu, cu 6 săli.

O casă — Turtucaia.

Elevi înscriși: Cl. I-a 52, II 75. III 59, IV 39=225

Școala № 1 de fete e instalată în localul cumpărat.

Eleve înscrise; Cl. I-a 36, II-a 36, III-a 36, IV 36 =144.

Școale de fete № 2 are un local nou, frumos cu 4 săli sus și 2 săli jos.

1) Director Arsenie Constantinescu
2) Directoare Vasilica Ceapan
3) Directoare: El. Radulescu.

Eleve înscrise: Cl. I-a 48, II-a 41, II-b 42, III-a 54, IV 37=223.

Şcoala primară mixtă № 1 are local cumpărat. Elevi înscrişi: Cl I-a 46. II-a 43, III a 31, VI-a 371=57 Şcoala mixtă № 2 e pe platoul Şiramet într'un local închiriat. Elevi înscrişi: Cl I-a 52. II 43, III-a 36=131. Cele patru grădini de copii au aproape 190 înscrişi

Turcii au o singură şcoală lângă geamia „Said paşa" din bulevardul „Regele Carol" cu cinci clase: Cl. I a 24, II-a 40, III 25, IV-a 17, V-a 9=115.

Elevii din ultimile clase frecuentează şcoalele de stat.

Iuci cornală ceşme—Turtucaia.

Dela 1913 până astăzi controlul l-au avut revizorii şcolari P. Petrescu şi N. Dinescu.

Credincioşii lui Mahomed au: geamia *„Said paşa"* din Bulevardul Carol I-iu; geamia *„Sultan Abdul Hamid"* zidită în 1893; Teche *„Şaazeli"* de vreo 60 ani, construită cu concursul lui Ahmed paşa din Rusciuc şi Teche *„Nacşibendi"* (Softababa) fondată de Softa, care e îngropat în curtea techelei. La această mănăstire nu

*) Director I. Brebu
*) Director Pr. Manoliu

sunt chilii. Joi seara, vin dervişii (călugării) cu şeicul lor şi-şi fac rugăciunile lor speciale prin mişcări.

Judecăţile între musulmani se fac la *cadiat*

In mişcarea cooperatistă menţionăm banca populară «Regele Carol“ înfiinţată în 1914 cu un capital de 11420 lei cu 60 membri, având preşedinte pe fostul director al Şcoalei D. Niculescu Duţu. Activul e de 1684523 şi un fond pentru ridicarea unui monument eroilor căzuţi la Turtucaia 137510.90 lei.

Cooperativa de aprovizionare şi desfacere în comun

Pe gânduri.

„Sf. Andreiu“ cu secţiuni agricolă şi de pescarie, cu un rulement de 18848174 lei.

In centrul oraşului e localul destinat monumentului eroilor căzuţi pentru întregirea neamului.

„ *Vă văd luptând eroic în forturi şi'n tranşee*
„ *Sub ploaea de obuze ce lung aprinde pe cer*
„ *Bolide. care lasă făşii de curcubee,*
„ *Şi cum cântaţi în aer măreaţa epopee*

„ *Care dormià de veacuri în lira lui Homer.*
„ *O! dragoste de ţară, sublimă renunţare*
„ *De tot ce e ţărână şi muritor în noi,*
„ *Cenuşa ancestrală din vremuri legendare,*
„ *Ce, ca un magic Foenix aprinde n'fiecare*
Virtutea, care schimbă pe oameni în eroi.
(*Mircea Rădulescu*)

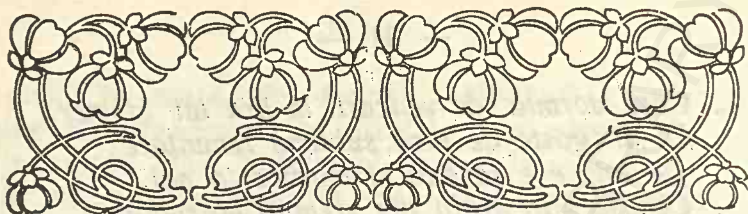

La graniţă.

Pe malul Dunării e şi grădina publică, micuţă şi cu multe dorinţe nesatisfăcute. O coloană, de vre o 2 metri, ne arată că pe aci a trecut sultanul Mahmud. Şi soarele trimeteà o ploae de raze pe luciul întins al Dunării, iar tineri şi bătrâni plecau la plimbare câtre aleà cu tei „Regina Maria". (în drecţia Turc Smil).

„ *Treceam pe-alea Reginei*
„ *Sub bolta clară, străvezie;*
„ *Erau aglice pe sub tei,*
„ *Şi'n aer svon de ciocârlie.*
„ *O secere de argint atârnă*
„ *De un cuiu de flacără pe cer;*
„ *Din focul stelelor se cerne*
„ *Trecutul plin de mister.*

(*G. Tutoveanu*)

Abritus.

Se luptase noaptea cu ziua. In zare brâie închise. Pe marginea şanţurilor iarba erà mare. Se uitau roibii cu jind la ea. Par'c'ar zice: „Lasă-ne, stăpâne, căci ne-am săturat de fân!“

Prin iarbă se înalţă tot mai sus o floare, ce creşte ca un strop de vieaţă dela soare.

Cerul se înroşeşte. Dungi calde, roşii şi portocalii se întind în nemărginit. Şi totul, la lumina arătată, pare mai cald, iar floricica noastră fragedă, blajină şi tăcută

„Lacom, lacom de lumină
„Macul sângerata-i floare
„Şi-o ridică pe tulpină
Rugătoare“.

Timp prielnic călătoriei. Mergeau roibii mai iute ca vântul şi mai încet ca gândul. Câmpurile de grâu şi orz păreau ca o mare nesfârşită, aurie, liniştită, în bătaea razelor unui soare văratec.

Soarele se arată pe bolta cerească ca de o suliţă.

Prin grâu ce de mai maci! Roşul pe un câmp galbui făceà tabloul mai pitoresc.

„Dar când ceru' şi varsă para,
„El se înmoae şi se'nclină
„Şi adoarme, sub povara
De lumină“.

Imi reamintesc de la o expoziţie a marelui pictor Lukian în 1913, când tablourile cu macii erau cele mai căutate şi deci cele mai preţuite. Şi astăzi, la expoziţiile unde florile domnesc, tot tablourile cu aceste gingaşe flori sunt mai cumpărate.

„De-l atingi, când doarme'n soare,
„Somnu-i lung, ca o peveste—
„El se scutură şi moare
Fără veste".
(Virgil Costescu)

La vreo doi chilometri pe drumul spre Aptaat [1] se află urmele oraşului „Abritus".

Pe aci trecea granița dintre Moesia Inferioară şi Scytia Minor, dela Tropaeum Trayani la Zaldapa.

Identificarea oraşului Abritus cu Aptaat Calessi s'a făcut de arheologul Şcorpil, care a cercetat cu multă stăruință localitatea, fiind de o importanță mare atât din punct de vedere militar cât şi civil.

In timpul împăratului Decius (249—251),[2][3] Kniva, succesorul lui Ostrogotha, fă u o invazie mare. Işi înpărţi armata în două—una prădá Moesia, căci armata se concentrase în oraşele întărite, iar a doua atacă Ad Novas (Ruşciuc).

Aceasta, respinsă de Gallus, guvernatorul Moesiei, se îndrepta spre Nicopole, unde armata se adunase sub Decius.

Armatele romane erau superioare. Kniva le lăsă şi se îndreptă către Balcani, trecu munții până la Filipopole, fără a se nelinişti, că retragerea îi poate fi tăiată

Decius îl urmări şi la Beroie (Eschi zagora) Kniva îl atacă, făcând măcel îngrozitor, încât Decius abiă scăpă. La întoarcere, se întări la Abritus.

Armata Goților erá aşezată pe trei linii, o mlaştină acoperia linia 3-a.

La început, fiul lui Decius căzu străpuns de o săgeata, tatăl încurajă pe soldaţi.

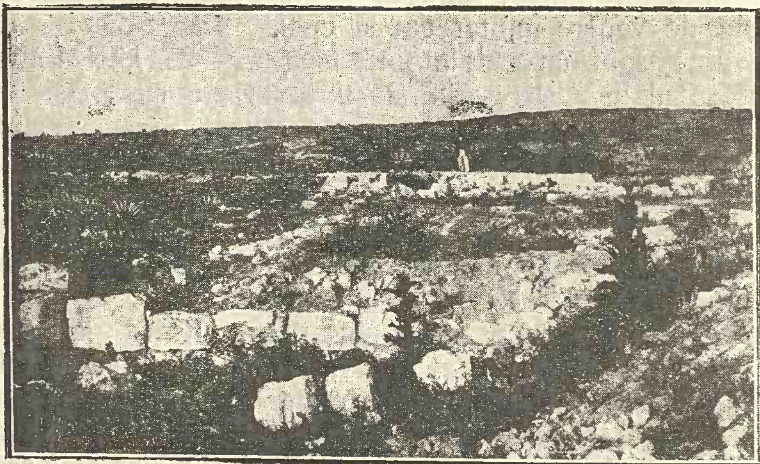
Luptă fu grozavă. Prima şi a două linie au fost învinse. La a treia trebuiá să treacă prin bălţi, unde grămădită, funimicita, iar corpul înpăratului nu s'a mai putut cunoaşte (Noembrie 251).

Eutropius scrie despre moartea lui Decius, dar

1) Comuna Hardali.
2) Gibon vol I pag. 152.
3) Dobrogea în pragul veacului XX-lea de Capitan M. Ionescu pag.535

pasajiul nu e destul de lămurit. *Dexippus*, ** contimporan al lui Eutropius, ne spune precis că înpăratul a fost omorît la Abritus. Citatul de Syncellus. ***

„Scyţii cari se numesc Goţi, trecând peste Dunăre, au început să devasteze cu mulţimea lor imperiul roman în timpul domniei lui Decius. Pe Moesii, cari se refugiaseră în Nicopole, îi asediară, dar Decius dând atac a omorit 30000 de duşmani, însă s'ă întors slăbit pierzând oraşul Filipopole. Pe Scyţi, urmărindu-i nelegiuitul Decius, lângă Abrytus, în locul care se numeşte Forum Thembronium este ucis în timpul nopţii cu fiul său".

Ruinele bisericii—Abritus.

Jornandes povesteşte acest fapt şi pomeneşte de *„altarul lui Decius"*, fiindcă împăratul erá păgân şi aduceá sacrificii idolilor.

Cassiodor arată şi el că înpăratul a murit la *Abritus*.

Din inscripţii se dovedeşte că Abritus făceá parte din Moesia Inferioră. Istoricii greci Hierocles* şi Procopius amintesc de acest oraş.

*) Eutropius-Breviarum IX. 4
**) Dexippus-Fragmenta historicorum Graecorum III 674.
***) G. Popa Lizeanu-Cetăţi şi oraşe grecoromane pag. 68
*) Jornandes-De rebus Getices XVII.
* Hierocles—Synecdemus p. 636

Din monedele găsite şi din obiecte se deduce că Abritus a fost oraş roman şi probabil s'a fondat tot de împăratul Traian, ca far răspânditor de civilizaţie la Daci şi popoatele gotice din vecinătate.

Cele mai multe monede sunt din timpul lui Justinian [1] şi mai rare din timpurile lui Traian, Adrian şi Gordian.

La Abritus se deosebesc: castrul roman unde se aflà armata şi serviá ca loc de adăpost a populaţiunii şi oraşul propriu zis.

Cetatea aveà din distanţă în distanţă întărituri cu forturi deapărare

Castru erá aşezat pe un deal de 215 m. înălţime. Unde nu erau întărituri naturale, erau ziduri cu turnuri de apărare.

Scorpil, [2]citează 32 turnuri rotunde, din cari 20 pe partea sud-estică. In afara zidurilor erà valul. Castrul aveà 4 porţi, fiecare cu câte 2 turnuri în 4 colţuri, iar în partea vestică 2 porţi mici, fără turnuri, pentru legătura cu oraşul.

De aci plecau patru drumuri, unul la Calatis (Mangalia) şi Tomis (Constanţa), altul la Marceanopolis (Devnia) prin Zaldapa şi la Odessus, al treilea spre Nicopole şi al patrulea către Durostorum.

Se mai cunosc şi astăzi urmele drumului la Tropaeum Trajani, numit de Turci taş-iolu, drum pietruit.

S'au găsit: o columnă de piatră, în cimitirul dela Aptat, din timpul 119—139, un altar de piatră, astăzi în muzeiul din Sofia, un altul se găseşte în temelia bisericii din Armutli; un fragment dintr'o inscripţie funerară, un relief mortuar, reprezentând sus ospăţul morţilor şi jos un cap de meduză, având de ambele părţi câte un tânăr, ruinele unei biserici împodobită cu mozaicuri, un bloc de piatră, având în relief un călăreţ înaintea sa un soldat cu suliţă, postamente de coloane, etc.

In prima perioadă a creştinismului, Abritus ajucat un rol însemnat, fiind reşedinţă episcopală.

---

1) Pe căile străbunilor de V. Stroescu. vol. I-iu pag. 12—15
2) C. Scorpil Revista Arheologică din Varna
3) Kalinca. Die antike Denkmaler în Bulgarien

Savantul călugăr dominican Le *Quien* nu uită niciodată, de câteori se prezintă ocaziunea, să găsească episcopi români şi să-i menţianeze cu multă dragoste, aşà *Marcianus,* ce a păstorit între 431—458, ia parte la sinodul III-lea din Efes şi semnează scrisoarea către împăratul Leon şi *Ursus,* ce ia parte la sinodul VII ecumenic dela Nicea, 787 şi că e Român *„Ursus homo latinae linguae"*

Scriitorul Hierocles pomeneşte de Abritus ca al 7-lea oraş al Moesiei Inferioare (Marcinopolis, Odessus, Dorostolus, Nicopolis, Novai, Appiaria şi Avritus).

In timpul năvălirilor, cetatea a rezistat multe secole. După distrugerea cetăţii dele Adamclisi, Abritus decade, iar locuitorii se răspândesc prin păduri şi chiar peste Dunăre.

Geograful arab Edrisi (sec XII) pomeneşte de oraşul Buthra care pare a fi Abritus. *

In săpăturile făcute la 20 August 1906 de către societatea arheologică din Varna s'a descoperit urmele unei biserici şi a unei bazilici, monede, vase, arme pietre arhitectonice etc.

Biserica erà situată înspre poarta dela sudvest a fortului. Temeliile sunt dreptunghiulare de 16 m., lăţime 24.5 m. lungime, cu absidă rotundă la mijlocul peretelui răsăritean, având la interior 5.8 m. diametru, iar la exterior pentagonală.

Biserica erà împărţită în trei părţi prin 2 rânduri de stâlpi, din cari la mijloc 6—7 m. lăţime şi pe margini 3 m.

Altarul aveà 5.9 XX4.4 şi erà mărginit cu balustradă, iar pe jos cu mozaic din diferite pietre multicolore.

In mijlocul bisericii erà anvonul, rotund, cu stâlpi de ambele părţi. Temelia amvonului erá din pietre mari având forma. . Φ.

Se presupune că biserica erá din timpul lui Constantin cel Mare.

Bazilica se găsià în mijlocul oraşului, aproape de

G. Harduin Act. I 1015 şi IV 272—281
Le Quien Oriens christianus I 1222 Paris 1043
G. M. Ionescu Istoria bisericii Românilor pag. 298
*) Anallele Dobrogei 1920 No. 1 pag. 32.

calea principală, ce uniá cele 2 porți însemnate (sud și nord). Aveà forma dreptunghiulară, lungă de 100 m. largă de 18 m, despărțită la mijloc printr'un coridor de 4,8 m. în 2 sale de câte 45.5 m. lungime și 15.5 m lățime. Fiecare erá împărțită în 3 părți prin 2 rânduri de coloane.

In zidul apusean erau 3 uși; una cu lățime de 2.9 m. si celalte două cu 1·8 m.; în coridor erau uși de 2.45 m. lațime. Zidurile clădirei au grosimea de 1.18 m.

S'au curățat zidul exterior, coridorul, întrările în săli și părți din temeliile zidurilor dela arcade.

Din săpături se vede că bazilica a avut un subsol ce serviá de magazii. Etajul de sus, complect distrus. S'au dat de intrări și locurile rezervate ferestrelor. S'au găsit părți din coloane și chiar un capitol ionic.

Acoperisul a fost din țigle mari din o fabrică cu firma M.

Zidurile au fost construite din piatră de formă paralelipipedică 0,25—0.50 grosime și înalte de 0.10—0.35.

E din timpurile romane, după modelul celei din orașul Tropeaum Trayani.

In 1915—1916 d-l G. Georgescu, prefeciul județului Caliacra, a pus la dispoziție mijloacele nesesare și s'au făcut oarecari săpături sub conducerea d-lui Profesor Pârvan.

Astăzi iarba mare acoperă totul:

„Și căzuți în luptă, acum zaceți în țărână.
„Când nu v'ați întors acasă, voi cei morți,
„Pe prispa unei case v'a plâns o bătrână,
„V'a plâns o fată blondă în umbra unei porți,
„Voi ați murit departe' pe un câmp de bătălie,
„O lacrimă târzie va plânge pentru voi.
„Și macii flori de sânge vor crește pe câmpie,
„Umbrind mormântul unor legionari eroi“.—

(Mircea Rădulescu)

Cavarna.

Se'ngână noaptea cu ziua. Din geana depărtată a mării se arată brâie albastre, verzi, galbine, portocalii şi roşii. Din ce în ce colorile sunt mai puternice. Iată şi globul roş, focos, ce se înalţă mândru din cutele încreţite ale mării. Răsăritul soarelui la Balcic, într'o zi de primăvară, e tot ce poate fi mai fermecător. Coasta alburie pe care se înalţa oraşul, de atâtea secole, pare argintie.Natura a fost darnică cu vechiul Dionysopolis, ceeace atrage un număr atât de mare de maeştri ai penelului. Cât vor preţui, pe vremuri, schiţele luate acum!

Sirena automobilului sună din când în când, anunţându-ne că ora de plecare a sosit.

Nu mă îndur să mă despart de măreţul tablou, dar „timpul e ban" deviza Englezului. Ne urcăm în maşină şi la drum.

Gâfâie motorul! Şofeorul schimbă viteză, căci cu greu urci dealul Bair-Başi.

Odată ajunşi pe platou, ne aruncăm ochii în drepta. Razele soarelui colorau apele albastrui ale mării în culorile curcubeului. Ce frumoasă eră o corabie cu pânze, gată de plecare! In jurul ei, mahoanele şi bărcile ce adusese cereale la încărcare, Fesul barcagiilor şi hamalilor îţi făceă impresia unui colţişor ferice dela **bornul de Aur.**

Maşina mâncă cu lăcomie kilometrii. Un sat pe malul mării,.....al doilea.....şi iată orăşelul aşteptat

După cale de 17 km. ajungem în **Cavarna.**

Oraşul e situat pe platou la o înălţime de 117 m. deasupra nivelului mării şi la o depărtare de 2 kilometri jumătate de ţărm. Această aşezare lăuntrică se datoreşte atacurilor de piraţi, în decursul vremurilor, pe lângă cutremurul de pământ pomenit de istoricii greci şi romani, din cauza căruia s'a distrus o parte din vechiul oraş.

Se mărgineşte la răsărit cu Ghiaur-Suiutciuc, la apus cu Mihalbeiu, la nord cu satele Malcoci, Caraiaşchioiu, Iuzgubenlic, Racovschi şi Hagi Dumitru, iar la sud cu marea.

Oraşul e împărţit în 6 mahalale: **Ghioci, Tortamuş, Varoş** (centrul) **Mitiş, Mahalaua greacă şi Mahalaua ţigănească**.

Străzile au numiri româneşti, ca'n toate celalte oraşe. Strada principală e **Regele Carol**, unde se află primăria şi judecatoria, instalate într'o casă cu etaj, închiriată.

Se mai află; administraţia plăşii Gargalâc, oficiul telegrafo-poştal, secţia serviciului tehnic. dispensar medical, poliţie, percepţie, agronom regional, agent de pescării, iar în port: vama, căpitănia portului, şecţia de grăniceri, comisarul portului etc.

Serviciul poliţienesc se face de un poliţai cl. I. un director de poliţie, 2 comisari cl. I., subcomisari şi 20 sergenţi.

Pentru incendii e o pompă.

Iluminatul se face cu 40 lămpi de petrol.

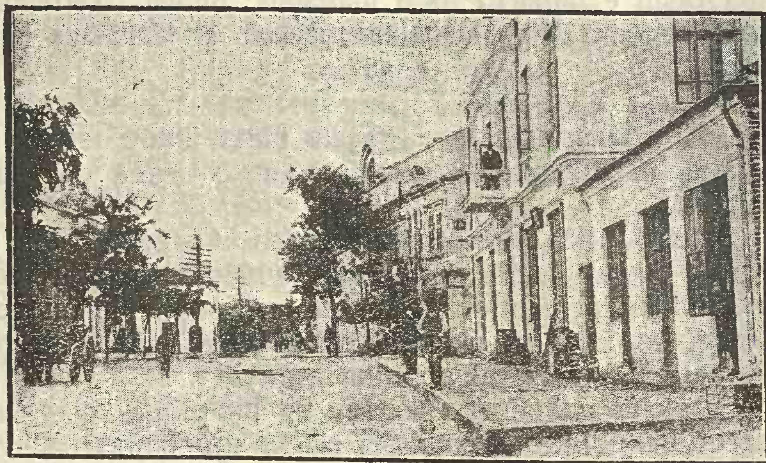
Populaţiunea se compune din 904 familii cu 5949 suflete, din cari 3088 bărbaţi şi 2861 femei şi anume 1379 băieţi, 860 fete, 1079 bărbaţi, 2001 femei; din aceştia; 1016 căsatoriţi, 3687 necăsatoriţi, 246 văduvi; 2400 barbaţi şi 689 femei ştiutori de carte; 1960 bărbaţi şi 941 femei neştiutori de carte; 5217 ortodoxi, 795 mohamedani, 27 grigorieni.

In anul 1921 s'au născut 136 baieţi şi fete; au murit 83.

Oraşul Cavarna are 10 brutării, 25-30 băcănii, 6 magazii de manufactură, 10 măcilarii, 7 ateliere mecanice, un atelier şi turnătorie modernă. 6 cafenele şi cârciumi, 11 cafenele, 3 hanuri, 8 ferării şi 3 darace.

Pentru arături sunt 25904 Ha.

Locuitorii au 70 pluguri, 24 boroane, 10 vânturători, 187 căruţe cu cai şi 12 care cu boi, 4 locomobile şi 4 batoze. Ei au îngrijit în 1921: 2 tauri, 169 boi, 143 vaci, 15 bivoli, 44 bivoliţe, 89 mânzaţi, 57 viţei, 19 mălaci, în total 537 bovine; 290 armăsari, 164 iepe 26 noateni 16, mânzi, 6 catâri, 194 asini, în total 696 cabaline; 193 berbeci, 3620 oi, 2600 cârlani, 40 capre în total 6453 ovine; 427 porcine.

Strada Regele Carol I-iu. Cavarna.

Au cultivat 404 Ha. cu grâu, 248 h. cu orz, 22 h. cu porumb, 50 h. cu plante furagere, în total 928 ha.

In vechime erà în floare cultura viilor şi a tutunului, mai ales pe dealul Câzâliu.

Pentru preamarirea lui Dumnezeu sunt două biserici: „Sf. Gheorghe" şi „Adormirea Maicii Domnului". Aceasta din urmă a fost geamie până la 1877|78. când

s'a transformat în locaş de rugăciune pentru creştini.

Musulmanii au o geamie mica, neînsemnată.

Pentru instrucţiunea copiilor mici sunt două grădini de copii: una instalată în local închiriat şi una în o sală a şcoalei primare mixte No. I, fiecare cu câte o maestră conducătoare şi cu câte un număr de copii 35—40.

Şcoala primară mixtă No. I e instalată în local propriu, cu 6 săli de clasă, cu sală de serbări şi conferinţe, prevăzută şi cu scenă.

Biserica „Sf. Gheorghe" Cavarna.

La această şcoală funcţionează 4 institutori. S'au înscris 98 băieţi şi 96 fete, total 194.*

Şcoala primară mixtă No. 2 e instalată în local propriu, în stare destul de bună, cu 4 săli de clasă.

Şi la această şcoală sunt tot 4 institutori la un număr de 131 băieţi şi 113 fete.**

Din iniţiativa magistraţilor, revizorului şcolar, corpului didactic şi a administraţiei funcţionează şi un gimnaziu cu 4 clase.***

---

*Director Stavri Cristu, institutori Pr. I. Neicu, Sultana Neicu, El. Dumitriu
** Director Ioti Perdichi, insitutori Maria Perdichi, St. Duliu.
***) Director D-r Lipşi.

Ce spirt de jertfă pentru aceşti profesori! Laudă lor.

Populaţia bulgară îşi are o şcoală particulară în local închiriat, iar cea turcă o şcoală-azil pe lângă geamie.

Pe lângă şcoala primară particulară bulgară e şi un progimnaziu.

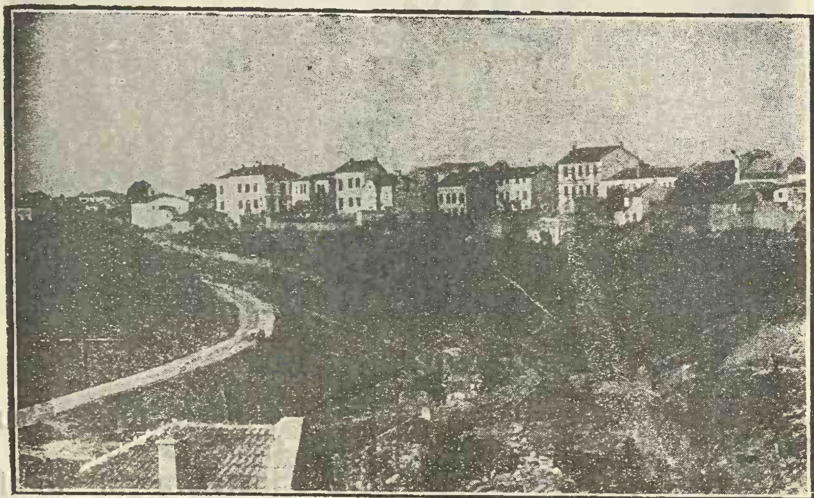
Pentru aprovizionarea cu apă sunt 5 cişmele; **1 Biuluc ceşme**, în faţa vechii băi. Are şi un loc pentru spălat velinţe etc.

2 Sovat-Ceşme (Cişmeaua adăpatului.)

3 Ociuz Ceşme (Cişmeaua boilor.)

4 Giumiuş-Ceşme (Cişmeaua argintie.) se află la poalele dealului Şaitan bair.

5 Ceracman-Ceşme, la poalele muntelui Ceracman, renumită prin apă bună pentru fabricarea masticii din Cavarna.

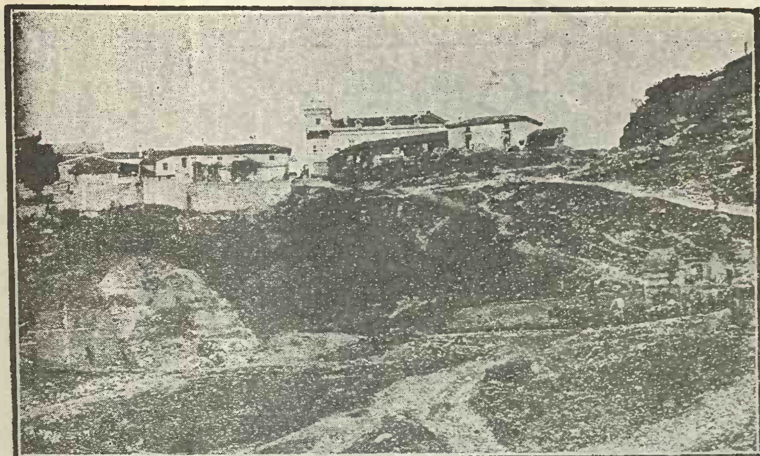
Cavarna.

Scoborînd dela biserică, pe şoseaua ce duce'n port, ai inpresia unei văi carpatine. Şoseaua se lasa treptat pe distanţa de doi kilometri jumătate până'n port.

Această ridicătură e numită **Dermen Bair** sau **Ceşmeşi bairi**, căci sunt instalate cele 5 cişmele şi vreo

unsprezece mori din cari una cu turbine. Apa se lasă pe uluce şi mişcă roţile mari de lemn. Tot pe această vale se află abatorul, turnătoria şi o fabrică de scrobeală. In faţa cişmelei **„Buluc-Ceşme"** se află vechea bae turcească, peste care anii au făcut să crească iarba. Se cunosc intrările, pe jumătate neîngropate, zidurile şi acoperisul.

Şoseaua şerpueşte şi când ajungem în faţa Cişmelei argintii, ni se arată în dreapta un deal abrupt. E **Şeitan-bair**, adică dealul dracului, căci îl scobori cu greutate.

Baea turcească, Cavarna.

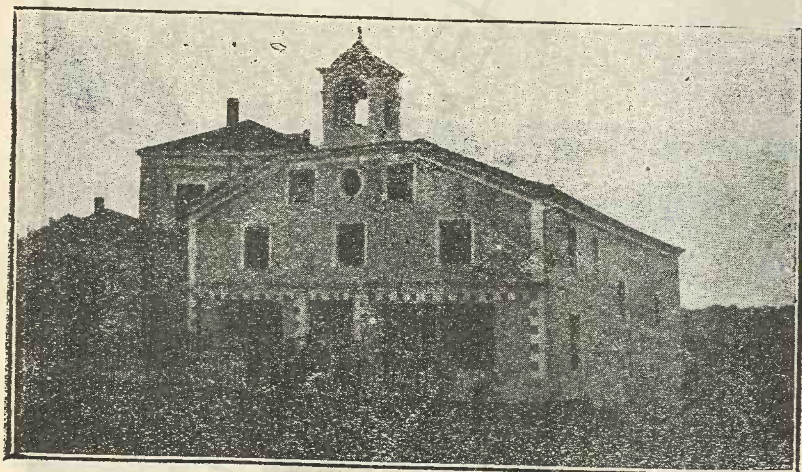
M'am urcat pe el, cu multă atenţiune căci mai ţineam la viaţă, să-mi complectez notiţele! La o înălţime de peste 70 m. deasupra nivelului marii am găsit pietre cu scoici marine, dovedind că'n o epocă îndepărtată marea se întindea şi peste acest deal.

Locuitorii mi-au spus, că străbunii lor au văzut pe dealul din stânga inele de fier, ce serviau la legarea vaselor cu pânze, ce acostau.

Lângă Şeitan bair e un deal ceva mai înalt, cu o movilă mare formată din pământ roş, numită de Turci **Câzil iuc** (Movila roşie).

Nişte locuitori, săpând în 1902, au gasit vreo opt bucăţi de aur, luciate artistic, unele cu chipuri de femei, alta cu un berbec şi alta cu un balaur. Aceste bucăţi de aur cântăreau un kgr. şi au fost cumpărate de D-l N. Drumef, negustor în Bazargic, cu trei lei gramul. *

D-sa a voit să le vânză Muzeului de Antichitaţi din Sofia, dar ne obţinând un preţ favorabil, le-a vândut Prinţului **Şahovscoi**, consul rus din Burgas, pentru 12,500 leva. Prinţul le a vândut la Petrograd unui American pentru 840000 fr.

Biserică „Adormirea Maicii Domnului" Cavarna

Ce reprezentau aceste buăţi? Unii zic că ar fi fost coroana unui rege scitic, iar alţii garniturile frâului lui Lizimac, urmaşul lui Al. Macedon.

Lizimac a avut de luptat cu Dromihete, regele Geţilor. In luptă, Lizimac a murit şi a fost înmormântat, după cum spun istoricii vechi, între Tirizis şi Odesus, (Caliacra şi Varna). probabil la Cazâliuc. Monedele găsite aci au fost identificate din timpurile de glorie ale regilor Macedoniei.

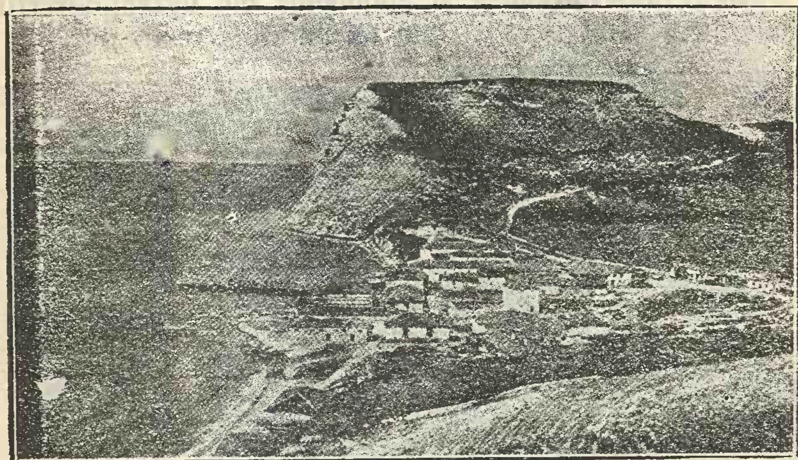
* De N. Drumef posedă o frumoasă colecţie de monede din Dobrogea.

In partea sudică a acestui munte, e o vale, ce continuă până la Mihalbeiuchioiu, despărţind un gigant abrupt, ce străjueşte de secoli, în faţa tuturor intemperiilor.

E **Ceracmanul** cu o înalţime de 86 m. dela nivelul mării.

Vizitând acest munte, uşor te poţi convinge de existenţa unui oraş pomenit de istoricii vechi sub numele de **Bizone**, încă înainte de Iisus Hristos.

Acest oraş a fost locuit de Sciţi sau a fost o colonie greacă din **Mesembria.**

Ceracmanul. Portul Cavarna.

Scymnus din Chios în „Orbis descriptio" **Arianis** în **„Periplus Ponti Euxini"** (sec. II lea) **Pomponius Mela** **în Chorographia, Plinius, Strabo** pomenesc de acest oraş, cei din urmă arată că o parte a fost distrusă de un cutremur mare de pământ. (Dela Tetrisias sau Acra până la orăşelul Bizone, unde este marea, sunt 60 stadii, 8 mile. Acest orăşel spun unii că este al Barbarilor,

1) Arianus, Periplus Ponti Euxini 35 şi Geogr. Graeci min. I 399—420
2) Pomponius Mela. Chorographia II 2
3) Plinius Nat. hist. IV 18.
4) Strabo I pag. 54 VII 319

alţii că e o colonie a Mesembriei. Dela Bizone la Dionysopolis sunt 80 de stadii.)

Salustius în descrierea expediţiilor lui M. **Luculus** în Moesia scrie şi despre această localitate.

La poalele Ceracmanului, valea se lărgeşte **făcând** posibilă înfiinţarea portului, care trebuie să fi fost **în** strânsă legătură cu oraşul de pe munte.

De celalaltă parte, stând faţă în faţă, se află al doilea gigant **Ceairburnu**.

In **tabela Peutingerlană**, găsim notat şi Bizone.

Geografii **Ravennas şi Stephanus din Byzanţ** descriu existenţa acestui oraş şi mai târziu după cutremur.

Şcoala primară No. 1—Cavarna.

Una din inscripţiunile greceşti găsite în zidurile şcoalei greceştl s'a datat anterioară creştinismului în aceşte părţi şi arată lista preoţilor şi binefăcătorilor unei confrerii; iar a II-a inscripţiune din sec. V-a VI-a arătând zidirea unei biserici în onoarea sf. Cosma şi Damian.*

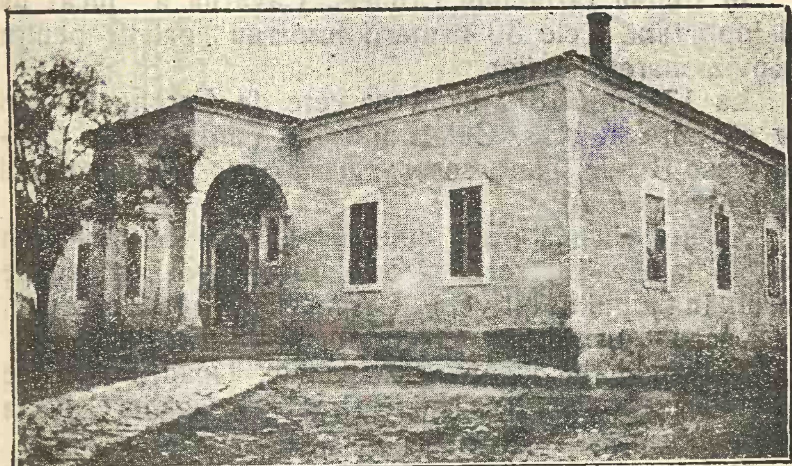
Cuvântul Bizone e de origină tracă.

Scritorii bizantini descriu castelui dela Cavarna.

* Ravennas IV 6
Stefanus Biz. Geographie Graeci minores I pag. 401
Kalinca. Antike Denkmaler in Bulgarien.

In evul mediu, orașul erà cunoscut sub numele de **Gavarna, Cauarna** și **Cavarna.**(tlărţile marit. ale Italienilor)**
In descrierea expediţiei dela 1444, Castelul dela Cavarna a servit de adăpost.

Evlia Celebi, **care a vizitat aceste locuri în 1058 egira, arată că orășelul depindeá de Balcic, în port era o apă excelentă și că de frica Rușilor s'a mutat unde e astăzi. Aveá 300 case acoperite cu olane, vii, grădini, câteva prăvălii, un han și o bae. Satele de prin prejur fiind bogate, a devenit nu loc bun de export.

Gimnaziul—Cavarna.

Mai pomenește de *Ghiulizar sultan cale,* situată în partea de nord a orașului, descrisă în vol. I pag. 122-140
Cu venirea Cumanilor, Cavarna devine unul din cele mai însemnate centre. Și astazi este centrul urmașilor Cumanilor, adică Găgăuţilor.

In săpăturile făcute în port, pentru construcţiuni, s'au găsit obiecte, monede, bucăţi de aur, care dovedesc existenţa vechiului oraș ce se întindeà de pe înnălţimii. Cele mai multe înscripţiuni sunt grecești. S'a găsit chiar o jumătate de statuetă, în ceramică, ce reprezintă o zeitate.

---

*) G. Popa Lizeanu Cetăţi grecoromane pag. 36.

).). Evlia Celebi—Seiahatnamcsi (Insemnări din călătorie) vol. III. pag. 355.

Tot în port s'au dat de urmele unei canalizaţii de apă, mai multor brutării şi argintării.

După furtuni, marea aruncă un nisip negricios. De multe ori se găsesc monede vechi şi chiar bucăţeledeaur.

In port, astăzi, e un ponton, 20 magazii mari, parte distruse în timpul războiului, oficiu vamal, post de grăniceri, brutărie, 3 mori, construcţia unei mori cu turbine, care să dea 3—4 vagoane făină in 24 ore.

Până la războiul balcanic exportá aproape 40,000 tone anual.

In timpul războiului Crimeei, Cávarna a jucat un rol inportant. Cele 30 brutării furnizau galeţi pentru aprovizionarea năvilor.

La 17 Iulie 1877 se ivesc cete de Cerchezi, cari vor să intre în oraş. Cetăţenii fac o gardă şi se împotrivesc 3 zile, până soseşte din Balcic comandantul Curt Mehmed Ali.

Acesta chiamă pe 4 delegaţi cei mai bătrâni din oraş, în faţa a 4 Cercezi şi cere 60000 groşi, să scape oraşul. In timpul tratativelor, Cerchezii omoară 2 cetăţeni, iar 2 scapă prin fugă.

Erá semnalul începerii macelului. Omorîţi cei ce se împotrivesc, jefuiţi ceilalţi. Nu mai prin fugă la Caliacra au putut scăpà.

O fregată şi armată din Bazargic au sosit în ajutor. Comandantul Hasan paşa a închis 20 din vinovaţi. şi baea de sânge s'a sfârşit!

La 1885, *Kanitz* a găsit o populaţiune de 2000 locuitori în 460 case.

Astăzi se lucrează pentru ridicare acestui oraş cu un trecut recunoscut şi

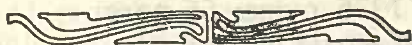
„Soarele se lasă spe asfinţit,
„Deasupra mării limpezi şi rotunde
„S'apleacă cerul tânăr, stând a glumă,
„Şi ea tresare dornic, şi-l pătrunde
„Cu strânsul cald al braţelor de spumă".

G. Tutoveanu.

Kanitz. La Bulgarie danubienne pag. 480

In azurul îndepărtat stelele încep a sclipi. Valurile plesnesc în cheiu, frământându-se mereu.

Intre cei doi munţi giganţi, înalţi de aproape o sută de metri, mă gândesc la străjuirea lor în atâtea secole. *Câte nävi au mântuit prin arătarea unui adăpost în vremurile de mari furtuni! Peaci Bătrânul Mircea se ducea la scumpul său castel dela Caliacra, după luptele înverșunate cu numeroșii dușmani, să se odihnească și să chibzuească pentru binele și apărarea iubitei sale țări!*

Malcoci.

Am apucat pe un drum natural, în spre nordvest. zăreşte un crâng şi un sat. E satul *Malcoci*, probaîntemeiat de un mocan Malcoci.

Deoparte şi de alta numai lanuri.

„O! e bogat pământul țării aste
„Atâtea veacuri sânge s'a vărsat
„Şi-atât norod în el s'a îngropat
„Şi- atâți eroi... străpunși în coaste“.

Alfred Moşoiu.

Satul Malcoci e situat pe valea Malcoci şi valea Caraiaşchioiu, având la nord est Caraiaşbair.

E depărtat de Cavarna, reşedinţă, de 7 km.

Imprejurul satului sunt 2 movile: una la nordvest şi alta la sudest.

Se învecinează la răsărit cu satul Racovschi, la apus cu Tortamuş, la nord Caraiaşchioiu şi la sud Mihalbeiu şi Cavarna.

Suprafaţa e de 610 ha.

Populaţia de 18 familii cu 139 suflete, din cari 87 bărbaţi și 52 femei; 45 băieți, 24 fete, 42 băr-

bâţi şi 28 femei; 36 căsătoriţi, 101 necăsătoriţi, 2 văduvi; 87 ştiutori de carte, 52 neştiutori de carte.

Toţi sunt Gagăuţi şi ortodoxi.

In 1923 s'au născut 2 băieţi, a murit 1.

Pentru lucrarea pamântului au 12 pluguri, 2 care cu boi, 15 căruţe cu cai, 3 maşini agricole.

Au îngrijit: 1 taur, 64 boi, 40 vaci, 2 bivoli, 2 bivoliţe, 31 mânzaţi, 24 viţei, 2 malaci, 166 bovine; 26 armăsari şi cai, 37 iepe, 14 cârlani, 24 mânzi, 3 asini, în total 104 cabaline; 23 berbeci, 785 oi, 568 miei, în total 1376 ovine; 66 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale *printre holdele* bogate.

Turc-Suiutciuc sau Tătar-Suiutciuc.

(Salcetul turc sau tătar)

E situat pe malul mării la 8 km. spre vest de Cavarna, având la răsărit pe satul Mihalbeiu, la apus Balcicul şi la nord Malcoci.

Imprejur sunt movile multe, printre cari la nord *Meragi* şi la vest *Tăuşan iuc* (Movila iepurelui).

Suprafaţa e e de 1408 ha.

Populaţia e 110 familii cu 512 suflete, din cari 251 bărbaţi, 261 femei; 13 băieţi, 158 fete, 114 bărbaţi şi 113 femei; 220 căsătoriţi, 275 necăsătoriţi, 17 văduvi; 281 ştiutori de carte, 261 neştiutori de carte; 92 ortodoxi şi 420 mahomedani.

Ocupaţiunea principală e plugăria. In sat sunt 2 negustori.

In 1923 s'au născut 29; au murit 18.

Pentru cultivarea pământului au 25 pluguri, 7 care cu boi, 71 căruţe cu cai, 5 maşini agricole.

Au îngrijit: un taur, 128 boi, 93 vaci, 4 bivoli, 2 bivoliţe, 72 mânzaţi, 33 viţei, 2 malaci, total 335 bovine; 52 armăsari şi cai, 44 iepe, 18 cârlani, 12 mânzi, 21 asini, total 147 cabaline; 96 berbeci, 2160 oi, 1160 miei, 20 capre, total 3436 ovine; 43 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Musulmanii au o geamie cu un hoge şi un azil confesional cu 42 elevi.

Apa se ia dela cişmele şi puţuri.

Satul e aşezat pe marginea şoselei Cavarna Bălcic.

Mihalbeiu.

Mă îndreptam spre satul Mihalbeiu. Cum eră încă soarele sus, mă uitam in zare:

„Trec stoluri rândunele în zare
„Şi'n urma lor, atâtea ţări se cern
„Şi se tot duc, aripele s'aştern
„Ca să plutească dincolo de mare".

(*Alfred Moşoiu*)

E aşezat între Cavarna şi Tatar-Suiutciuc tot pe malul mării, numit aşá după stăpânitorul de odinioară.

In partea nordică sunt câteva movile, iar dela şosea o vale până la poalele Ceracmanului.

Suprafaţă e de 795 ha.

Populaţia e de 120 familii cu 360 suflete, din cari 175 bărbaţi şi 185 femei, 54 băieţi, 63 fete, 121 bărbaţi şi 122 femei; 230 căsătoriţi, 122 necăsătoriţi, 8 văduvi; 175 ştiutori de carte, 185 neştiutori de carte.

Toţi sunt ortodoxi. Două părţi din trei sunt Găgăuţi.

Ocupaţiunea lor e plugăria. Nu e decât un singur negustor.

S'au nascut în 1923: 7 băieţi şi fete şi au murti 2.

Locuitorii au 28 pluguri, 12 boroane, 2 vânturătoare 27 căruţe cu cai, 4 care cu boi, 1 locomobilă şi o batoză.

Şcoala primară din Mihalbeiu.

Au îngrijit; 1 taur 137 boi, 90 vaci 10 bivoli, 9 bivoliţe, 58 mânzaţi, 34 viţei, 3 malaci, total 338; 57 armăsari şi cai, 30 iepe, 31 noateni, 16 mânzi, 12 asini, în total 146 cabaline; 58 berbeci, 1420 oi, 850 cârlani, 20 capre, în total 2348 ovine; 101 porci.

Pentru instrucţiune e un local de şcoală, propriu, cu o sală de clasă.

Funcţionează un învăţător şi urmează la şcoală 23 băieţi şi 29 fete.

Apa se scoate din puţuri şi dela cişmeaua Hagi Osman culac ceşmeşi.

Şi ieşind din sat, trec pe lângă vale,

„Invinşi de brumă, plopii mândri,
„Tovarăşii de dor.
„Din frunze veştede mi'ngână
„Vifor spăimântător“.

(*G. Tutoveanu*)

* * *

Orăşelul Cavarna şi satele Malcoci, Turc-suiutciuc, Mihalbeiu formează *comuna Cavarna* cu o populaţie de 1152 capi de familie, 6960 suflete, din cari 3601 bărbaţi şi 3359 femei, 6288 ortodoxi, 705 mahomedani şi 27 gregorieni,

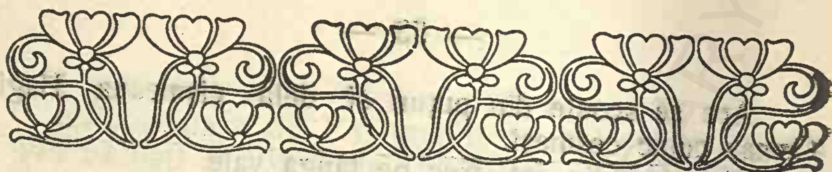
Pământ productiv 5620 ha şi pădurea dela Cavarna 60 ha.

Pentru lucru au 101 pluguri, 34 boroane, 17 vânturători, 8 tăvăluge, 287 căruţe cu cai, 17 care cu boi, 6 locomobile şi 6 batoze.

Au îngrijit 1376 bovine, 1093 cabaline, 13613 ovine; 647 porci.

In toată comuna sunt 73 puţuri şi 6 cişmele.

Plasa Balcic.

Comuna Teke.

TEKE.

De cinci zile nu ne odihnisem decât noaptea și noi și roibii.

Praful din belşug de pe şoseaua Balcic-Teke, precum și căldura soarelui de vară ne moleșise. Și par'că cu ochii închiși ne simțiam mai bine.

Ca pe o pânză cinematografică ni se înfățișă această cale în timpul stăpânilor glorioase musulmane din secolele 16 şi 17.

„Dar iată pelerinii pe drumuri prăfuite,
„Abià mai duc povară atâtor rătăciri,
„Veşmintele sunt rupte, toiagele tocite.
„E stins de mult surâsul pe buze și'n priviri,
„Sunt dervişi, ucenicii trupeştilor înfrângeri,
„Plecați s'aprindă'n lume a mântuirii far,
„Se'ntorc la mânăstire, aducând a vieții plângeri
„Şi credincioasă slujbă, Profetului ca dar".

(Coneliu Moldovanu).

Şoseaua şerpueşte, scoborîndu-se din ce în ce. Din înălțimi par'că sburăm în prăpăstie printre păduri și ogoare până la încântătoarea vale a Batovei, raiul secolelor pomenite, unde se întâlniau vizitatorii din cele patru părţi ale fostei împărăţii.

După 13 km. agungeam în satul Teke (Mânăstire), Şi-a luat numele dela vechea mânăstire de dervişi, construită în secolul al 16-lea, în timpul lui Soliman II-lea. E situat în valea Batovei, având la răsărit şi miazăzi *Duziorman* (pădure de şes), la nordest *Cazâlcaeabair* către Gheiciler, la apus *Caratepe* (movila neagra), *Cervenpăt* (drumul roş), *Salhana bair*, *Covanlâc dere*, *Hamzalar bair* spre miază noapte, iar *Magiarlâc bair* spre Ecrene pe coasta mării.

Dealurile sunt mai toate acoperite cu păduri.

Prin vale curge Batova, vechiul Zyras.

Primăria—Teke.

Satul Tecke se mărgineşte la răsărit cu satul *Momcil* la apus cu satul Gheiciler, la miazăzi cu Ecrene şi la miazănoapte cu Evecler şi Alaclise. Populaţiunea se compune din 194 familii cu 726 suflete, din cari 356 bărbaţi şi 370 femei, împărţiţi în 158 băieţi, 162 fete, 198 bărbaţi şi 208 femei; 276 ştiu carte, iar 350 nu. După credinţe sunt 660 ortodoxi şi 60 mahomedani.

După ocupaţii sunt: 176 plugari, 3 cârciumari, 3 băcani, 3 cafegii, 2 fierari, 2 lemnari. 5 alte ocupaţii.

In 1921 s'au născut 16 băieţi şi 12 fete; au murit 5 bărbaţi, 2 femei, 4 băieţi şi 7 fete.

Unii au credinţă, că prin rugăciuni se află lucrurile pierdute ori furate.

Ac-lazală s'a născut în Buhara. Tatăl său, Hogea Ahmed era fiul lui Iesevi, care făceà parte dintre califi de Turchestan. Aciazală împreună cu Hagi Bectaş Veli au cucerit Brusa. El a obţinut dela Sultan permisiunea de a locui cu prietenii săi pe Valea Batovei.

Se spune că, odată mâncând frigărui de miel, ar fi sădit lemnul dela frigărui. In scurt timp, băţul a înverzit, a crescut şi s'a făcut un castan sălbatec destul de mare.

Arhondaricul mănăstirii—Teke.

Aciazalâ, văzând acestă minune, a zis: „Fructele acestui copac sunt fructele adăpostului nostru, la umbra lui va fi locuinţa noastră!" Şi până la adânci bătrâneţe, Aciazalâ a stat pe lângă acest copac. Castanele erau de mărimea oului de găină şi un bun leac pentru cai.

Imprejurul mauzoleului erau chiliile dervişilor şi o clădire eptagonală, cam 20 m. în diametru ale cărei urme se mai recunosc şi care pare a fi arhondaricul. Se compuneá din un vestibul aproape patrat, lung de 15 m. şi laţ. 9 m. cu trei mari uşi şi o sală.

Coşul, ca un minaret, lucrat din piatră cioplită, de

înălţime de peste zece metri, e indicaţiunea bucătăriei. Grădinile încântătoare de zambile, trandafiri şi iasomie făceau să fie un loc frumos şi poetic, fermecând pe vizitator, iar astăzi ne aducem aminte de micile fiinţe plăpânde:

„S'a scuturat o chiparoasă
„Şi florile se-apleacă toate,
«S'o vază cât e de frumoasă,
«Când moare fără de păcate.
„Grădina 'ntreagă se 'nconvae.
„Verbine—două câte două
„Şi vioarele vioae
„O plâng cu picături de rouă.
«Nu-i suflet norocit de soartă,
„Cu atâtea flori la'ngropare,
„Cu atâţia trandafiri ce poartă
„O amintire fiecare—
„Cu atâţia maci scăldaţi în sânge,
„Cu atâtea tainice zorele.
„Când floarea şi pe noi ne plânge,
„Cum n'o să plângă pentru ele?"

(*Alfred Moşoiu.*)

Trei zile ori ce musafir puteà să stea având la dispoziţie casă şi masă. După această dată papucgi başi întorceà încălţămintea şi urà drum bun.

Profesorul Celebi Mehmed Zali Derviş, zis Evlia Celebi, în cartea sa despre călatoria făcută în aceste locuri 1646 (1062 egira)arată că în unele zile erau până la 200 vizitatori, serviţi de călugări.

Mănăstirea aveà mori de apă, păduri, tarlale, turme de oi şi cirezi de vite, din ale căror venituri se întreţineà. Călugării pe lângă rugăciuni se ocupau şi cu diferite meserii.

In cartea citatului scriitor se spune că Aciazalâ a trăit în timpul lui Orhan Gazi, având pe cel mai bun prieten Arsanbeiu, fiul lui Gazi Mihail.

Acesta a dispus construirea mauzoleului din piatră, cupola din lemn, acoperit cu plumb, pe jos marmoră albă.

La 1828, Ruşii au luat capul şi a dat foc mauzoleului.

la urmă s'a reparat acest sfânt locaş de credinţă, şi la uşa stă scris în cifre persane 1283(1886) ultima reparaţie.

Chiliile se menţineau. In curte e piatra pe care se zice că ar fi fost omorît Sf. Atanasie, iar după Turci a fost spălat Aciazalâ.

Distrugerea arhondaricului şi a celalte clădiri ce înpodob'au mânăstirea nu se ştie în ce timp a fost.

Kanitz, în calatoria sa la mânăstire, descrie că nu există alta mai mare în Europa şi proporţiile monumentale a porţii inspirà pelerinilor turci, un sentiment de respect, la fie ce pas în interiorul sanctuarului, plin de tăcere şi majestate, mărind puterea mistică.

Ochiul e totdeuna atras de *Kâblă* întoarsă către Meca, care indică salutul Kaabei sfinte, unde profetul şi a dat sufletul în braţele soţiei sale Aişé.

Mormântul acoperit de covoare verzi, e înconjurat de lumânări mari oferite de grămada de credincioşi. De plafon atârnă ouă de struţ, adı se de pelerini dela Meca. De o parte a sarcofagului se vede bastonul, ghetele şi mai multe obiecte de care, ce zice s'a servit şeicul în vieaţă.

A găsit în 1872 la vizita sa 17 dervişi, ce stăteau în chilii şi 8 temporari.

Padurile şi tarlalele procurau cel mai mare venit. La gura Batovei veniau vapoarele şi luau lemnul pentru export.

In faţă mânăstirei stă dealul Caratepe pe care se înalţă în timpurile îndepărtate o cetate ori mai bine zis un castru—probabil din lanţul de întariri de câteva sute facute de Justinian.

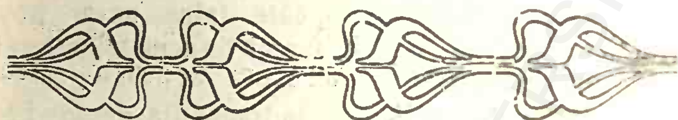
Iată o urmă preţioasă a stavilei puse năvălirilor!

Pe marginea Batovei sute de ani mocanii noştri şi-au iernat vitele, şi când stăpânitorii Turci au cucerit aceste locuri, mărturisesc în chiar scrierile lor ca Evlia

Kanitz. La Bulgarie Danubienne pag. 474.

Celebi, etc. şi Vivien de Saint Martin că de la Românile-au luat. Cântecul ciobanaşul, care a reşunat, mai răsună în această vale, căci:

„Flueraş de soc
„Mult zice cu foc,
„Flueraş de fag.
„Mult zice cu drag".

EKRENE.

Plecam dela Teke mergând spre sud, pe valea Batovei. —O mulţime de vite păşteau cu lăcomie iarba ce pe alocurea era verde. In stânga *Duziorman*, iar în dreapta *Acbair*, *Kemalăc bair* pe care se află situat satul Gheiciler (caprioare).

Cei câţiva plopi răsleţi dau vieaţă tabloului. Prin iarbă, parte uscată, o floricică albastrue, tăcută, blajină mai rezistă tuturor intemperiilor toamnei.

E un suflet îndrăgostit, ce nu cunoaşte piedici în cale. Din primăvară până'n toamnă, presară prin iarba seninul îndepărtat, albastru cel mai dulce, sinceritatea cea mai curată. Acestei fragede fiinţe poporul i-a zis:

„Zâna forilor,
„Floarea zorilor".

De multe ori le-am cules, dar repede s'au strâns, culoarea dulce au pierdut-o şi cu ea toată drăgălăşenia.

„O fragedă floare,
„Floare de cicoare,
„Cu ochii după soare

„Când a răsărit,
„Tu te-ai înveselit,
„Când a asfințit,
„Tu te ai ofilit;
„Când a scăpătat,
„Tu te-ai adunat“.

(Colecția G. M. Dem. Teodorescu)

Câtă simțire în floricica gingașă, jucăria soarelui mă reț! Și de ne-ar puteá vorbi, câte taine ne-ar povesti! Numai sufletele fine își dau seamă de sensibilitatea ei și-i da dreptatea cuvenită.

E ca o tânără fecioară, îndrăgostită de un Fătfrumos, când îl vede, e foarte fericită, iar când craiul pleacă, tânjește.

Pe nesimțite am lăsat în urmă tufișul și păpurișul din baltă și am ajuns la râușorul Ecrene (Geferli), în dreptul căruia se află satul cu acelaș nume, situat la poalele unui munte de 252 m. intr'o poziție fermecatoare.

Monede de argint dela Mircea cel Mare—Ecrene.

Doctorul Jiricek în „Das Furstentum Bulgarien“ pomenește că pe acest munte a fost un castru roman, numit de locuitori „Haciuca calesi“.

Dela profesorul Ab. Mustafa Hafuz Efendi am aflat, că pe vremurile glorioase ale musulmanilor și când mânăstirea de derviși de pe valea Batovei erá prea vizitată, credincioșii lui Mahomed plecau cu speranța să vază locurile sfinte ale Islamului.

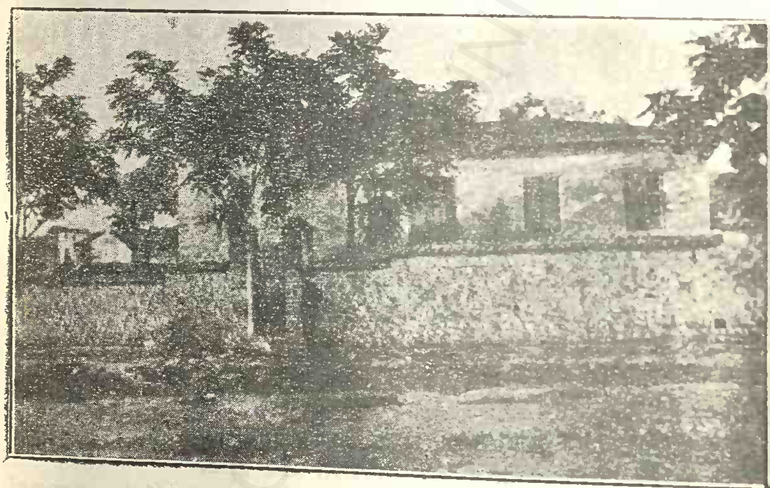
Intovarașiți de rude și de adevărații prieteni veniau până la poalele acestui munte. Se ospătau, își luau rămas bun cu speranța de a se mai vedeá. Și tot aci se întâlniau la întoarcere.

In amintirea locului de întâlnire al hagiilor i s'a zis și muntelui „Hagicu bair“.

In vechime se zice á Crania și se întâlnește acest nume în actele Pătriarhatului din Constantinopol din secolul XV lea și în o hartă màritimă dela 1408.*

Orășelul Crania a fost la malul mării, unde se găsiau diferite vase și lemne de construcțiuni și desigur a avut o importanță deosebită din punct de vedere comercial și istoric, iar astăzi:

„*Marea temură, se plânge*
„*Depărtărilor de sânge,*
„ *Că la țărmu-i și pe larguri*
„*Nici o urmă de catarguri,*
„*Doar deasupra-i către zare,*
„*Prin văzduh făr'de cărare*
„*Trece un stol de rândunele*
„*Tot mai mici, mai mititele* ". (*G. Tutoveanu*).

Școala primară — Ecrene.

Se învecinează la răsărit cu marea, la apus cu satul Ceaușchioiu, la miazăzi cu Bulgaria și la miază noapte cu satul Teke.

Populația se compune din 96 familii cu 354 suflete din cari 158 bărbați și 196 femei. După starea civilă 176 căsătoriți, 163 necăsătoriți și 15 văduve. După etate 54 băieți, 81 fete, 104 bărbați și 115 fe-

*) G. Popa Lizeanu—Cetăți și orașe grecoromane pag. 14

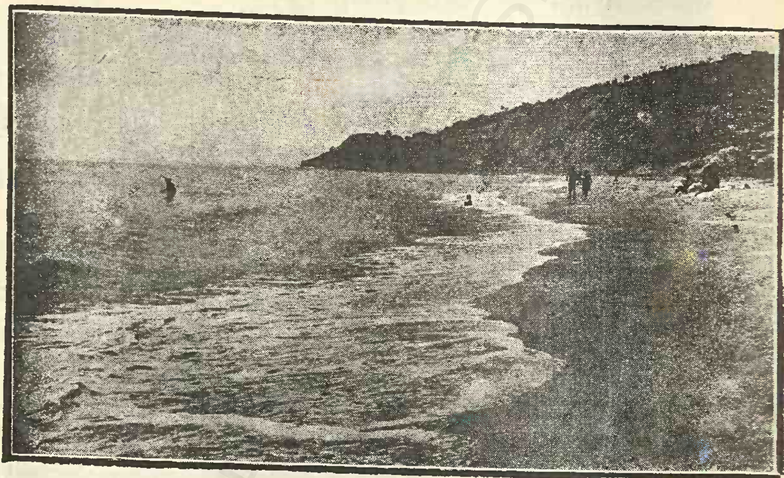
mei. Ştiutori de carte 169, neştiutori de carte 176. După credinţe 348 ortodoxi, 5 mahomedani şi 1 alte religii.

După ocupaţii: 89 plugari, 1 cârciumar, 3 băcani 2 cafegii şi 1 alte profesii.

In 1921 s'au născut 2 băieţi şi 4 fete; au murit 5 bărbaţi şi 3 femei.

Pământ productiv e 530 ha. izlaz 40 ha.

Locuitorii au 40 pluguri, 24 care cu boi, 34 căruţe cu cai, 5 boroane, o vânturătoare, o locomobilă, o batoză.

Plaja Ecrene.

In 1921 au îngrijit 146 cabaline, 184 bovine, 1110 ovine şi 85 porci.

Pentru măcinat e o moară de apă.

Biserică nu e. Localul de şcoală e propriu, construit din piatră, destul de bun, cu 2 săli de clasă, împrejmuit cu zid de piatră şi în faţă cu grilaj.

Funcţionează un învăţător şi o conducătoare.

Apa se aduce dela cişmele.

Populaţia bulgară a venit după 1857.

Prin apropriere de sat trece şoseaua naţională Balcic-Ceatal ceşme—Varna.

*) Director: Buşu Papinian.

Satul Ecrene este o stațiune climaterică încă din timpurile cele mai vechi. Nicăiri pe țarmul mării, nu se află o plajă mai prielnică băilor ca'n această localitate.

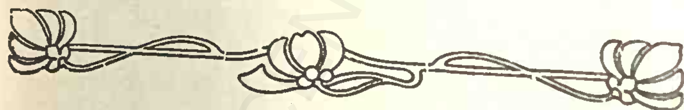
Se zice că'n timpurile săpânirii Dacilor, regele Buerebista își aveá aci reședința de vară.

Și în nopțile înstelate, la razele aurii ale valurilor, viteazul rege își făceá rugăciunea.

„Pe când nu erá moarte, nimic nemuritor,
„Nici sâmburul luminii de vieață dătător,
„Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeuna;
„Căci unul erau toate și totul era una,
„Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
„Erau din rândul celor ce n'au fost niciodată
„Atunci erai Tu singur, încât mă întreb în sine-mi
Au cine-i zeul, cărui plecăm a nostre inimi?
„El tuturor dă suflet și lumii fericire
El este al omenirii izvor de mântuire.
„Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i
„El este moartea morții și invierea vieții".

(*Rugăciunea unui Dac-M. Eminescu*)

Iată dar la granița de miazăzi numele străbunilor noștri. Câte clipe de mulțumire a avut Autotputernicul stăpânitor al Dacilor în grădinile de zambile, trandafiri și iasomie.

Ceaușchioiu (Satul Sergentului).

In direcția de sudest, dela Teche, la 8.5 km. în dreapta șoselei se află satul *Ceaușchioiu* (Satul Sergentului).

In timpul stăpânirii otomane au fost multe răsboaie, în cari au luat parte și Găgăuții. Au fost trimiși vioi și tineri, voinici, cu flori în față.

„Plini de curaj cu toţii, cu toţii plini de vieaţă,
„Le-a zis; Vă duceţi, mergeţi cu avânt, bucurie,
„La moarte chiar, când moarte e sacra datorie,
„Şi când vă veţi întoarce, să reveniţi ferice,
„Mai juni, mai tari, mai veseli, mai falnici, mai vioi,
„Să nu se prindă ochiu de dragii de eroi.

V. *Alexandri.*

S'au dus cu tot avântul, iar celor întorşi li s'au dat pământuri.

Biserica şi şcoala—Ceauşchioiu.

Printre aceştia au fost şi primii locuitori ai satului Ceauşchioiu, având de şef un sergent.

„Ce a ieşit din luptă, viteaz, învingător,
„Scăldat în a lui sânge, puternicul fecior.

E situat pe valea *Aşă dere** şi *Mezarlâc bair*, (dealul cimitirului) având la răsărit valea *Geviz deré*** şi *Carşi baalar*, la apus *Corito deresi*, la miazazi *Dermen deresi* (părâul morilor) şi *Orta dere* şi la miazănoapte *Mezarlâc bair*. O singură movilă în marginea apusana se numeşte *Mezarlâc tepesi* (Movila cimitirului).

Se învecineză la rasărit cu satul Ecrene, la apus cu satul Mustafa Beiler, de care se despárte prin pă—

**Dereaua de jos. ** Dereaua Nucului.

durea Ceuşchioiu, la miază noapte cu satul Gheiciler, de care se desparte prin dealul cu acelaş nume şi la sud Bulgaria.

In apropiere de graniţă se află punctul *Cetal ceşme* (Cişmeaua cu 2 scurgeri, ca furca), pe unde se trece în Bulgaria.

Populaţia se compune din 273 familii cu 1225 suflete, din cari 567 bărbaţi, 658 femei; după vârstă 274 băieţi, 304 fete, 293 bărbaţi şt 354 femei; 500 căsătoriţi, 679 necăsătoriţi, 46 văduvi; 468 ştiutori de carte 759 neştiutori de carte.

Satul e populat cu Găgăuţi.

Dintre locuitori 265 sunt plugari, 2 cârciumari, 1 cafegiu, 2 băcani, 1 ferar, 1 lemnar, 2 alte ocupaţii.

In 1921 s'au născut 25 băieţi şi 20 fete; au murit 14 bărbaţi şi 10 femei.

Pământ productiv e 1100 ha. izlaz 190 ha. . .pădure . . .ha.

Locuitorii au 125 pluguri, 80 care cu boi, 60 căruţe cu cai, 10 boroane, 1 vânturătoare.

In 1921 au îngrijit; 25 armăsari, 80 cai, 110 iepe, 63 cârlani noateni, 34 mânzi, 46 asini, în total 358 cabaline; 1 taur, 100 boi, 100 vaci, 160 mânzaţi, 33 viţei, 40 bivoli, 52 bivoliţe, 83 malaci, în totol 569 bovine; 100 berbeci, 1800 oi, 800 miei, 450 capre, în total 2950 ovine; 360 porcine.

In 1988 s'a construit biserica. Ne fiind şcoală, s'a despărţit biserica în două, ceace face, să nu fie ni una nici alta cum trebuesc.

Şcoala funcţionează cu 2 învaţători, la cari urmează peste 120 elevi.

Apa se aduce de la 2 cişmele. din cari una construită în 1756 şi de la 2 puţuri.

Pe lângă şoseaua Balcic—Teche—Varna sunt drumuri naturale, cari leagă cu satele vecine.

Satul sergentului stă la graniţă ca o streajă neadormită.

Mustafa Beiler.

Spre apus de Ceauşchioiu se află moşia *Mustafa Beiler*, numită astfel după moşierul Mustafa Beiu, care a vândut moşia după răsboiul din 1877|78 câtorva familii bulgare.

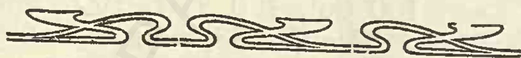
E situat în valea Mustafa Beiler, având la răsărit *Rugiociova* la apus *Deveburun*, la miazăzi dealul cu pădurea *Manga*, [inel] şi la miazănoapte deal cu pădure.

Se învecinează la răsărit cu satul Ceauşchioiu, la apus cu Bulgaria, la miazăzi tot cu Bulgaria şi la miazănoapte cu Ciucurovo.

Populaţia se compune din 2 familii cu 8 suflete, din cări 5 bărbaţi şi 3 femei, toţi ortodoxi, ocupându-se cu plugăria.

Pământ productiv e 60 ha., izlaz 20 ha., pădure .....ha.

In vechime a fost locuit de Cerchezi, cari au plecat la 1877.

Ciucurovo (Adâncata).

Am plecat dela Teche spre apus. Drumul peste dealuri şi prin păduri. La fie ce moment cu frica în sân, să nu se strice căruţa de atâtea lovituri şi....... de drumeţi nepoftiţi.

„Ca un palat pustiu, cu geamuri sparte,
„Pădurea noastră tace părăsită,
„Eu singur cânt cu vocea obosită,
Şi trec prin încăperile-i deşarte.
„S'au dus privighetorile maestre.
„Pustiu e cuibul blândei turturele,
„Ah, unde-i şuerul mierliţii sure!

(St. Iosif)

După cale de mai bine de două ore, ajung într'o vâlcea. Aci e satul *Ciucurovo*.

E depărtat de 18 km. de reşedinţă şi s'a numit aşă, după poziţia joasă a satului, adâncită.

In timpul dominaţiunii turceşti a fost locuit de Cerchezi.

E situat în valea Batovei, având la apus dealul şi valea *Slama canara* *) şi la miazănoapte deal înpădurit.

Se învecinează la răsărit cu satulCeatalar, la apus cu Bulgaria, la miazăzi cu Mustafa Beiler şi la miazănoapte cu Tulugea.

Populaţia se compune din 48 familii; cu 179 suflete, din cari 95 bărbaţi şi 84 femei; 86 căsătoriţi, 84 necăsătoriţi, 9 văduvi; 43 băieţi, 35 fete, 52 bărbaţi şi 59 femei; 85 ştiutori de carte, 94 neştiutori de carte, 159 ortodoxi, 20 mahomedani.

Toţi sunt plugari.

In 1921 s'au născut 7 băieţi şi 6 fete şi au murit 1 bărbat şi 1 femeie.

Pamântul productiv e 320 ha., izlaz 50 ha. pădure ..... ha.

Locuitorii au 15 pluguri, 10 care cu boi, 6 căruţe cu cai, 1 boroană.

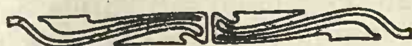
In 1921 au îngrijit: 2 armăsari, 10 cai, 14 iepe, 9 cărlani—noateni, 3 mânzi, 6 asini, în total 44 cabaline; un taur, 14 boi, 16 vaci, 23 mânzăţi, 6 viţei, 4 bivoli, 12 bivolite, 19 malaci, în total 95 bovine; 10 berbeci, 200 oi, 70 miei, 200 capre, în total 480 ovine; 60 porcine.

Pentru măcinat e o moară de apă.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Apa se ia dela cişmele.

La sate se călătoreşte prin drumuri naturale.

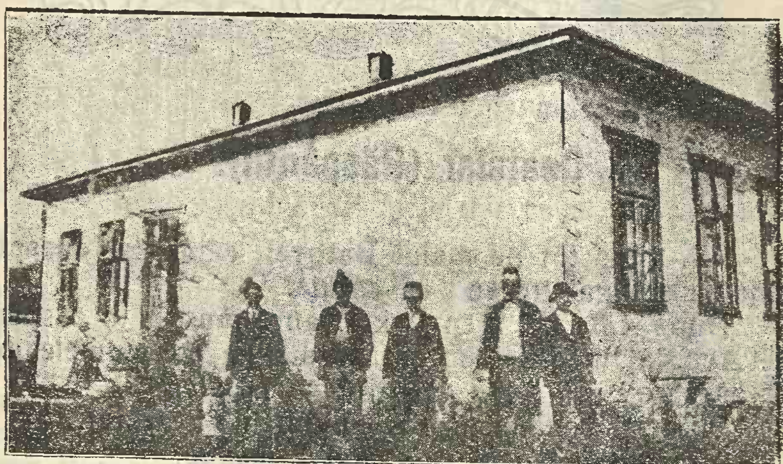
*) Canaraua Bobotezei.

Duziorman, la miazăzi *Bazarghian meșé* și la miazănoapte *Fatmagic*.

Apele cari udă sunt Fatmagic și Batova.

Se învecinează la răsărit cu satul Alaclise, la apus Tulugea și Ciucurovo, la miazănoapte Iastăcci lar și la miazăzi Gheiciler.

Suprafața e de1600 ha.. din cari 50 ha, ocupă vatra satului.

Școală primară din Ceatalar.

Populația e de 230 familii cu 1089 suflete, din cari 526 bărbați, 563 femei; 420 căsătoriți, 629 necăsătoriți, 40 văduvi; 576 știutori de carte, 514 neștiutori de carte; 63 ortodoxi și 486 mahomedani. După ocupații sunt 294 plugari, 3 cârciumari, 8 cafegii, 4 băcani, 2 fierări, 3 lemnari și 6 alte ocupații.

S'au născut 30 băieți și 23 fete, au murit 18 bărbați și 16 femei.

Pământ productiv 600 ha. izlaz 70 ha.; pădurea 600 ha.

Locuitorii au 80 pluguri, 45 care cu boi, 20 căruțe cu cai, 9 mașine agricole.

Pentru măcinat sunt 5 mori de apă; pentru postavuri sunt 4 piuă.

In 1921 s'au îngrijit 1 taur, 60 boi, 48 vaci, 20 bivoli, 36 bivoliţe, 70 mânzaţi, 21 viţei, 58 malaci, total 314 bovine; 11 armăsari, 18 cai, 35 iepe, 23 cârlani, 8 mânzi, 33 asini, total 129 cabaline; 70 berbeci, 1200 oi, 400 miei, 300 capre, total 1970 ovine; 120 porci.

Biserica „Sf. Ilie" e ruinată. Se slujeşte în casa de rugăciune.

Şcoala musulmană—Ceatalar.

Localul de şcoală e propriu, cu 2 săli de clasă, împrejmuit cu zid. Funcţionează cu un învăţător şi o conducătoare.*)

S'au înscris, în toate clasele peste 100 elevi.

Musulmanii au o geamie cu un hoge şi un azil confesional cu vreo 55 elevi.

Apa se ia dela cişmele, fără inscripţii.

La Fatmagic bair se găsia, acum câţiva ani, un inel de fier, de care s'au legat corăbiile pe vremuri, când marea de întindea şi peste aceste văi.

---

*) Director: D. Joga.

Alaclise (Biserica zugrăvită.)

Dela Teke am plecat pe Batova în sus şi apoi pe o şosea la dreapta.

Nu vedeam decât oi multe. Imi împrospătam timpurile, când mocanii noştri, sute de ani, şi-au iernat frumoasele lor turme şi-au populat această vale.

„S'aude toaca cam grăbită
„In fag o bate-o gheonoae
„Se hodinesc pe iarbă mieii
„Şi zurgalăii de cioae...“ (*Oct. Goga*).

Geamia din Ceatalar.

Insoţitorul îmi spuse că'n pădurile din aceste părţi erau cocoşi sălbatici şi începu a-mi povesti:

Cocoşul salbatic cu penele negre lucioase şi cu sbrincele roşiatice se aşeză pe un copac înalt. Işi sbârleşte penele, îşi pleacă aripile şi-şi desface coada ca un evantaliu, îşi lungeşte gâtul şi scoate câteva note din gâtul umflat: „Toc!... toc!...toc!“. Se aud apoi mai multe sunete răguşite, închide ochii şi

începe un sâsâit şi un şuerat, ne mai ţinând seamă de ce e în jurul lui.

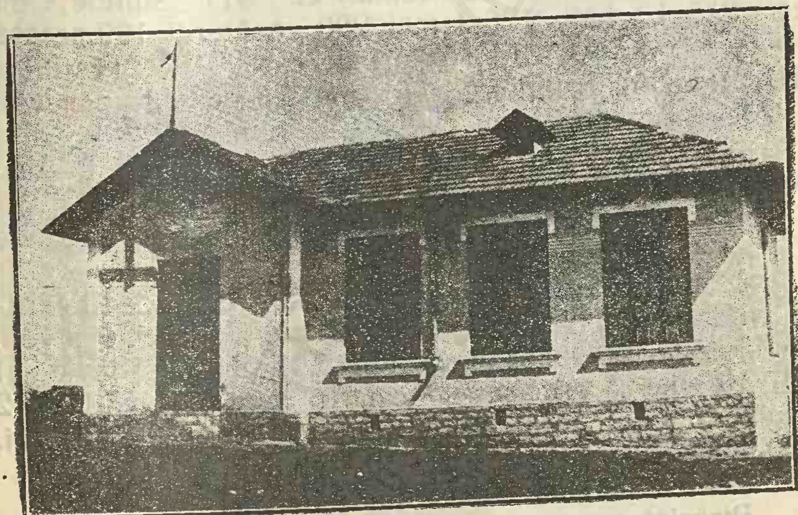
Găinuşele, cu penele lor frumoase, întoarse în coadă, cântă: orr... orr... orr...

In acest timp sunt atât de adâncite, în cât nu ţine seamă de ce se petrece în jurul lor.

Ce fericită ocazie pentru un vânător! Asemeni ocazii sunt foarre rari şi anevoioase.

La nordvest de Teke, la 5 km. se află satul *Alaclise* (Biserica zugrăvită), cel mai vechiu din împrejurimi.

Se spune că acum 500 ani, un cioban Alecxe şiar fi făcut o stână şi după el au mai venit şi alţi ciobani, întemeindu-se satul.

Şcoala primară din Alaclise.

Unii bătrâni spun că în vechime în sat erá o biserică de altă culoare, ca celalte cladiri. *„Alescenincli-se“*, de unde cu timpul s'a transformat în Alaclise.

La răsărit spre Teche se aflà *Tăuşan Tepe* (Movila iepurelui), *Câzlar tepe* (Movila fetelor); la miazăzi *Kiciuc cara tepe* (Mica movilă neagră), *Chertic tepe* (Movila scobită)

și *Șarap iolu* (Drumul vinului), la miazănoapte *Iurtluc borun*, la apus *Iori dermen*, *Căzănischite colibi* (Colibile cazaniștilor).

Movile mai însemnate: la răsărit *Cinghine tepe*, la apus *Curutepe*, la miazănoapte *Ciobantepe*.

La sud trece Batova, vechiul *Zyras*.

Pe lângă Batova, pe unde curge râul cu acelaș nume, mai sunt: Mocanschi grobiște, vale unde au fost omorîți de hoți niște mocani, acum vreo 50 ani, *Dulapischite pătechi* sau *Eveclerschiti pătechi* cu direcția de est-nordest și *Hamzalarschiti pătechi* (canale) drumurile Hamzalar.

Se învecinează la răsărit cu Evecler, la apus Ceatalar, la miazănoapte Hamzalar, și la miazăzi Teke.

Populația e de 106 familii cu 411 suflete, din cari 215 bărbați, 196 femei; 200 căsătoriți, 199 necăsătoriți, 12 văduvi; 214 știutori de carte, 197 neștiutori de carte; 364 ortodoxi, 46 musulmani; ocupându-se 102 cu plugăria, 1 cu cafenea, 1 lemnăria.

S'au născut 10 băieți și 6 fete: au murit 2 bărbați și 2 femei.

Pământ productiv 550 ha., izlaz 50 ha., pădure ..... ha.

Locuitorii au 35 pluguri, 21 care cu boi, 13 căruțe cu cai; au îngrijit: 1 taur, 36 boi, 35 vaci, 6 bivoli, 18 bivolițe, 50 mânzați, 17 viței, 31 malaci, în total 197 bovine; 3 armăsari, 7 cai, 16 iepe, 7 cârlani, 2 mânzi, 7 asini, total 42 cabaline; 30 berbeci, 600 oi, 200 miei, 130 capre, tatal 960 ovine; 110 porci.

Pentru măcinat sunt 2 mori de apă.

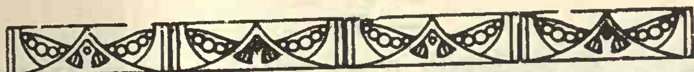
Biserică nu e.

Localul de școală e propriu, cu o sală de clasă, împrejmuit cu gard de sârmă.

Cursurile se țin de un învațător cu un număr de 48 elevi.

Apa se ia de la 2 cișmele.

Am ieșit din sat, tocmai când soarele își luă rămas bun, iar înaintea ochilor întrezăriam cocoșul de pădure în cântul de îndrăgostire.

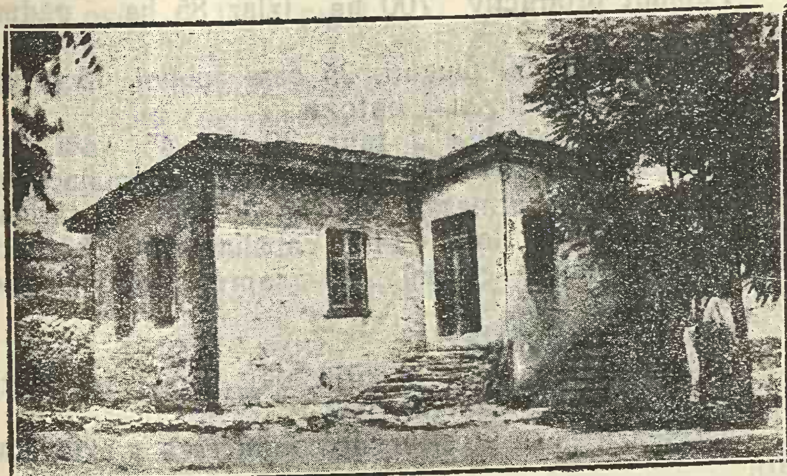

Gheiciler (Caprele).

La sud-vest de Teche, la 4 km. se află satul *Gheiciler*=Caprele (dela Checiler).

Inainte vreme, pe aceste locuri, erau păduri nesfârşite, în cari se găsiau multe capre.

Se făceau vânători mari, la cari luau parte paşi, bei şi alte notabilităţi turceşti. Pielea şi cornițele erau preţuite mult. In sat era casa pădurarului şi câteva locuinţe pentru vânători.

Şcoală primară din Gheiciler.

„Când visul e stăpân deplin
„Pe codru, cerbi şi căprioare
„Coboară'n rarişti de anin
„Şi'n luminiş de lună vin
„Cu pasul tainic la izvoare".

(Nichitor Crainic).

Intemeindu-se satul, i s'a dat numele după vânatul preţuit.

E situat pe dealul *Aciolu*, (dealul Gheiciler), având la miazănoapte *Cozluc culac*, *Acbair*, la apus *Kemalâc bair*, şi *Kemalâc culac*.

Cei câţiva plopi dau o înfăţişare deosebită tabloului.

Se învecinează la răsărit cu Teche, la apus cu Ceauşchioiu, la miazăzi Ecrene şi la miazănoape cu Alaclise.

Populaţia e de 160 familii cu 749 sulete, din cari 362 barbaţi, 377 femei; 303 căsătoriţi, 429 necăsătoriţi, 18 văduvi; 320 ştiutori de carte, 427 neştiutori; 414 ortodoxi, 328 mahomedani, şi 3 gregorieni.

După ocupaţii: 150 plugari, 1 cârciumar, 2 cafegii 2 băcani, 2 fierari, 1 lemnar.

S'au născut 6 băieţi şi 13 fete, au murit 4 bărbaţi şi 7 femei.

Pământ productiv 700 ha., izlaz 85 ha., pădure .... ha.

Locuitorii au 50 pluguri, 25 care cu boi, 15 căruţe cu cai, 3 locomobile şi 3 batoze.

In 1921 au îngrijit: 1 taur, 30 boi, 45 vaci, 16 bivoli, 21 bivoliţe, 64 mânzaţi, 22 viţei, 38 malaci, total 238 bovine; 7 armăsari, 28 cai, 36 iepe, 21 cârlani, 9 mânzi, 18 asini, total 119 cabaline; 50 berbeci, 1000 oi, 300 miei —cârlani, 230 capre, 1580 ovine; 140 porcine.

Biserică nu există.

Localul de şcoală e propriu, din piatră, în stare mulţumitoare, cu 2 săli de clasă.

Urmează peste 90 elevi sub conducerea a 2 învăţatori.

Musulmanii au o geamie cu un hoge şi un azil confesional cu vreo 45 elevi.

Apa se procură dela cişmele, din cari cea mai principală *«Satma ceşmesi»*.

După o inscripţiune găsită pe un stâlp de piatră din cimitir, satul ar fi înfiinţat pe la 1802.

Astăzi pădurile de odinioară s'au tăiat, dealurile sunt acoperite cu ogore, iar drăguţele capre de munte nu se mai văd.

* * *

Satele Teche, Ecrene, Ceauşchioiu, Ciucurovo, Mustafa Beiler, Tulugeà, Ceatalar, Alaclise şi Gheiciler

formează *comuna Teche*, cu o populaţie de 1189 familii cu 5081 suflete, din cari 2466 bărbaţi, 2615 femei; 2415 ştiutori de carte, 2666 neştiutori de carte; 4067 ortodoxi. 1005 mahomedani şi 9 gregorieni.

In 1921 s'au născut 105 băieţi şi 103 fete; au murit 54 bărbaţi şi 61 femei şi fete.

Suprafaţa comunei e de 20265 ha. având 5519 ha. pământ productiv, 775 ha. izlaz, 14000 ha. pădure.

Locuitorii au 471 pluguri, 276 care cu boi, 162 căruţe cu cai, 50 boroane, 6 vânturători, 5 locomobile 5 batoze. Au îngrijit 1075 cabaline, 2144 bovine, 13345 ovine şi 1114 porci.

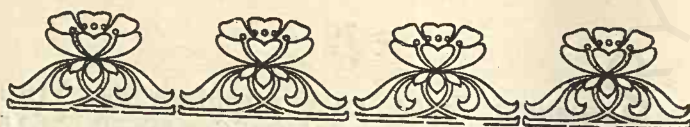
Sunt 3 biserici şi 7 şcoli.

Pentru măcinat sunt 45 mori de apă.

In toată comuna sunt 18 cişmele.

Prin comună trece drumul străbun Dionysopolis-Odessus (Balcic-Varna).

Comuna Spasovo.

Spasovo (Suleimanlâc).

Erà la începutul toamnei. Plecasem desdedimineaţă, căci aveám drum mult de facut. După vreo două ceasuri de mers, aud câteva detunături de puşcă.

Incetinesc mersul şi cu ochii cercetători să vad ce este. Nu trecu mult şi un iepure fugea de mâncá pământul pe dinaintea noastră. Mai mergem şi iată că ne întâlnim cu doi Bucureşteni, venisera la vânat. Aveau câte un iepure şi vreo cincisprezece potârnichi. Ne spuse cum a scăpat iepurile, ce-l zărisem,

Ce mulţumiţi erau că se vor înapoia cu vânat!

Ce plăcută a fost vânătoarea încă din timpurile cele mai îndepărtate! Ea a dat ocaziuni de înspiraţii artistice.

Aşa cei vechi au gravat cu sula pe unelte de corn, pe arme, pe plăci, diferite figuri de animale şi pasări. Printre ieroglifele egiptene şi pe pereţii fostelor capitale Ninive şi Babilon, găsim sculptate cârduri de arcaşi, lanceri, animale, pasări.

Eroul Wilhem Tell, care prin o săgeată mânată dibaciu şi prin bravura scapă patria sa, a fost subiectul unei piese de *Schiller*, în care se vorbeşte cu multă dragoste şi mândrie de vânătoare.

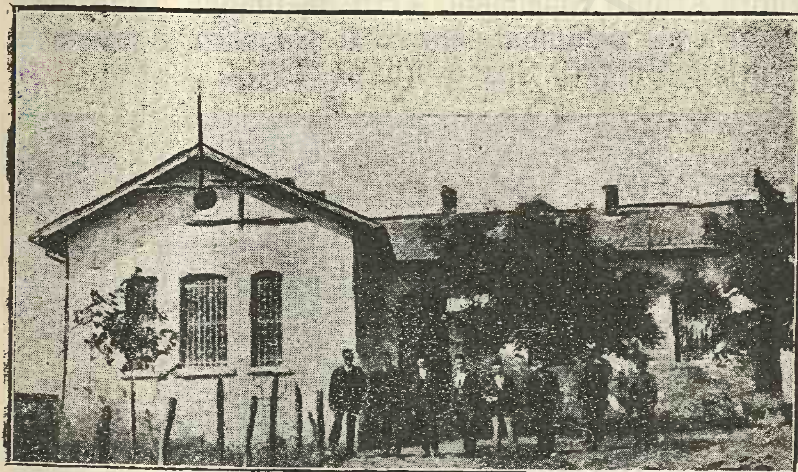
Inchizând ochii, par'că aud corul de vânatori prin pădurile virgine, de brazi seculari. Ce plina de farmec e muzica lui *Rossini* din Wilhem Tell!

Nu pot uita „*Cele patru anotimpuri*" de Haydn şi „Vânătorul Liber" de Weber, opere de preamărire a vânatorii.

Sculptorii au redat prin dalta lor îndemânatică celebrele opere „Diana" (zeiţa vânătorii).

Maeştrii pictori flamanzi în frunte cu *Paul Rubens* şi *Fr. Snyders* au redat scene de vânătoare în cari pe lângă admiraţie, îţi însuflă şi un fior rece.

Se luptă mistreţii, tigrii şi leii cu vânătorii, Ochii fiarelor scânteează, nările răsuflă, gura spumează, urlă de turbare.

Primăria—Spasovo.

Olandezul *Wouverman* ne-a lăsat multe tablouri: Pregătiri de vânătoare, popas, întoarcerea vânătorilor. El scoate în relef graţia calariei, în acest sport, calul e totdeauna figura de capetenie.

Francezii *Fr. Desportes* şi Oudry au pictat scene vânătoreşti din timpurile lui Ludovic XIV lea şi XV-lea.

Englezul *Sir Edwin Landseer* e celebru în pictura de câini şi cerbi. Dela *Ridinger* ne-a rămas multe stampe gravate după desemnele sale: cete de *vânători călări, sunători* de fanfare, câini alergând după cerbi, etc. *)

Bardul dela Mirceşti nu uită pe îndrăgostiţii padurilor, luncilor şi miriştilor, îşi înstrunează lira şi cântă.

---

*) Al. I. Odobescu. Mincinoasa carte de vânătorie.

„Vânătorul soarbe'n cale-i răcoreala dimineţei,
„Admirând jocul luminii pe splendoarele verdeţii
„Admirând în umbra caldă florile de prin poiene,
„Şi părae cristaline şi vulturi cu mândre pene".

Satul Spasovo se află în parte de miazănoapte, la o depărtare de 33 km. de Cavarna şi la 21 km. dela Gargalâc.

Inainte acest sat se chiemá *Suleimanlâc*, dela întemeitorii satului Suleimani, 1715. In timpul ocupaţiunii bulgare i s'a schimbat numale în *Spasovo*, după unul din primii Bulgari, Spasov (după 1877).

Biserica „Inalţarea Domnului"—Spasovo.

E situat pe 3 dealuri, cu înălţime de câţiva metri. Prin mijlocul satului trece o vale, iar în împrejurimi două movile: *Iasuiuc* şi *Chiuciuciuc*.

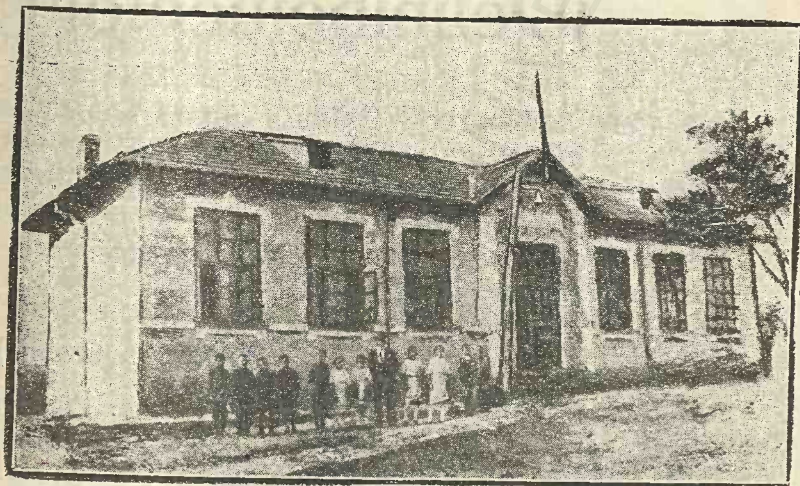
Se învecinează la răsărit cu satele Simionovo şi Bejanovo, la apus Rogozina, Cernooco, la miazănoapte Predel şi Vicevo şi la sud cu Sernino, Siracovo, Cruşovo.

Populaţia se compune din 160 familii cu 752 suflete, din cari 375 bărbaţi, 377 femei; 530 ştiutori de carte, 222 neştiutori de carte; 369 ortodoxi, 381 mahomedani, 2 grigoriani; după ocupaţie: 142 agricultori, 5 meseriaşi, 13 negustori.

S'au născut 21 băieţi, 32 fete, au murit 10 băieţi şi 10 fete.

Pământ productiv 5026 ha., izlaz 42 ha., pădure ..... ha. Locuitorii au 65 pluguri, 54 căruţe cu cai, 16 cu boi, 35 boroane, 22 maşine agricole.

In sat s'au ţinut: 2 tauri, 330 boi, 220 vaci, 61 mânzaţi, 51 viţei, 28 bivoli, 38 bivoliţe, 26 malaci, în total 756 bovine; 25 armăsari, 64 cai, 96 iepe, 37 cârlani, 28 mânzi, catâri, 7 măgari, în total 257 cabaline; 92 berbeci, 1583 oi, 449 cârlani, — capre; în total 2124 ovine şi 108 porci.

Şcoala primară din Spasovo.

Biserica e construită din piatră şi are hram „Inălţarea Domnului". Oficiază un preot ajutat de cântăreţi.

Musulmanii au o geamie cu un hoge.

Localul de şcoală e propriu, cu 2 săli de clasă, bine întreţinut.

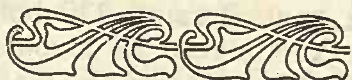
Funcţionează 2 învăţători*) şi s'au înscris 119 elevi din care 59 baeţi 60 fete. Este şi o grădină de copii cu o conducatoare. Pe lângă geamie e un azil confesional unde învaţă copii musulmanilor scris cetit, Coranul.

Pentru măcinat e o moară cu motor, iar pentru uleiuri o fabrică.

*) Marian şi Elena Ahcerliu.

Apa se aduce dela 20 puțuri de adâncime de 40—50 metri.

Şoseaua e construită dela Arman-Cuius la Spasovo, încolo drumuri naturale.

Ţar Boris [Delinibeiuchioiu.

Plec spre sud-sudvest. Căldura eră mare.
„Colinele albăstruie și'nvinse de dogoare.
„Molatica lor lene şi-o trândăvesc la soare,
„Sorbind nemărginirii visări de raze pline,
„Dorm toate acum-e clipa uitărilor de sine.
„Se risipește par'că tot sufletul naturii,
„Topit de ne'ndurarea luminii și căldurii".
(*Nichifor Crainic*).

Mergem...mergem... nu se mai isprăvește. Pierdem și răbdarea. După cale de 13 km., ajungem în satul *Ţar-Boris*, numit în onoarea Domnitorului în timpul căruia s'au creştinat Bulgarii.

Turcii îl numesc *Delibeiuchioiu* (satul beiului nebun), după un beiu aspru ce stăpânia aceste locuri. Unii suştin că satul ar fi fost numit *Devebeichioiu*(Satul beiului cu cămile). In adevăr, se pomeneşte că pe vremuri Turcii au întrebuinţat cămilele la plugărie; alții „Deli Nebi chioiu", adică satul lui Nebi cel Nebun.

A avut și un castru cu turn de observație, din ale cărui ruine n'au mai rămas nimic.

E situat pe dealul *Delinebichioiu*, având la răsărit *v. Caranasuf*, la apus *v. Duranlar*, la miazăzi dealul *Duranlar*, și la miazănoapte dealul *Caranasuf*. Prin sat trece o vale mică *Ţar Boris*.

In jurul satului mai multe movile: la nord *Taşlâiuc* 1) şi *Dortiucler,* 2) *iar la vest Beşiucler.* 3)

Se învecinează la răsărit cu Caranasuf şi Caralar la apus Duranlar, la nord-est Bilo şi la sud Ghiore.

Suprafaţa e de 2250 ha. din care 80 ha. ocupate de vatra satului.

Populaţia e de 13 familii cu 49 suflete; din cari 28 bărbaţi, 21 femei; 27 ştiutori de carte, 22 neştiutori de carte; 28 ortodoxi, 21 mahomedani; toţi sunt plugari. La moşie e un fierar şi un lemnar.

S'au nascut un băiat şi o fată, au murit 2.

Pământ productiv 1110 ha. Agricultorii au 24 pluguri şi 2 motoare, 4 căruţe cu boi, 8 căruţe cu cai, 3 trior şi 5 maşini agricole.

In 1920 au fost: 4 tauri, 85 boi, 68 vaci, 26 mânzaţi, 22 viţei, în total 205 bovine; 2 armăsari 22 cai, 24 iepe, 6 cârlani, 10 mânzaţi, 3 asini, în total 67 cabaline; 48 berbeci, 500 oi, 95 cârlani, în total 643 ovine; 64 porcine.

Biserică nu există.

Apa se scoate din 3 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face numai prin drumuri naturale.

Bilo [Sârtchioiu].

M'am sculat dedimineaţă, căci îmi făcusem un itinerar destul de bogat. N'am întârziat mult, căci şi vizitiul avusese grijia să fie gata.

Gândul meu erà tot la timpurile de creştinare ale populaţiunei bulgare din secolul al X-lea.

Pe cer. se arătă aurora.

„Sufletul cu zorile
«Proaspete şi clare;
„Fetele cu florile
„Râd de'nseninare.

1) Movila de piatră, 2) Patru movile, 5) Cinci movile.

„*Şi cum creşte'n cer mereu,*
„*Răsăritul pare*
„*Zâmbetul lui Dumnezeu,*
„*Inflorind în zare*". (*Nichifor Crainic*)

Mergem numai câţiva km. în direcţia de nord-nord-vest şi iată satul *Bilo* (Sârt-chioiu-Sat pe platou). E situat pe platou, având în imprejurimi mici ondulaţiuni la răsărit spre Isma Ichioiu şi Sarâ-Musa, la apus dealul *Kiuliuc iurtluc* cu movila *Dortiucler*, la sud dealul *Caranasuf* şi *Baalar*, despărţite prin valea *Ghiolgiuc* şi la nord cu dealuri pe care se afla movilele *Kiuliuc* şi *Bairam iuc*.

Şcoala din Bilo.

Se învecinează la răsărit cu satul Calaigi-dere, la apus Sernino şi Cruşevo, la mizănoapte Simionovo şi la miazăzi Caranasuf.

Până la reşedinţa comunei sunt 12 km.

Populaţia e de 27 familii cu 143 suflete; din cari 55 bărbaţi, 78 femei; 129 ortodoxi; 14 mahomedani; 112 ştiutori de carte, 31 neştiutori de carte; toţi plugari.

S'au născut 2 baieţi, 3 fete, au murit 1. Pământ productiv 7011 ha. izlaz 66 ha.

Pentru lucru au 17 pluguri, 7 care cu boi, 15 ca-

ruţe cu cai, 12 boroane, 4 vânturători, 6 maşine agricole.

Au ingrijit 16 armăsari, 14 cai, 18 iepe, 14 noateni, 6 mânzi, 2 asini, în total 60 cabaline; 3 tauri, 66 boi, 128 vaci, 70 mânzaţi, 26 viţei, în total 293 bovine; 17 berbeci, 172 oi, 68 cârlani, în total 258 ovine; 72 porci.

Pentru măcinat grăunţele e o moară de vânt.

Biserică nu este. Localul de şcoală e propriu Funcţionează un învăţător la care urmează aproape 30 elevi. Este bine înzestrat cu material didactic.

Alimentarea cu apă se face dela 4 puţuri cu burduf.

Comunucaţia e numai prin drumuri naturale.

Simionovo [Sahtianlâc] Tăbăcari.

Cum vare e pe trecute,frunza s'a îngălbenit. Vântul o suflă departe, de unde şi-a avut rostul. Câmpiile sunt în plin belşug şi muncitorul e mulţumit că Cel de Sus l-a răsplătit.

„Frunza-i dat-au vântului,
„Iar rodul pământului
„Datu-l-au la muncitori.

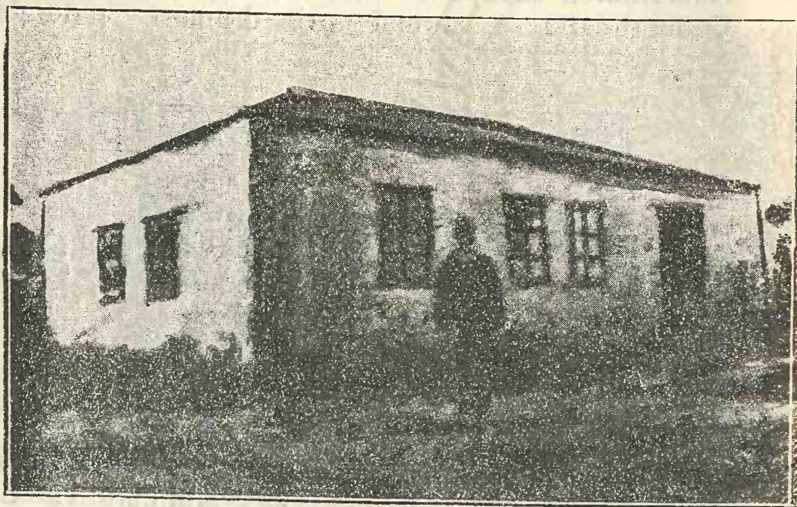
(V. Alexandri).

Mergem pe un drum natural lasărit de Spasovo, Căişorii mergeau mai iute şi ajunseiu un sătean. Aveă hamuri bune şi nişte suri dobrogeni, cu sânge arăbesc I-am lăudat şi caii şi hamurile Mi-a spus că e din satul vecin *Simionovo* (Sahtianlac) la 6 km. departe de reşedinţă.

Pe vremuri trăia un Turc, renumit în tăbăcărie. Din satele vecine veniau și cumpărau piele bună, ori aduceau diferite piei la tăbăcit. Dela ocupațiunea acestui Turc s'a dat numele și satului. Bulgarii în timpurile din urmă l-a denumit Simionovo, după primul locuitor bulgar Simionov. E situat pe valea ce duce la Bilo și pe dealuri cu înălțime până la 10 metri.

Spre Spasovo sunt 4 movile, iar spre Bilo 3.

Se învecinează la răsărit cu Ismailchioiu și Geaferfacă, la apus Spasovo, la miazănoapte Bejanovo și la miazăzi Bilo.

Școala primară-Simionovo.

Suprafața e de 2400 ha. din cari 100 ha. ocupă vatra satului. Populația e de 63 familii cu 322 suflete, din cari 170 bărbați, 172 femei; 240 știutori de carte, 82 neștiutori de carte; 301 ortodoxi, 21 mohamedani; după ocupațiune 59 plugari și 2 negustori. S'au născut 11 băieți, 12 fete; au murit 7.

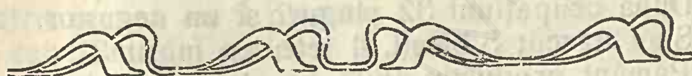
Pământ productiv 1894 ha, izlaz 290 ha.

Pentru muncă au 65 pluguri, 20 căruțe cu cai, 14 căruțe cu boi, 43 boroane, 5 vânturătoare, 81 tăvăluge, 8 mașini agricole.

In 1921 s'au ţinut: 5 tauri, 148 boi, 125 vaci, 108 mânzaţi, 96 viţei, 4 bivoli, 7 bivoliţe, 6 malaci, în total 525 bovine; 8 armăsari, 46 cai, 75 iepe, 53 cârlani, 26 mânzi,5 asini, în total 213 cabaline; 116 berbeci, 1400 oi, 582 miei, 41 capre, în total 2139 ovine; 162 porci.

Biserică nu există. Localul de şcoală e vechiu, cu o sală de clasă. Funcţionează un învăţător. S'au înscris 47 elevi, din care, 24 băieţi şi23 fete.

Apa se scoate din 12 puţuri cu burduf. Prin apropiere trece şoseaua în construcţie Armancuius-Duranculac.

Caceamac (Bejanovo).

O zi destul de urâtă. N'aveam ce face, trebuia să merg în alt sat.

„Peste inimile noastre toamna'ncet burează bură,
„Negura'n văzduh atârnă valuri mari de pânzătură,
Par'că nevăzut prin ceaţă se'nfrăţeşte'n mers cu noi
„Lungul vremurilor convoiu,
„Sufletele băjenare
„Ce-au cutrerat vremurile revoluţionare.
(*N. Crainic*).

In timpurile când erá graniţă, prin aceste locuri se strecurau toţi nemulţumiţii, toţi cei ce se răsboiau cu ai lor şi chiar în timpurile de restrişte tot pe aci scăpau.

Satul întemeiat s'a numit de Turci *Caceamac* dela Cacimac-Loc de fugă, iar de Bulgari în ultimul timp *Bejanovo*-Bejănări, căci fusese locuit de bejănari.

Pe aci s'a cultivat şi porumb mult. Cum în bejănărit au folosit mult ca hrană mămăliga şi boabele de

porumb coapte (floricele), satului i-ar fi zis Caceamac, dela cuvântul turcesc, care înseamnă „mămăligă“.

E situat pe vale. înconjurat de dealuri la sud şi nord. Valea are direcţia spre Mangalia Imprejurul satului sunt 6 movile.

Se învecinează la răsărit cu satele Geaferfacâ, la apus Vicevo, la nord Judeţul Constanţa şi la sud Simionovo.

Suprafeţa e de 2000 ha. din care 80 ha. ocupă vatra satului.

Populaţia e compusă din 33 familii cu 235 suflete; din cari 112 bărbaţi, 123 femei; 86 ştiutori de carte, 149 neştiutori de carte; 143 ortodoxi, 81 mohamedani, 12 alte religiuni;

După ocupaţiuni 32 pluguri şi un negustor.

S'au născut 5 băieţi, 4 fete; au murit 3.

Pământ productiv 1607 ha., izlaz 195 ha.

Pentru lucru au 22 pluguri, 8 care cu boi, 20 căruţe cu cai, 14 boroane, 5 vânturătoare, 4 tăvăluge şi 6 maşini agricole.

In 1921 s'au ţinut 4 tauri, 168 boi, 190 vaci, 4 bivoli, 3 bivoliţe, 60 mânzaţi, 85 viţei, 3 malaci, în total 717 bovine; 6 armăsari, 36 cai, 51 iepe, 24 cârlani, 14 mânzi, 6 asini, în total 137 cabaline; 47 berbeci, 1010 oi, 320 cârlani în total 1377 ovine; 127 porci.

Şcoala şi biserică nu există.

Alimentarea cu apă se face prin 8 puţuri cu burduf.

Prin sat trece şoseaua în construcţie Duranculac.

VICEVO (HUSEINCHIOU).

De multe ori fără să vrei, te gândeşti la firea lucrurilor. De la puţine nu rămâne decât un nume.

„*Tu ştii că tot ce are o forma se sdrobeşte;*
„*Tu ştii, amicul meu,*
„*Că după ani în vieaţă nimic nu mai trăeşte*
„*Decât virtutea dalbă a sufletului său*“.

(*D. Bolintineanu*).

La miazănoapte de Spasovo, la 5 km. e satul *Vicevo* (Huseinichioiu),

A fost întemeiat de un turc, Husein. In timpul ocupaţiunii bulgare i s'a schimbat numele, după primul bulgar venit în sat, anume Vicef (1731).

E situat pe şes. Se învecineaza cu satele, la răsărit Bejanovo, la apus Predel, la miazăzi Spasovo şi la miazănoapte judeţul Constanţa.

Suprafaţa e de 742 ha. din cari 15 ha, ocupă vatra satului.

Populaţia e de 12 familii cu 26 suflete; din cari 9 ştiutori de carte, 27 neştiutori de carte, toţi plugari

S'au născut 1 băiat, 1 fată; au murit 1.

Pământ productiv 3216 ha. izlaz 100 ha.

Pentru muncă au 9 pluguri, 4 care cu boi, 3 căruţe cu cai, 2 maşini agricole, 5 boroane, 1 vânturătoare.

In 1921 s'au ţinut, 2 tauri, 36 boi, 38 vaci, 12 mânzaţi. 14 viţei, în total 100 bovine; 1 armăsar, 4 cai, 6 iepe, 2 cărlani, 4 mânzi, 1 asin, în total 18 cabaline; 12 berbeci, 100 oi, 15 mânzi, în total 127 ovine; 26 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Apa se scoate dintr'un puţ cu burduf.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Predel (Murfatcea).

Mergeam cu trăsurica pe un drum natural spre miazănoapte să ajung în satul Predel (Murfatcea).

Pe cale întâlnesc un soldat, care se duceá în permisie de 4 zile. Mă roagă să-l iau şi pe el. Erá chipeş şi îndrăzneţ. Vorbim despre vieaţa de soldat.

„El legea împlinește
„Și țara-și ocrotește,
„E totdeauna gata
„In pace și'n războiu,
„El vesel vețuește
„Și moare bărbătește.
„Căci astfel este traiul
„Și moartea de soldat.

(*Gr. Alexandrescu*).

După 8 km. ajungem în sat. Turcii i-au dat numele în amintirea unui general turc Murfatcea, mort în aceste locuri. Bulgarii i-au schimbat numele în Predel—sat de graniță.

E situat în valea *Predel*, având în apropiere movile, la sud *Ciobaniuc* și *Cilicliuc*. Dealurile au înalțime de 20 m.

Se învecinează la răsărit cu satul Vicevo, la apus cu Ciufutcuius, la sud cu Rogozina și la nord județul Constanța.

Populațiunea e de 56 familii cu 510 suflete; din cari 108 bărbați, 102 femei; 80 ortodoxi, 130 mahomedani; după ocupație 54 plugari, 2 meseriași.

S'au născut 8 băieți, 5 fete; au murit 3.

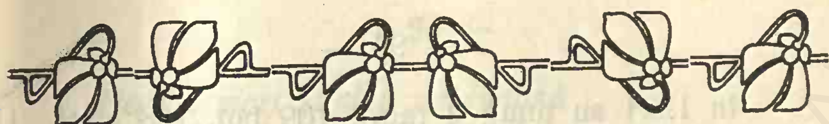
Pământ productiv 2817 ha. izlaz 132 ha.

Pentru muncă au 22 pluguri, 6 boroane, 2 vânturători, 15 căruțe cu cai, 2 tăvăluge.

In 1921 au ținut 68 boi, 51 vaci, 30 mânzați, 21 viței, în total 170 bovine; 42 armăsari, 18 cai, 26 iepe 17 cârlani, 8 mânzi, în total 71 cabaline; 8 berbeci, 85 oi, în total 93 ovine; 10 porci.

Biserică și școală nu sunt. Musulmanii au o geamie și un azil confesional cu vreo 30 copii.

Alimenarea cu apă se face tot dela 3 puțuri cu burduf.

Rogozina (Hasârcuiusu).

Mergeam cu dorul să văz mai curând vechile morminte romane din preajma satului Hasârcuiusu, căci

„Amintirile
„Sunt clopote turnate în cleştar,
„Ce bat în noapte liniştit şi rar.
„Trezând simţirile,
„Le-auzi cum sună
„Şi sună şi sunt multe şi îţi par
„Un cântec vechiu, un cântec legendar
„Venit pe strună".

(*Alfred Moşoiu*).

La vreo 8 km. de Spasovo se află satul *Rogozina* (*Hasârcuiusu*-Satul Păpureni). Pe vremuri erau mlaştini unde creştea papură multă ce servià la ţesutul rogojinilor.

E situat în vale, având în imprejurimi dealuri mici şi 4 movile.

Valea are direcţia Cernooco-Rogozina-Spasovo spre Mangalia.

Se învecinează la răsărit cu satul Spasova, la apus Cernooco, la miazănoapte Predel şi la miazăzi Calina, Velicovo, Cruşovo.

Populaţia e de 75 familii cu 343 suflete, din cari 160 bărbaţi, 183 femei; 141 ştiutori de carte, 202 neştiutori de carte; 90 ortodoxi 253 mahomedani.

S'au născut 3 băieţi, 2 fete; au murit 3.

Pământ productiv 3500 ha., izlaz 60 ha.

Pentru lucru au 25 pluguri, 4 care cu boi, 20 căruţe cu cai, 12 boroane, 3 vânturătoare, 4 maşini agricole.

In 1921 au ținut: 2 tauri, 109 boi, 108 vaci, 11 bivoli, 7 bivolițe, 83 mânzați, 43 vițel, 10 malaci, în total 373 bovine; 8 armăsari, 50 cai, 40 iepe, 17 cârlani, 20 mânzi, 8 asini, în total 133 cabaline; 96 berbeci, 900 oi, 500 cârlani, în total 1496 ovine; 25 porci.

Pentru măcinat e o moară de vânt.

Biserică și școală nu sunt. Musulmanii au două geamii cu câte 1 hoge, care învață într'o cămăruță și pe elevi scris cetitul și coranul.

Apa se scoate cu burduful din 6 puțuri.

Comunicația se face numai prin drumuri naturale.

Cernooco (Caraghiozcuius).

Spre apus de satul Rogozina, cam la 5 km. se vede un alt sat. Pe drum întâlnesc un sătean cu pește într'un coș. La întrebarea mea, îmi spuse că este pește și chiamă „Caraghioz“, sunt scrumbii de Dunare ce au trecut în mare. In adevăr sunt mult mai mari și n'au culoarea aceea albăstrie a scrumbiilor. Tot săteanul îmi spuse că pe vremuri era un Turc pescar, ce ducea pește mai ales scrumbii de acestea „Caraghioz“ și satul cu timpul i-a zis „Caraghiozcuius“.

Am intrat în sat. Aci am aflat și o altă versiune că acum 300 de ani a venit un turc, care a întemeiat satul. El avea ochi negri, vioi, încât atrăgea atențiunea tuturor.

«Negri-s mari şi plini pe spaimă
„Ochii lui şi aşa-s de stranii
„Incât într'un ceas te omoară,
„Cât nu te omoară anii“.

(*D. Anghel*)

Dela ochii intemeietorului s'a dat numele şi satului *Caraghioz cuius, Cernooco*—ochi negri. E situat pe valea ce merge spre Rogozina-Spasovo.

Imprejur sunt 4 movile fără nume.

E depărtat de reşedinţă de 14 km.

Se învecinează la răsărit cu satul Rogozina, la apus Pisarovo, la miazănoapte tarlalele dela Ciufutcuius şi Predel, iar la miazăzi Preselenţi.

Populaţia e 44 familii cu 189 suflete, din cari 94 bărbaţi, 95 femei; 133 ştiutori de carte, 46 neştiutori de carte; 160 ortodoxi, 6 mahomedani, 20 diferite religii; după ocupaţie 43 agricultori, 1 negustor.

S'au născut 6 băieţi, 7 fete; au murit 3.

Pământ productiv 1862 ha., izlaz 180 ha.

Locuitorii au 68 pluguri, 18 căruţe cu cai, 16 cu boi, 32 boroane, 11 maşini agricole, 18 vânturători, 14 tăvăluge. In 1921 au ţinut: 4 tauri, 201 boi, 117 vaci, 13 bivoli, 24 bivoliţe, 92 mânzaţi, 76 viţei, 18 malaci, în total 545 bovine; 8 armăsari, 10 cai, 32 iepe, 49 cârlani, 25 mânzi, în total 149 cabaline, 89 berbeci, 1106 oi, 130 cârlani, în total 1325 ovine; 132 porci.

Pentru măcinat grăunţe e o moară de vânt.

Biserică, geamie, şcoală nu sunt.

Se vorbeşte că la venirea Bulgarilor, acum 40 de ani, ar fi găsit un cimitir vechiu de sute de ani.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Şi săteanul m'a invitat să mănânc o scrumbie caraghioz la grătar. Erá destul de gustoasă.

Pisarovo (Caraiazâgi]

Scriitorul cel Negru.

Spre apus de satul Cernooco, cam la 6 km. s'a întemeiat de mult un sat de un scriitor dibaciu.

„Ia harpa de aur, poetule june
„Şi cântă, câci ochi-mi de lacrămi sunt plini,
„Iar pentru acesta, pe frunte-ţi voiu pune
„Ghirlande de crini.
„Ia harpa de aur şi fă să răsune
„Palatul acesta, d'aure cântări,
„Iar pentru răsplată, pe frunte-ţi voiu pune
„Coroană de stejări“.

(*D. Bolintineanu*).

Scriitorul fiind şi cunoscător al legilor, le făceá locuitorilor, chiar din satele vecine, plângerile. Fiind brunet, locuitorii l-au poreclcit Scriirorul negru (cara iazâgi) Dela scriitor a numit şi satul.

E situat pe coasta unui deluţ, departe de reşedinţă de 17 km. Ondulaţiunile dinprejur se numesc *Armanbair Caraghiozbair, Cuzuculac, Cuzuculacceair, Ormangicbair, şi Asanlarghiolgiue.*

Se învecinează la răsărıt cu satul Caraghiozcuius, la apus Mamucichioiu, la miazănoapte Nebıcuius şi la miazăzi Liliacovo.

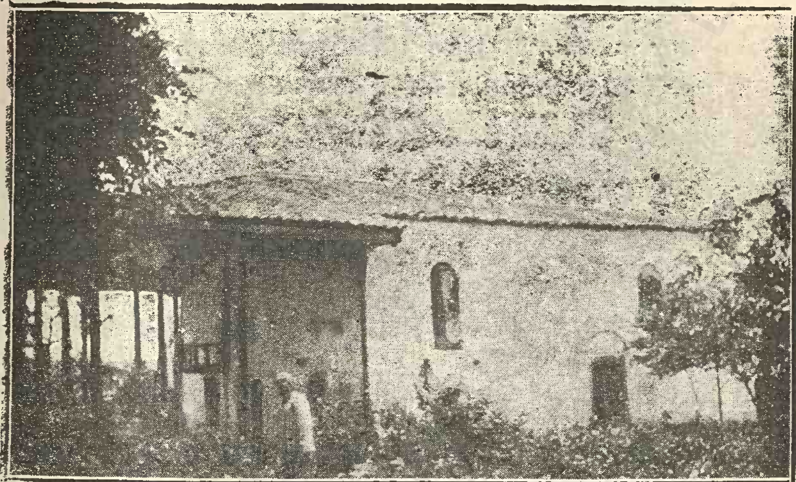
Populaţia e 76 familii cu 174 suflete, din cari 63 bărbaţi, 111 femei; 114 ştiutori de carte, 225 neştiutori de carte; 19 ortodoxi, 149 mahomedani; după ocupaţie 73 agricultori, 3 negustori.

S'au născut 2 băieţi, 4 fete; au murit unu.

Pamânt productiv 2135 ha, izlaz 164 ha.

Locuitorii au 28 pluguri, 14 boroane, 40 căruţe cu cai, 3 vânturătoare, 2 maşini agricole.

In 1921 au ţinut 1 taur, 145 boi, 102 vaci, 3 bivoli, 34 bivoliţe, 60 mânzaţi, 75 viţei, 33 malaci, în total 452 bovine; 14 armăsari, 37 cai, 78 iepe, 10 cârlani, 26 mânzi, 4 asini, în total 175 cabaline; 44 berbeci, 765 oi, 271 cârlani, în total 1091 ovine; 17 porci.

Giamia din Pisarevo.

Biserică şi şcoală nu sunt. Musulmanii au o geamie cu un hoge. Pe lângă geamie e un azil confesional într'o odae neîncăpătoare, une urmează vreo 48 elevi şi se învaţă şi româneşte.

Satul are origină cam depe când a venit scriitorul cel Negru. Bulgarii au venit după 1877.

Apa se scoate din puţuri cu burduf. Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Liliacovo [Carabacâ] Liliacul.

Era în luna lui Aprilie. Natura toată e înverzită şi un dor de vieaţă, de reinviere se leagănă în undele aerului primăvăratec.

„Pe zare tot câmpul
„E un crâng de liliac,
„Amurgu'n el suspină
„Şi păsările tac.
„Din şes încet ca'n şoaptă
„S'aude până'n sat
„Un cântec de slăvire,
„Cum nu s'a mai cântat".

(*C. Tutoveanu*).

După 2 km. spre sud de Pisarovo se află satul *Liliacovo* (Carabacă)—Liliacul.

E situat tot pe coastă şi e departe 18 km. de reşedinţă.

Se învecinează la răsărit cu tarlalele dela Caragiozcuius şi Preselenţi, la apus cu satul Haşlageachioiu, la miazănoapte cu Pisarovo şi la miazăzi cu Malinovo.

Populaţia e 35 familii cu 193 suflete; din cari 90 bărbaţi 103 femei; 85 ştiutori de carte, 108 neştiutori de carte: 24 ortodoxi, 125 mahomedani, 44 alte credinţe; după ocupaţie toţi agricultori.

S'au născut 4 băieţi, 5 fete; au murit 3.

Pentru lucrări au 22 pluguri, 14 boroane, 26 căruţe cu cai, 6 vânturătoare, 2 maşine agricole. In 1921 s'au ţinut 3 tauri 126 boi, 63 vaci, 4 bivoli, 12 bivoliţe, 26 mânzaţi, 33 viţei, 16 malaci, în total 283 bovine; 6 armăsari, 42 cai, 85 iepe, 45 cârlani, 32 mânzi, 4 asini, în total 198 cabaline; 34 berbeci, 550 oi, 255 cârlani, în total 860 ovine; porci 36.

Biserică şi şcoală nu sunt. Musulmaniau o geamie.

Apa se aduce de la 5 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Sărnino [Caragialar] Cerbi.

Am luat drumul natural dela sud de Spasovo. Pe aci în vremuri mai de de mult, acum câteva sute de ani, erau păduri seculare în care alergau și sprintenele căprioare și mândrii cerbi.

Par'că văz o luptă aprigă între cerbi, cu coarnele rămuroase de ani mulți. Se aruncă unul contra altuia; se lovesc cu coarnele până se încurcă ramurile; se îndepărtează apoi; rup cu copitele buruenele suflând ca o locomotivă; suflă un fel de fum; spume le iese din gură; strigă și strigătele lor sunt răgușite. Sunt sprinteni, plini de viaţa. Puterea clocotește in trupul lor.

Pașii și mai marii Turcilor veniau din când în când, să petreacă la vânătoare în aceste părţi.

„Mai la vale o blândă ciută
„La izvoare se adapă
„Și voioasă ea sărută
„Cerul oglindit în apă.
„Ei se duc prin pădure
„După cerbi cu coarne mari.
„In curând codrul frunzos
„Răsună de o împușcătură
„Și de-un gemăt dureros.
„Vânătorul împușcase
„Biată ciută la izvor".

(V. Alexandri)

Cu timpul pădurile s'au tăiat, și s'a întemeiat un sat numit *Sărnino* (Caragialar)—Cerbi.

E situat pe coasta văii *Sernino*, la o depărtare de 4 km. de reședința comunei Spasovo.

Se învecinează la răsărit cu tarlalele satelor Simionovo şi Bilo la miazănoapte cu Spasovo şi la miazăzi Sirasovo. Suprafaţa e 1773 ha. din care 30 ha. ocupate de vatra satului.

Populaţia e de 54 familii cu 275 suflete; din cari 151 bărbaţi, 124 femei; 152 ştiutori de carte, 123 neştiutori de carte; 170 ortodoxi, 85 mahomedani; după ocupaţie 51 agricultori, 3 negustori.

S'au născut 11 băieţi, 10 fete, au murit 5.

Pământ productiv 2150 ha., izlaz 62 ha., pădure 30 ha.

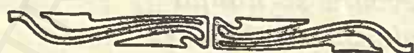
Locuitorii au 35 pluguri, 10 care cu boi, 24 căruţe cu cai, 2 boroane, 6 maşini agricole, 3 vânturători.

In 1921 au avut: 2 tauri, 139 boi, 64 vaci, 17 bivoli, 22 bivoliţe, 24 mânzaţi, 17 viţei, 18 malaci, în total 303 bovine; 11 armăsari, 39 cai, 30 iepe, 19 cârlani, 12 mânzaţi, 4 asini, în total 115 cabaline; 105 berbeci, 1005 oi, 465 cârlani, în total 1575 ovine; 64 porci.

Biserică nu este. Local de şcoală e propriu, cu o sală de clasă, împrejmuit cu zid. S'au înscris 33 elevi. Funcţionează un învăţător.

Apa se ia dela 5 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Siracovo (Etimt-eli) Orfani.

Tot la miazăzi de Spasovo. cam la 8 km. se află un alt sat. Pe drum mă întalnii cu o căruţă, în care erau 2 copilaşi, îmbrăcaţi binişor. cu şorţuleţe-cam neobicinuit prin aceste locuri. Am întrebat pe sătean şi mi-a spus că sunt orfani de răsboiu şi-i aduce dela orfelinat la rude, pentru câteva zile de sărbători. Am simţit o mulţumire sufletească deosebită, căci suflete-

le părinţilor acestora, plutind în cer deasupra satului scump al lor, vor vedeà în zilele mari ale învierii, că iubiţii lor copii n'au fost lăsaţi în părăsire, de acei cărora le-a lăsat o ţară mândră. Scumpi eroi ai neamului, fiţi încredinţaţi că jertfa voastră va fi pururea exemplu pentru urmaşi şi vor căutá ca memoria voastră să fie eternă.

Pe la 1768, Ruşii trecând pe aci, populaţiunea a fugit. Au rămas numai câţiva Turci, cari murind au lăsăt mai mulţi copii.

Terminându-se războiul, s'au întors din locuitori şi au găsit mai mulţi orfani. Atunci au dat uumele satului „Orfani".

E situat pe vale.

S învecinează la nordest cu Sârnino, la sudvest cu Cruşevo şi la miazănoapte cu Spasovo.

Suprafaţa e 1640 ha., din care 70 ha. ocupate de vatra satului.

Populaţia e de 14 familii cu 61 suflete; din cari 36 bărbaţi, 25 femei; 39 ştiutori de carte, 22neştiutori de carte; toţi ortodoxi, ocupându-se cu plugăria.

Pământ productiv 1110 ha, izlaz 32 ha, pădure 70ha.

Agricultorii au 15 pluguri, 3 care cu boi, 8 căruţe cu cai, 4 boroane, 2 maşini agricole, 2 vânturătoare.

In 1921 au fost 2 tauri, 34 boi, 40 vaci. 15 mânzaţi, 25 viţei, în total 116 bovine; 2 armăsari, 15 cai, 35 iepe, 10 cârlani, 16 mânzi, 6 asini, în total 76 cabaline; 60 b rbeci, 800 oi, 360 cârlani, în total 1220 ovine; 20 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt, Locuitorii bulgari au venit după 1881.

Apa se scoate din 4 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

Araclar (Cruşevo) Perii.

Părăsind satul *Siracovo*, gândindu-mă la orfanii din răsboiu, lăsaţi în seamă celor ce se bucură de

jertfele părinţilor lor, pe nesimţite ajung în satul vecin cu o înfăţişare de sărbătoare.

„Au înflorit perii în grădină
„De albi ce sunt, îţi par de nea cerniţi
„Şi pomii toţi ce au fost înmuguriţi
„Işi desfăşor frunzişul în lumină“.

(*Alfred Moşoiu*).

E situat pe vale.

S învecinează la răsărit cu cu Siracovo, la apus cu Velicovo, la nord Spasovo şi la sud Sredina.

Suprafaţa e de 560 ha, din care 6 ha ocupă vatra satului.

Populaţia e de 14 familii cu 57 suflete; din cari 28 bărbaţi şi 30 femei; 33 ştiutori de carte, 24 neştiutori de carte; 38 ortodoxi, 30 mahomedani; toţi plugari.

S'au născut un băeat, 1 fată, au murit .

Pământ productiv 1395 ha, izlaz 15 ha, pădure 40 ha.

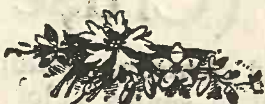
Locuitorii au 12 pluguri, 5 care cu boi, 9 caruţe cu cai, 5 boroane, 4 maşine agricole, 5 vânturătoare.

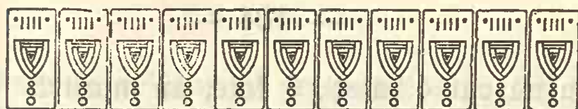
In 1921 au fost 2 tauri, 32 boi, 32 vaci, 2 bivoli, 11 bivoliţe, 20 mânzaţi, 15 viţei, 6 mălaci, în total 120 bovine; 2 armăsari, 15 cai, 16 iepe, 6 cârlani, 7 mânzi, în total 46 cabaline; 30 berbeci, 300 oi, 50 cârlani, în total 380 ovine; 16 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Apa se aduce dela puţuri cu burduf.

Populaţia bulgară a venit cam pela 1900. Comunicaţia se face numai prin drumuri naturale.

Velicovo - Semizler [Grașii].

Ies din satul Crușovo pe drum natural spre apus. Se și vede un sat la vreo 2 km.

„Plutesc în aer glasuri fermecate
„Vestind pretutindeni primăvara,
„Văzduhul scânteează sub povara
„Mărgăritarelor din cer picate".

(*St. Iosif*).

Nu știu cum s'a făcut, dar la lucru, pe câmp, văd numai oameni grași.

S'or fi născut numai în vremuri de belșug. Unul, cam în râs, îmi zise: „Să fi văzut d-ta, pe vechii locuitori turci și atunci să te fi mirat: toți erau spătoși, înalți și grași. Slăbături și chirciturí n'au fost în satul nostru, Doamne ferește. Nouă ne trebuie vieață și putere, deaceea satului nostru i s'a zis „Semizler"—„Grașii".

Iată un colț ce reamintește ceva din vieața spartană. Par'că s'arată râpa *Taiget*, unde se aruncau toți copiii slabi și pipernicíți.

Astăzi satului i se zice *Velicovo*, după numele primului bulgar stabilit.

E situat pe platou, lângă pădurice, depărtat de 10 km. de reședință.

Se învecinează la răsărit cu satul Crușevo, la apussud cu Călina, la miazănoapte cu Rogozina și la miază zi cu Sredina.

Populația e de 76 familii cu 245 suflete; din cari 113 bărbați, 132 femei; 65 știutori de carte, 180 neștiutori de carte; 119 ortodoxi, 97 mahomedani; după ocupație 74 plugari, 2 negustori.

S'au născut 4 băieţi, 6 fete; au murit 5.

Locuitorii au 12 pluguri, 4 care cu boi, 16 căruţe cu cai, 6 boroane, 4 maşine agricole.

In 1921 au fost 2 tauri, 74 boi, 70 vaci, 20 bivoli, 15 bivoliţe, 46 mânzaţi, 40 viţei, 13 malaci, în total 290 bovine; 6 armăsari, 20 cai, 27 iepe, 13 cărlani, 13 mânzi, 4 asini, în total 82 cabaline; 120 berbeci, 1320 oi, 350 cârlani, 7 capre, în total 1807 ovine; 60 porci.

Biserică nu e. Localul de şcoală e propriu, construit de sateni. Funcţionează un invăţător.

Musulmanii au o geamie şi un azil confesional.

Sredina (Ortacuiusu).

Ies din satul Velicovo cu părerea de ră,u că nu m'am născut şi eu într'o zodie, să fiu macar ceva mai înalt-la grăsime şi grosime nu ţiu.

Pe câmpuri băieţi, fete, bărbaţi, femei, lucrau de zor. Grăele de toamnă sunt frumoase, oarzele au răsărit, ogoarele pentru porumb se fac.

„„*Mândre-s plaiurile tale ţară, mândră între toate,*
«*Şi frumos se îndoae cerul peste văi şi peste sate,*
„*Şi flăcăii toţi sunt harnici, holdele îţi sunt bogate,*
„*Şi copilele-ţi duioase, par'că sunt domniţe toate.*

(*Cerna*)

La sud de Velicovo, se afla satul *Sredina* (Ortacuiusu), departe de 14 km. de reşedinţă, situat pe *valea Ortacuiusu.*

Se învecinează la răsărit-sud cu Calfachioiu, la apus Vasilevo, la nord Velicovo şi la sud Iapălgea şi Selimcuiusu.

Pământul e deluros și preserat de movile în partea de sud și de vest.

Populația e de 32 familii cu 148 suflete; din cari 68 bărbați și 82 femei; 55 știutori de carte, 83 neștiutori de carte; 22 ortodoxi, 105 mahomedani, 11 alte religii; după ocupațiune 30 plugari, 1 meseriaș, 1 negustor.

S'au născut 4 băieți, 2 fete: au murit 3.

Pământ productiv 1590 ha, izlaz 219 ha, pădure ha.

Locuitorii au 14 pluguri, 6 care cu boi. 13 căruțe cu cai, 7 boroane, 4 vânturătoare, 5 tăvăluge. In 1921 s'au îngrijit 3 tauri, 120 boi, 70 vaci, 15 bivoli, 16 bivolițe, 27 mânzați, 49 vițel, 12 malaci, în total 311 bovine; 9 armăsari, 30 cai, 73 iepe 20 cârlani, 30 mânzi, 5 asini, în total 166 cabaline; 130 berbeci, 1000 oi, 480 miei, în total 1510 ovine; 12 porci.

Biserica nu e. Local de școală e propriu, construit de Turci, servind și de geamie.

Pentrru măcinat e o moară de vânt.

Apa se scoate din 4 puțuri cu burduf.

Cioral (Orlovo).

Erá liniște'n aer. Soarele erà la amiazi. Păsărelele se lăsase la odihnă. Pe câmp, lângă care, stăteau vitele la mâncat, iar oamenii în tihnă.

Aceste locuri, multă vreme au fost înțelenite. Creșteau buruieni mari, căci și populațiunea erá destul de rară și pământ mult. Și astăzi nici jumatate din pământul de arătură nu se seamănă în fiecare an.

Turcii l-au numit *Cioralâ*-loc înțelenit. Cu timpul un beiu a pus stăpânire pe aceste țeline și-au adus lcratori robi, cum erá pe atunci.

„Erau robii-oşteni fără nume,
„Ce duc răsboiul mare al tuturor,
„Cei ce se sting în neguri şi uitare
„Şi cad şi mor de crudă împovărare
„A tuturor durerilor din lume.
„Moşnegi slăbiţi, ce scris aveau pe frunte
„Zădărnicia pletelor cărunte!
„Bărbaţi sfârşiţi, cu sufletele moarte,
„Cu tot amarul unei vieţi deşarte,
„Şi-n lung şirag femeele trudite
„Cu ochii stânşi, cu sânul supt de trudă,
„Inăintau în cale gârbovite.
„De munca lungă, maşteră şi crudă".

(*Octavian Goga*).

S'au schimbat timpurile. Sclavii s'au liberat şi au întemeiat satul Cioralâ-satul robilor liberaţi.

Mai târziu Bulgarii-i-au schimbat numele în *Orlovo* (Cioralul Mic), în onoarea prinţului rus Orlov.

E situat pe şes, la apusul satului Malinovo. Se învecinează la răsărit cu Malinovo, la apus cu Gherzalar, la miazănoapte tarlalele dela Haşlageachioiu şi Liliacovo, iar la miazăzi cu ogoarele satului Târnovca.

Populaţia e de 5 familii cu 25 suflete; din cari 15 bărbaţi şi 7 femei, 8 ştiutori de carte, 14 neştiutori de carte; toţi ortodoxi.

Pământ productiv 420 ha, izlaz ha, pădure ha. Pentru lucru sunt 12 pluguri, 4 căruţe cu cai, 2 maşine agricole, 6 boroane, 4 vânturătoare, 4 tăvăluge.

In 1921 au îngrijit 2 tauri, 46 boi, 20 vaci, 4 bivoli, 6 bivoliţe, 17 mânzaţi, 16 viţei, 3 malaci, total 114 bovine; 4 armăsari, 121 cai, 18 iepe, 8 cârlani, 12 mânzi, 3 asini, total 57 cabaline; 20 berbeci, 200 oi, 43 cârlani, total 263 ovine; 10 porci.

Şcoală şi biserică nu sunt. Comunicaţia se face prin drumuri naturale.

* * *

Satele Spasovo, Ţar Boris, Bilo, Bejanovo, Simi-

onovo, Vicevo, Predel. Pisarovo, Liliacovo, Sernino, Siracovo, Sredina,Cruşevo, Velicovo Orlovo şi Cernooco formează *comuna Spasovo*, cu o populaţie de 790 familii cu 3445 suflete, din cari 1562 bărbaţi şi 1883 femei: 1937 ştiutori de carte, 1608 neştiutori de carte; 1726 ortodoxi, 1356 mahomedani, 361 alte religiuni şi 2 gregorieni.

In 1921 s'au născut 86 băieţi, 96 fete; au murit 37 bărbaţi şi 25 femei.

Pământ productiv 21524 ha, izlaz 1756 ha, pădure 166 ha, vii e ha. etc.

Locuitorii au 467 pluguri, 109 care cu boi, 279 căruţe cu cai, 241 boroane, 85 vânturătoare, 86 maşini agricole.

S'au îngrijit: 44 tauri, 1962 boi, 1506 vaci, 125 bivoli, 195 bivoliţe, 777mânzaţi, 713 viţei, 164 malaci, în total 5486 bovine; 119 armăsari, 473 cai, 703 iepe, 350 cârlani, 289 mânzi, 86 asini, in totol 2020 cabaline; 1608 berbeci, 12818 oi, 4454 cârlani, 48 capre, în total 18388 ovine, 945 porci.

In 1921 s'au cultivat: grâu 2904 ha., orz 3811 ha. ovăz 1655 ha., rapiţă 388 ha., fasole 78 ha. etc.

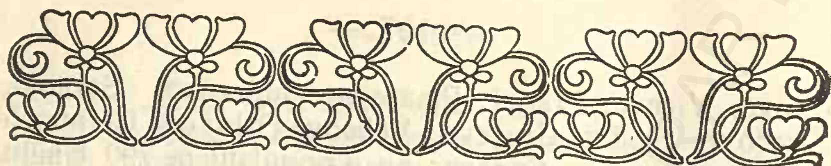
In toată comuna e o singură biserică, 5 şcoli, 9 geamii (din cari una mai bunicică) cu câte un azil confesional.

Pentru măcinat sunt 2 mori de foc şi 3 de vânt.

Apa se scoate din 69 puţuri cu burduf.

Prin comună avem numai în construcţie şoseaua Armancuius —Spasovo, încolo numai drumuri naturale.

Comuna Preselenți.

Preselenți-Baș-Asarlâc

(Strămutați).

E linişte.—Vântul nu adie. Ciocârlia ciripeşte. Oițele pășesc cu grăbire spre izlazul înverzit. Sunt mulțumite că au dat de verdeață. Destul au mâncat fân și pae. Ștrengarul pițigoiu sare din cracă în cracă, printre mugurii deschiși.

„*E veselie, reînviere,*
„*Murgurii se desvelesc,*
„*Gândăceii se ivesc,*
„*Roiurile adună miere*".

Privind în dreapta, privind în stânga, timpul trece și iată-ne în satul *Preselenți*.

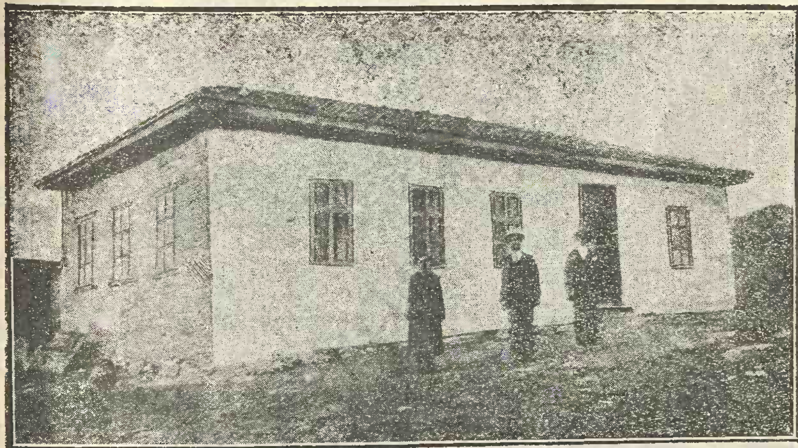
O mulţime de fetițe cu ghiozdanele cu cărţi se îndreptau grăbite către şcoală. Clopoţelul sună... sună, chiamă pe copii la muncă. Mă uitam cu drag la ele și vedeam cum își arătau „Mărţişoarele" părăluțe, inimioare, cruciulițe, legate cu câte un fir alb și roș la mână ori la gât.

Erá 1 Martie. Şi nu ştiu cum această zi se arată mai prietenoasă că cele trecute.

Am stat de vorbă cu câteva. Unelele vor păstrà până la 1 Maiu dimineața, ca soarele să nu le strice fața, altele până la „Mucenici", altele până ce vor vedeà cocorii sosind, iar altele până ce trandafirii vor înflori. Și spuneau toate aceste cu multă nevinovație, uitându-se la soare care străluciá ca'n primavară.

„O, soare, veselie, vieaţă'ntinerire!
„A lumilor podoabă, a cerului zâmbire!
„Deschizător feeric de aripi sburătoare,
„Deschizător maestru de glasuri cântătoare.
„Alungător de visuri, de griji, de gânduri rele.
„Absorbitor de umbre, culegător de stele,
„Ochiu splendid, care'n tine oglinzi întreaga lume,
„Ador a ta lumină, mă'nchin la al tău nume,
„Şi simţ că făr de tine tot omul în orbire,
„Lipsit ar fi de zile, lipsit de fericire".

(V. Alexandri)

Şcoala primară din Preselenţi.

Preselenţi (Strămutaţi) se numià Baş-Asarlâc de cât re Turci. E situat pe o mică colină.

Se compune din trei mahalale: *Panta mahle* lângă pădure, unde se află primaria, şcoala, postul de jandarmi; *Cerchez mahle* tot pe colină, către apus şi *Calfa mahle* în aceeaş direcţie, distante între ele de câte un km. până la unu şi jumatate.

In vechime mai erá *Ienicer mahle*, astăzi doar rămăşiţele.

In faţa mahalalei Cerchez, dincolo de vale, spre miazăzi, pe un deal mic, se află ruinele unei cetăţi romane care aveá în partea sud vest dublă întăritură, şi turnuri de observare.

Un bătrân care-mi arată rămăşiţele străvechi îmi spuneá că se povestia de un drum subteran din cetate spre sud., spre cele şase movile, precum şi de un puţ, făcut încât te scoborai pe trepte, să iei apă, căci stratul aquifer e la 40—45 m. adâncime.

El nu ştia origina cetăţei, dar că probabil Turcii aveau multă armată. Aceasta cetate era un punct principal de apărare şi de aceea i s'a zis „Baş-hisarlâc" prima cetate sau cetatea principală.

Şcoala primară din Preselenţi—Cerchez.

Se învecinează la răsărit cu Velicovo, la apus Malinovo, la miazănoapte cu Cernooco şi la miazăzi cu Goriţa.

Populaţia e de 70 familii cu 276 suflete;; din cari 248 bărbaţi, 188 femei; 124 căsătoriţi, 206 necăsătoriţi, 6 văduvi; 50 băieţi, 105 fete, 98 bărbaţi, 83 femei; 144 ştiutori de carte, 192 neştiutori de carte; 321 or-

todocşi, 15 mahomedani. După ocupaţii: 62 plugari, 1 meseriaş, 7 negustori. S'au născut 10 băieţi şi 4 fete; au murit 7.

Pământ productiv 3092 ha. izlaz 150 ha. pădure 124 ha. Locuitorii au 75 pluguri, 25 care cu boi, 42 căruţe cu cai, 22 boroane, maşini agricole: 4 locomobile şi 4 batoze. In 1921 au îngrijit: 4 tauri, 119 boi, 25 vaci, 10 bivoli, 22 bivoliţe, 15 mânzaţi, 20 viţei, în total 215 bovine; 31 armăsari, 35 cai, 80 iepe, 17 cârlani, 25 mânzi, 14 asini, total 202 cabaline; 113 berbeci, 2381 oi, 585 miei, 13 capre, total 3092 ovine; 432 porci.

Locaş de închinaciune nu e.

Pentru instrucţia copiilor în mahalaua principală „Ranta" e un local de şcoală construit din piatră, ne împrejmuit, compus din o sală de clasă şi doua camere pentru diriginte. Funcţionează un învăţător. *] S'au înscris 56 elevi. In mahalaua „Cerchez" e un al doilea local, tot din piatra, mai vechiu, neîmprejmuit, dar într'o stare mai puţin mulţumitoare.

Şi aci funcţionează tot un învaţător la vre-o 41 elevi înscrişi.

Primăria este instalată într'un local închiriat, destul de sărăcăcios, încât te lasă mâhnit. Mai bine stă postul de jandarmi

Şi cum timpul amenința-a vremuire, m'am urcat în gabrioletă şi am plecat, câci mi-era frică de a babelor îndârjire.

Am mai trecut pe la cetate şi descoperind capul, am zis:

„Evlavie ţie, pământule bun!
„In sânul tău doarme trecutul străbun,
„Păstrând pietre scumpe din vremile acele,
„Comorile tale, comorile mele".

(Nichifor Crainic)

---

*) **Preotul Ef. Macedoneanu.**

Goriţa (Ormangic).

Crângaş.

Nu departe se arată o pădurice, desbrăcată de a verii haina verde.

„Plâng şi păsările toate
„Ramurile desfrunzite
„Ce par negre'n galben soare
„Şi port cuiburi părăsite“

(Mihail Vanda)

Lângă pudurice un sătuc. E *Goriţa*.

S'a numit aşa fiind în marginea unei pădurice.

Pământul e puţin ondulat.

Se învecinează la răsărit cu satul *Călina*, la apus mahalaua Ienicer, le miazănoapte Preselenţi şi la miazăzi Ressiler.

Suprafaţa e ha, din cari 52 ha. ocupă vatra satului.

Populaţia e de 35 familii cu 147 suflete, din cari 70 bărbaţi şi 71 femei; dupa etate: 28 băieţi, 32 fete, 62 căsătoriţi, 76 necăsătoriţi, 3 văduvi; 80 ştiutori de carte, 91 neştiutori de carte; 155 ortodoxi, 6 mahomedani; 6 alte naţiuni; toţi plugari.

In 1921 s'au născut 8 baieţi şi 1 fată; au murit 6.

Pământ productiv 700 ha, izlaz, ha, pădure 30 ha.

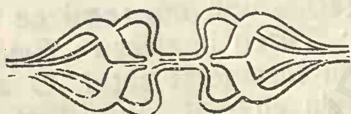
Locuitori au 18 pluguri, 7 care cu boi, 10 căruţe cu cai, 2 boroane, 2 maşine agricole.

Au îngrijit: 15 boi, 12 vaci, 4 bivoliţe, 7 mânzaţi, 10 viţei, total 48 bovine; 4 armăsari, 11 cai, 4 iepe, 3 cârlani, 2 mânzi, 2 asini, total 26 cabaline; 19 berbeci, 410 oi, 148 miel, 4 capre, total 581 ovine; 28 porci.

Biserică şi şcoala nu sunt.
Apa se scoate din 3 puţuri cu burduf.
Comunicaţia se face numai pe drumuri naturale.
Când am ieşit din sat, m'am uitat iarăş la pădure.

„Codrule, eu plâng cu tine,
„Că-mi eşti drag din cale-afară;
„Dar pe cerul cel mai searbăd,
„Văd un colţ de primăvară".

(Mihail Vanda)

Călina (Emirler).

Plec dela Goriţa pe un drum natural în direcţia de sud-vest. Vântul de Martie sufla cu putere. Eram îmbrăcat bine, încât nu-mi păsa, doar ochii îi închideam spre a-i mai apără. Mă simţiam ca'ntr'un palat agăţat pe vârful unui deal.

„Iar de sus până' n podele un păianjen plin, de vrajă
„A ţesut subţire pânză, străvezie ca o mreajă.
„Tremurând ea licăreşte şi se pare a se rupe
„Incărcată de bură, de un colb de pietre scumpe.
„După pânza de păianjen, doarme fata'de'mpărat,
„Innecată de lumină e întinsă în crivat".

Mă gândiam la frumoaso poezie „Călin" a neîntrecutului maiestru Eminescu. Povestea din popor redată cu un viers meşteşugit, cetită şi rescetită de tineretul ce'n inimă clocoteşte sângele primăvaratec.

„Lângă lacul care' n tremur somnoros şi lin se bate,
«Vezi o masă mare' ntinsă cu făclii prea luminate;

Gorița (Ormangic).

Crângaş.

Nu departe se arată o pădurice, desbrăcată de a verii haina verde.

„Plâng şi păsările toate
„Ramurile desfrunzite
„Ce par negre'n galben soare
„Şi port cuiburi părăsite"

(Mihail Vanda)

Lângă pudurice un sătuc. E *Gorița*.

S'a numit aşa find în marginea unei pădurice.

Pământul e puțin ondulat.

Se învecinează la răsărit cu satul *Călina*, la apus mahalaua Ienicer, le miazănoapte Preselenți şi la miazăzi Ressiler.

Suprafaţa e ha, din cari 52 ha. ocupă vatră satului.

Populaţia e de 35 familii cu 147 suflete, din cari 70 bărbaţi şi 71 femei; după etate: 28 băieţi, 32 fete, 62 căsătoriţi, 76 necăsătoriţi, 3 văduvi; 80 ştiutori de carte, 91 neştiutori de carte; 155 ortodoxi, 6 mahomedani; 6 alte națiuni; toţi plugari.

In 1921 s'au născut 8 băieţi şi 1 fată; au murit 6.

Pământ productiv 700 ha, izlaz, ha, pădure 30 ha.

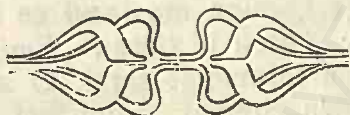
Locuitori au 18 pluguri, 7 care cu boi, 10 căruțe cu cai, 2 boroane, 2 maşine agricole.

Au îngrijit: 15 boi, 12 vaci, 4 bivolițe, 7 mânzaţi, 10 viței, total 48 bovine; 4 armăsari, 11 cai, 4 iepe, 3 cârlani, 2 mânzi, 2 asini, total 26 cabaline; 19 berbeci, 410 oi, 148 miei, 4 capre, total 581 ovine; 28 porci.

Biserica şi şcoala nu sunt.
Apa se scoate din 3 puţuri cu burduf.
Comunicaţia se face numai pe drumuri naturale.
Când am ieşit din sat, m'am uitat iarăş la pădure.

„Codrule, eu plâng cu tine,
„Că-mi eşti drag din cale-afară;
„Dar pe cerul cel mai searbăd,
„Văd un colţ de primăvară".

(*Mihail Vanda*)

Călina (Emirler).

Plec dela Goriţa pe un drum natural în direcţia de sud-vest. Vântul de Martie sufla cu putere. Eram îmbrăcat bine, încât nu-mi păsa, doar ochii îi închideam spre a-i mai apără. Mă simţiam ca'ntr'un palat agăţat pe vârful unui deal.

„Iar de sus până' n podele un păianjen plin, de vrajă
„A ţesut subţire pânză, străvezie ca o mreajă.
„Tremurând ea licăreşte şi se pare a se rupe
„Incărcată de bură, de un colb de pietre scumpe.
„După pânza de păianjen, doarme fata'de'mpărat,
„Innecată de lumină e întinsă în crivat".

Mă gândiam la frumoaso poezie „Călin" a neîntrecutului maiestru Eminescu. Povestea din popor redată cu un viers meşteşugit, cetită şi rescetită de tineretul ce'n inimă clocoteşte sângele primăvaratec.

„Lângă lacul care' n tremur somnoros şi lin se bate,
«Vezi o masă mare' ntinsă cu făclii prea luminate;

„Căci din patru părţi a lumii împăraţi, şi'mpărătese
„Au venit ca să serbeze nunta gingaşii mirese.
„Feţi frumoşi cu păr de aur, smei cu solzii de oţele,
„Cetitorii cei de zodii şi şăgalnicul Pépele,
„Acum iată că din codru şi Călin mirele iese,
„Care ţine 'n a lui mâna, mâna gingaşii mirese
„Astfel vine mladioasă, trupul ei frumos îl poartă
„Flori albastre are'n păru i şi o stea în frunte poartă".

Servitorul strigă „Am ajuns în satul *Călina*, botezat aşa de Bulgari, după moşierul ce stăpâneşte tarlalele (Calincov); Turcii îi ziceau *„Emirler"*, adică *sefi conducători*, ce-au întemeiat satul. O altă versiune, că primul fondator s'a chemat „Emin" şi urmaşilor li s'au zis„Eminler", de unde şi denumirea sutului.

Se compune din 2 mahalale: *Călina mare* şi mică, departe de 1500 metri.

E situat pe şes, la distanţa de 6 km. de reşedinţă.

Se învecinează la răsărit cu Sredina, la apus cu Goriţa, la nord cu Velicovo şi la sud cu Vasilevo.

Populaţia e de 52 familii cu 215 suflete, din cari 110 bărbaţi şi 105 femei; 157 ştiutori de carte, 58 neştiutori de carte; 155 ortodoxi, 60 mahomedani; toţi plugari.

S'au născut 6 băieti şi 2 fete, au murit 5.

Pământ productiv 1200 ha., izlaz 20 ha., pădure 150 ha.

Locuitorii au 12 pluguri, 8 care cu boi, 12 căruţe cu cai, 6 maşine agricole, boroane.

In 1920 au îngrijit: 1 taur, 41 boi. 64 vaci, 2 bivoli, 7 bivoliţe, 28 mânzaţi, 45 viţei, total 187 bovine; 9 armăsari, 27 cai, 9 iepe, 5 cârlani, 4 mânzi, 1 asin, total74 cabaline; 61 berbeci, 957 miei, 6 capre, total 1219 ovine, 49 porci.

Biserică şi şcoală nu sunt. Mahomedanii au o geamie.

Apa se scoate din 5 puţuri cu burduf.

Comunicaţie se face prin drumuri naturale.

Intre Călina mica şi satul Vasilevo se află urmele destul de bine distincte ale unui lagar roman, mormanul de ziduri şi valurile; desigur făceá parte din lanţul de întăririle lui Justinian.

Părăsind satul, nunta lui Călin mi-e încă înainte.

„Par'că vaz pe toţi la masă, cum li-s anii, cum li-e rangul,
„Lin vioarele răsună, iar cobza ţine hangul.
„Mii de fluturi mici, albaştri, mii de roiuri de albine,
„Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline“.

Mălinovo (Biiuc Cioral]

Cioralul mare-Smeurata.

Vântul primăvăratec îmi înroşise faţă. Şi ochii păreu obosiţi. Iî închid şi zeci de ani trec pe dinainte. Văd pe foştii robi liberi.

„Şi am vrea şi noi şi noi să ştim
„Că ni-or sta oasele'ntr' un loc,
„Că nu-şi vor mai bate de noi joc
„De noi dacă murim.
„N'avem puteri şi chip de acum
„Să mai trăim muncind mereu,
„Că prea ne-au schingiuit cum vreu
„Stăpânii luaţi din drum.
„Să ne dea Dumnezeu cel Sfânt
„Pământ. Noi vrem pământ“.

(*G. Coşbuc*).

La apus de Preselenţi e satul *Malinovo,* (Biiuc Cioral—Cioralul mare), *Smeurata.*

E întemeiat de sclavi liberaţi (turceşte „cioralǎ). Pe aci a fost pamântul înţelenit şi plin de buruieni mari. In limba turcă „cioralâ" însemnă şi pământ înţelenit cu buruieni şi probabil să fi dat şi satului aceasta numire, care cu timpul s'a transformat.

Bulgarii l-au numit „Malinovo" (Smeurata) dela tufişurile de smeură din belşug.

E situat pe şes.

Se învecinează la răsărit cu satul Preselenţi, la apus Orlovo, la miazănoapte cu Liliacovo şi la miazăzi tarlalele dela Corumahle şi Ilanlâc.

Vatra satului are65 ha.

Populaţia e de 41 familii cu 171 suflete, din cari 102 bărbaţi, 69 femei; 85 ştiutori de carte, 86 neştiutori de carte; 96 ortodoxi, 65 mahomedani. Toţi sunt plugari.

In 1921 s'au născut 9 băieţi şi 5 fete; au murit 7.

Pamânt productiv 936 ha.

Locuitorii au 32 pluguri, 15 care cu boi, 22 căruţe cu cai, 12 boroane, 4 maşini agricole.

Au îngrijit: 1 taur, 39 boi, 62 vaci, 6 bivoli, 3 bivoliţe, 20 mânzaţi, 35 viţei, în total 167 bovine; 9 armăsari, 35 cai, 36 iepe, 18 cârlani, 12 mânzi, 2 asini, în total 102 cabaline; 40 berbeci, 885 oi, 582 miei, 4 capre, total 1484 ovine; 105 porci.

Biserica şi şcoală nu sunt. O geamie destul de modestă adună pe credincioşii lui Mahomed, de 5 ori pe zi.

Alimentarea cu apă se face din 4 puţuri cu burduf.

Se comunică numai prin drumuri naturale.

Şi locuitorii din satul foştilor robi trăesc mulţumiţi.

„O luptă-i vieaţa, deci te luptă
„Cu dragoste de ea, cu dor.
„Tu ai pe-ai tăi! De n'ai pe nimeni,
„Te lupţi pe seama tuturor".

(*G. Coşbuc*).

Curtduman [Vasilievo].

Plec călare dela Calina spre miazăzi.

O ceaţă groasă se lasă mereu. Un fior îmi străbătea corpul până la oase, căci era timpul nunţii lupilor. Merg în haite şi vai de bietul drumeţ, sortit a le ieşi în cale.

Pe aci fusese păduri mari şi lupii mişunau. Pe aşă vreme multe stricăciuni au făcut. Deaceea se zice că satului din apropiere, Turcii i-au dat numele de Curtduman" (Curt-lup şi duman-ceaţă).

Am dat roibului două crăvaşe şi înainte.

„*Ca ecoul ce sboară prin valuri și țipă*
Fugarul ușor
„*Nechează, s' aruncă de spintecă'n pripă*
Al negurii fior".
(*M. Eminescu*).

In adevăr, în dreapta se zăriau vre-o cinci-şease matahale, cu ochii că nişte lumănari.

Roibul sforăiá şi nu s'a oprit decât în mijlocul satului *Vasilievo*.

Profesorul Hafuz Abduraman Mustafa îmi spunea că primul stăpânitor a fost Curd, şi-i ziceá „*Cur-diu-man*", de aci şi numele satului.

Bulgarii i-au zis Vasilievo, după un Bulgar, venit printre cei dintâi în sat.

E situat pe vale, având la răsărit şi apus dealuri.

Se învecinează la răsărit cu satul Sredina, la sud-est Ionuzciular şi la miazănoapte Călina.

Vatra satului ocupă 82 ha.

Populaţia e de 57 familii cu 278 suflete, din cari 150 bărbaţi, 128 femei; 98 ştiutori de carte, 180 neştiutori de carte; toţi ortodoxi; 53 plugari, 1 meseriaş, 3 negustori.

In 1921 s'au născut 12 băieţi, şi 3 fete; au murit 10.

Pământ productiv 1000 ha.

Locuitorii au 25 pluguri, 10 care cu boi, 12 căruţe cu cai, 10 boroane, 4 maşini agricole.

Au îngrijit: 2 tauri, 80 boi, 60 vaci, 9 bivoli, 52 mânzaţi, 35 viţei, total 245 bovine; 3 armăsari, 18 cai, 60 iepe, 32 cârlani, 52 mânzi, 4 asini, total 169 cabaline; 95 berbeci, 1549 oi, 583 miei, 26 capre, total 2253 ovine; 91 porci.

Biserică nu există. Localul de şcoală e propriu, cu o sală de clasă, neînprejmuit.

Funcţionează un învaţator. S'au înscris 69 elevi.

Comunicaţia se face numai pe drumuri naturale.

Şcoala primară din Vasilievo.

De dimineaţă când m'am sculat, mi-a spus găzda că lupii au venit la marginea satului şi-au înhăţat un purcel.

* * *

Satelă Preselenţi, Goriţa, Malinovo, Calina şi Vasilievo formeză comuna Preselenţi cu o populaţe de 255 familii cu 1141 suflete, din cari 580 barbaţi, 561

femei; 564 ştiutori de carte, 607 neştiutori de carte; 915 ortodoxi, 226 mahomedani; 239 plugari, 3 meseriaşi, 13 negustori.

In 1921 s'au născut 45 băieţi şi 15 fete; au murit 35.

Pământ productiv 6928 ha. izlaz 171 ha, pădure 304 ha.

Locuitorii au 162 pluguri, 65 care cu boi, 98 căruţe cu cai, 47 boroane, 24 maşini agricole.

S'au cultivat: grâu 1398 ha., orz, 1208 ha., porumb 270 ha., rapiţă 208 ha., fasole 37 ha.

S'au îngrijit: 8 tauri, 294 boi, 223 vaci, 28 bivoli, 35 bivoliţe, 122 mânzaţi, 145 viţei, total 855 bovine 56 armăsari, 115 cai, 199 iepe, 75 cârlani. 95 mânzi, 23 asini, în total 573 cabaline; 328 berbeci, 6155 oi, 2093 miei,—cârlani, 53 capre, total 8629ovine; 705 porci.

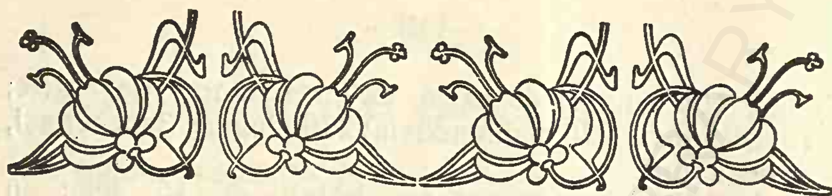
Biserică nu este în toată comuna. Şcoli sunt 3. Musulmanii au 2 geamii mici.

Primăria e instalată în local închiriat.

Apa se scoate din 26 puţuri cu burduf.

Prin comună numai drumuri naturale.

Comuna Diuvaniuvasi.

Diuvaniuvasi.

Plecasem din Bazargic de o oră şi jumatate. Peste noapte plouase şi pe şosea se făcuse noroiu. Pietrişul de aci uşor se sfărâmă. Drumul era cam anevoios şi un popas se cereá. Mergeam în aşteptarea unui han, căci nici noi nu luasem nimic în gură, la plecare. Şi la drum-e ştiut-ai pofta destulă, numai să ai ce mânca.

Deoparte şi de alta, pădure. In sus, spre cerul azuriu nişte păsări făceau cercuri în sburare. N'aveau nici o teamă, căci vulturul.

„E rege în văzduhuri şi rege pe pământ.
„Palatul lui sunt norii şi tronul său o stâncă;
„In zări nemărginite domneşte al său avânt,
„In suflet poartă veşnic prăpastie adâncă,
„Căci s'a născut în ceasul mâhnirilor cereşti,
„Când zeii hotărîră într'un măreţ sobor
„Pe-alt zău se pedepsească cu chinuri omeneşti.
„Un tunet!,...şi el fost-a ales răsbunător“.

(*Corneliu Moldovanu*).

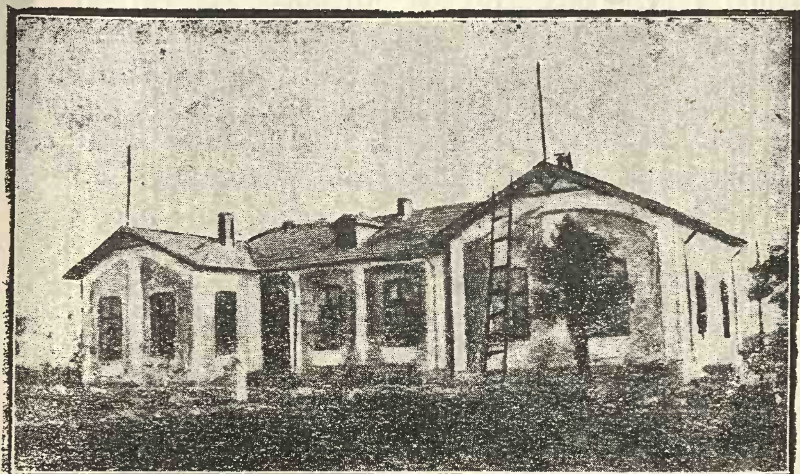
Ce păduri nesfârşite au fost pe aceste locuri! Câte cuiburi s'au facut şi pentru pasări şi pentru răifacatori departe de ochiul omenesc!

Prin văzduh nu vedeai decât uli, gata să-şi răpească prada.

Intemeindu-se satul, i-a dat numele de *Diuvaniuvasi*, sau mai bine zis Dogan-iuvasi—Cuibul vulturului.

Intr'un registru dela Muftiat din 1732, găsim satul *Cogea-dogan*—vultur mare.

Răifăcătorii işi aveau cuibul principal. Printre aceştia Diuvane era cel mai de temut. Mulţi călători au pătimit. Şi vestea despre acest ciub de răifăcători se răspândise până n'depărtare de zeci de kilometri. Cu timpul, făcându-se satul, i-a dat numele *Diuvaneiuvasi* =Cuibul lui Diuvanè.

Primăria din Diuvaniuvasi.

E situat pe şes, având la nord *pădurea Diuvaniuvasi,* la nordest *Cobaclâc sârtâ*, *Corucealilâc,* la sud *Căciacorun orman,* Ciucurovo şi *Galtac orman*.

Se învecinează la răsărit cu satul Ciucurovo, la apus Cuiuchioiu, la miazănoapte Caraiapâlar, Toicuiusu şi la miazăzi Suleimanfacâ, Veischioiu.

Suprafaţa e de 2554 ha., din cari 46 ha., ocupate de vatra satului.

Populaţia se compune din 150 familii cu 1088 suflete, din cari 235 bărbaţi şi 533 femei; 393 ştiutori de carte, 685 neştiutori de carte; 230 băieţi,

*) Obţinut prin bunătatea d-lui Muftiu Halil Abdurahim

168 fete, 295 bărbaţi şi 390 femei; după ocupaţii: 141 plugari, 2 meseriaşi, 7 negustori.

In 1921 s'au născut 20 băieţi, 22 fete; au murit 12 bărbaţi şi 10 femei.

Pământ productiv 2050 ha., izlaz 40 ha., pădure 400 ha.

Locuitorii au 250 pluguri, 10 care cu boi, 70 căruţe cu cai, 10 boroane, 4 locomobile, 3 batoze.

S'au ţinut: 2 tauri, 300 boi şi vaci, 10 bivoli, 9 bivoliţe, 100 mânzaţi, 5 viţei, 5 mălaci, în total 431 bovine: 7 armăsari, 160 cai, 50 iepe, 25 cârlani, 30 mânzi, 10 asini, în total 282 cabaline; 200 berbeci şi oi, 400 cârlani—miei 20 capre,, în total 2460 ovine.

Biserică nu este. Musulmanii au 2 geamii, pe lângă care este şi o şcoală de stat, învaţându-se dimineaţa româneşte, iar după prânz turceşte şi coramul. Urmează peste 40 elevi.

Primăria e instalată înlocal propriu, destul de spaţios.

Apa se ia din puţuri cu burduf.

In mahalaua din spre Balcic sa aşezat o colonie, datorită d-lui General Rasovicianu

S'au claditşi sevor clădi, aproximativ 60 locuinţe tip, având şi un frumos local de şcoală.

Domnul General a depus toată staruinţa pentru coloniştii, foşti luptători ai bravului regiment 9 vânători ce-şi aveá garnizoana la Balcic.

„Şi ai ajuns prin braţu-ţi tare
„Pe soartă-ţi iar stăpânitor.
„Cu încredere priveşte dară
„De-acuma iar în viitor!
„Stejarului de-i rupi o creangă,
„Mai multe crengi îi încolţesc,
„Şi şoimului de-i smulgi aripa,
„Aripi mai vajnice îi cresc“. (*I. Neniţescu*).

Cuiuchioiu [Satul Baltă].

Am plecat dela Ceairlâghiol prin padure spre satul *Cuiuchioiu*—satul Baltă. Pădurea erà' nverzita şi

iarba smălţată de mii de flori. Trec printr'o poiană şi opresc caii puţin.

„*Poiană pare o uriaşă floare,*
„*Ce schimbă curcubee de colori,*
„*Dar nu-i o floare, ci sunt mii de flori,*
„*Din cari ies scântei rătăcitoare,*
„*Ce s'aprind în aer şi dispar*".

(*D. Anghel*).

După cale de aproape o oră, ajung în sat.

Sasul Cuiuchioiu e depărtat de reşedinţă de 6 km. spre vest. S'a numit astfel, fiindcă e situat într'o scobitură, care în timpul ploilor se transformă într'un lac mărişor (cuiu = scobitură cu apă, chioiu = sat).

In împrejurimi sunt păduri: la vest *Cuiuorman*, la nord şi est *Ceairlâghiolorman*, iar la est movila *Percemniiuc*.

Se învecinează la răsărit cu satul Diuvaniuvasi, la apus Chioseler, la miazănoapte Sususchioiu şi la miazăzi Hamzalar.

Suprafaţa e de 1165 ha., din cari 25 ha. ocupă vatra satului.

Populaţia e de 35 familii cu 204 suflete, din cari 93 bărbaţi, 111 femei; 94 ştiutori de carte, 110 neştiutori de carte; 151 ortodoxi, 53 mahomedani: 32 plugari, 1 meseriaş, 2 negustori.

S'au născut 1 baiat, 4 fete; au murit 2 bărbaţi şi 3 femei.

Pământ productiv 850 ha., izlaz 10 ha., pădure 300 ha.

Locuitorii au 18 pluguri, 3 care cu boi, 15 căruţe cu cai, 1 tăvălug. 6 maşini agricole.

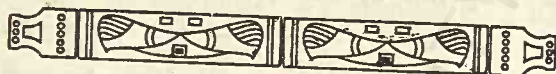
In 1921 s'au ţinut: 1 taur, 42 boi şi vaci, 3 bivoli, 4 bivoliţe, 32 mânzaţi, 1 viţel, 3 mălaci, total 86 bovine; 10 armăsari, 45 cai, 22 iepe, 12 cârlani, 2 mânzi, 1 asin, în total 82 cabaline; 1000 berbeci şi oi, 400 cârlani, 4 capre, în total 1404 ovine: 30 porci.

Biserică nu e. Musulmanii au o geamie cu 1 hoge.

Localul de şcoală e propriu, cu o sală de clasă, neîmprejmuit, Funcţionează un învaţător. S'au înscris 41 elevi. Turcii urmează şi la şcoala dela geamie.

Apa se ia din 3 puţuri cu burduf.

Comunicaţia se face pe drumuri naturale.

Suleimanfacâ [Legistul Soliman].

Erá cam pe 'nseratc. Trec pe lângă o băltoacă. Ce mai sgomot!

„Nici broaştele nu dorm...ce sfadă!
„Şi după glas le înţelegi
„Pe cele mai cu greutate.
„Or fi făcând şi ele legi“.

(*Al. Vlahuţa*).

La sud de Diuvaniuvasi, la 3, 5 km. se află satul *Suleimanfacă*, numit după întemeetorul, care erá un cunoscator al legilor.

E situat la marginea *pădurii Ciucurovo*.

La răsărit se află movilele *Cogea iuc* (movila mare) şi *Echiziucler* (movilele gemeni)

Se învecinează la răsărit cu Idiriscuius şi Tortamuş, la apus Veischioiu, la miazănoapte Diuvaniuvasi şi la miazăzi Momcil.

Suprafaţa e de 565 ha., din cari 5 ha. ocupate de vatra satului.

Populaţia e de 25 familii cu 104 suflete, din cari 53 bărbaţi, 51 femei; 48 ştiutori de carte, 56 neştiutori de carte; toţi mahomedani.

S'au născut 3 băieţi şi 4 fete; au murit 1 bărbat şi o femeie.

Pământ productiv 300 ha., izlaz 10 ha., pădure 150 ha.

Locuitorii au 15 pluguri, 1 car cu boi, 8 căruţe cu cai, 2 tăvăluge. 2 boroane.

Au îngrijit: 1 taur, 20 boi şi vaci,, 2 bivoli, 1 bivoliţă, 10 mânzaţi, 3 viţel, 1 malac, în total 36 bovine; 5 armăsari, 30 cai, 16 iepe, 15 cârlani, 4mânzi, 1 asin, în total67 cabaline; 600 berbeci şi oi, 300 cârlani, 8 capre, total 908 ovine.

Geamia e modestă.

Apa se scoate din 2 puţuri.

Momcil.

Se înnoptase. Drumul totuş se vedeà. Dădeam zor, să ajung la sat, căci nu e placut să călătoreşti pe întuneric, doar luceafărul strălucia.

„Luceafăr depărtat,
„Stăpân pe 'ntreaga zare,
„Tu eşti înamorat
„De-a nopţii'ntrupare.
„De dorul ei te stingi
„Serman din zori în zori,
„Şi ai vrea de atâtea ori
„Plângând, la piept s'o strângi".

(*G. Tutuveanu*).

Cam la 11 km. dela Diuvaniuvasi, pe malul Mării Negre, se află satul Momcil.

Malul e destul de ridicat, încât satul pare din depărtare, în nopţile senine, ca o lumânărică. In limba turcă „momcil" înseamnă „lumânarică."

Arhiologul Şcorpil însă îl atribue unui boier „Momcil“ dintre căpeteniile lui Dobrotici, stăpănitorul acestei regiuni în secolul al XIV lea.

Se învecinează la răsărit cu marea, la apus cu Teche, la sud Ecrene, de care se desparte prin pădurea Teche şi la miazănoapte cu satele Veischioiu şi Suleimanfacă. Tot în spre răsărit e şi Balcicul, de care se desparte prin pădurea *Cetal ceşmeler* (Pădurea cişmelelor).

Suprafaţa e de 743 ha. din cari 11 ha. ocupă vatra satului.

Populaţia e de 50 familii cu 208 suflete, din cari 100 bărbaţi, 18 femei; 90 ştiutori de carte, 118 neştiutori de carte; 90 ortodoxi 118 mahomedani.

Locuitorii sunt plugari, doar 3 negustori.

S'a u născut 1 băiat, 2 fete, au murit 1 bărbat şi 1 femee.

Pământ productiv 700 ha, izlaz 32 ha.

Au 20 pluguri, 30 căruţe cu cai, 4 care cu boi, 3 boroane, 4 tăvăluge.

In 1921 au ţinut: 1 taur, 40 boi şi vaci, 14 bivoli, 13 bivoliţe, 20 mânzaţi, 5 viţei, 6 mălaci, în total 90 bovine; 5 armăsari, 60 cai, 30 iepe, 15 cârlani, 10 mânzi, 2 asini, în total 132 cabaline; 600 berbeci şi oi, 200 miei, 15 capre, în total 815 ovine.

Biserică şi şcoală nu sunt.

Musulmanii au o geamie cu 1 hoge şi un azil confesional.

Apa se aduce dela 5 puţuri cu burduf.

Prin apropiere trece şoseaua Balcic—Teche.

Ceairlîghiol.

(Lacul din ceair)

Trăsurica mergea destul de iute pe şoseaua udată de ploaia de peste noapte. Praf nu mai erá. Un strigat ascuţit, de alarmă, „civit!... civit!...

Mă uit în sus şi văd nişte păsări de mărimea unor porumbei sălbatici, făcând sboruri iuţi, când în sus, când în jos, în apropierea unui uliu.

Câte odată, se şi păreá că uliul înhaţă pe una. Măiastră însă neîntrecută, se îndepărtá ca săgeata. Civit!... civit!. civit!.. Se apropie de el, iarăş se înalţă.

Erá ceva fermecator, să le priveşti mişcările! Vedeai curajul, isteţime a şi plăcerea în sbor.

Am lăsat caii la pas şi am privit acest exerciţiu de sbor meşteşugit în aer . . . .

. . . .

Iată că uliul se simte ostenit şi se lasă batut. Iute păsărele se scobor pe ogor.

Aveau trupul bine legat pe nişte picioruşe înalte. Pe cap, gât şi piept pene negricioase, pe spate şi aripi, verzui, bătând în albastru, pe pântece, albe. Moţul subţire le da o înfaţişare răsboinică.

Sunt nagâţii pe cari îi urăşte poporul din timpurile vechi, când năvăliau barbarii.

Nagâţul e un vestitor al păsărilor. Când zăreşte o răpitoare, dă semnatul de alarmă „civit!. . civit!"... atrăgându-le atenţiunea că se apropie pericolul.

Se spune că sunt gata, să scoată ochii unui om, numai să-şi apere puii. *)

Iata şi satul Ceairlîghiol, lacul din ceair, la o depărtare de 17 km. de Bazargic. Inainte de 1880 erau vreo 3 familii turceşti, cari se stăbili-se, găsind păşune suficientă şi loc bun pentru agricultură.

E situat pe şes, având la nord pădurile Carlâbeiuchioiu şi Taşcogealar-orman, iar la sud Ceairlîghiol-orman.

In mijlocul satului, apa din ploi formează un lac destul de întins. Pe margine o mulţime de pescăruşi, nagâţi etc. Când e secetă, apa scade, iar păsările se îndreaptă către mare.

Se învecinează la răsărit cu tarlaua Diuvan-Iuvasi, la apus şi sud cu Carlâbeiuchioiu.

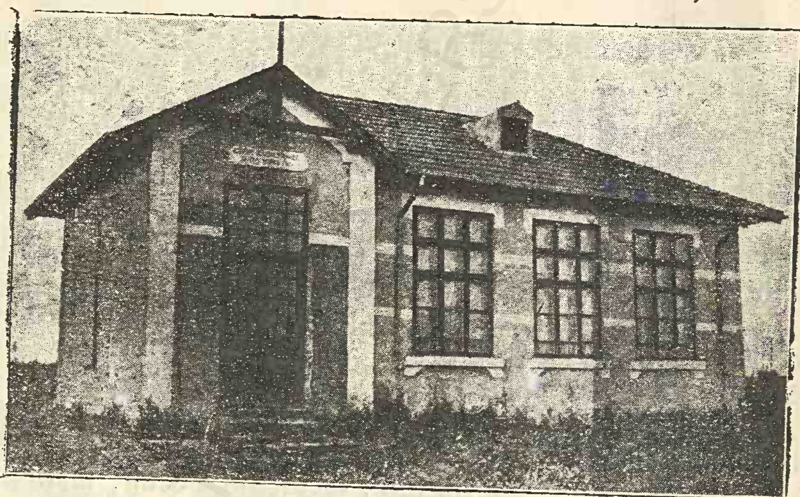
*) Păsările noastre de I. Simionescu.

Suprafaţa e de 1420 ha. din cari 10 ha. ocupă vatra satului.

Populaţia e de 29 familii cu 190 suflete, din cari 46 bărbaţi şi 54 femei, toţi ortodoxi; după ocupaţii 24 plugari, 1 meseriaş şi 5 negustori.

In 1921 s'au născut 2 băieţi şi 5 fete; au murit 4 bărbaţi şi 7 femei.

Pământ productiv 1000 ha., pădure 40. Locuitorii au 25 pluguri, 16 căruţe cu cai, 5 care cu boi, 2 tăvăluge, 4 maşine agricole (locomobile şi batoze).

Şcoală primară din Ceairlighiol.

In 1921 s'au îngrijit 2 tauri, 60 boi şi vaci, 6 bivoli, 5 bivoliţe, 35 mânzaţi, 2 viţei, 3 malaci, în total 113 bovine; 5 armăsari, 64 cai, 35 iepe, 38 cârlani, 8 mânzi, 3 asini, în total 148 cabaline; 2100 berbeci şi oi, 560 cârlani, 10 capre,în total 2970 bovine; 50 porci.

Biserică nu e. Localul de şcoală e propriu, tip nou, cu o sală de clasă, înprejmuit cu nuele. S'au înscris peste 40 elevi şi sunt conduşi de un învăţător.

Apa se scoate din 6 puţuri cu burduf.

Am stat pe marginea lacului, care mai aveá apă şi am privit mult la păsările ce dansau deasupra lui . . . M'am departat; dar strigătul „civit! . . civit!“ . . îmi era tot în ureche.

Tabla de materii.

PREȚUL 60 LEI